मष्टा गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

स्थानीय राजपत्र

खण्डः २ संख्याः ४ मितिः२०८१/१२/२८

भाग- २

मष्टा गाउँपालिका

स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल योजना २०८१

प्रस्तावना

पालिकाका सम्भावित विपद् तथा जलवायुजन्य परिवर्तनको जोखिम न्यूनिकरण तथा पूर्व तयारीका कार्य गर्न, विपद्को प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्न र विपद् पश्चात् पुनःस्थापना तथा पुनर्निर्माणका लागि दिशानिर्देश गर्न, योजनाबद्ध कार्यक्रम तर्जूमा गरी, कार्यजिम्मेवारी तथा बजेट सहितको ढाँचा प्रस्तुत गर्न मष्टा गाउँपालिकाले **स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल योजना २०८१ बनाएको छ।**

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना
(Local Disaster and Climate Resilience Plan - LDCRP)
२०८१

क्षमता तथा स्रोत नक्शा

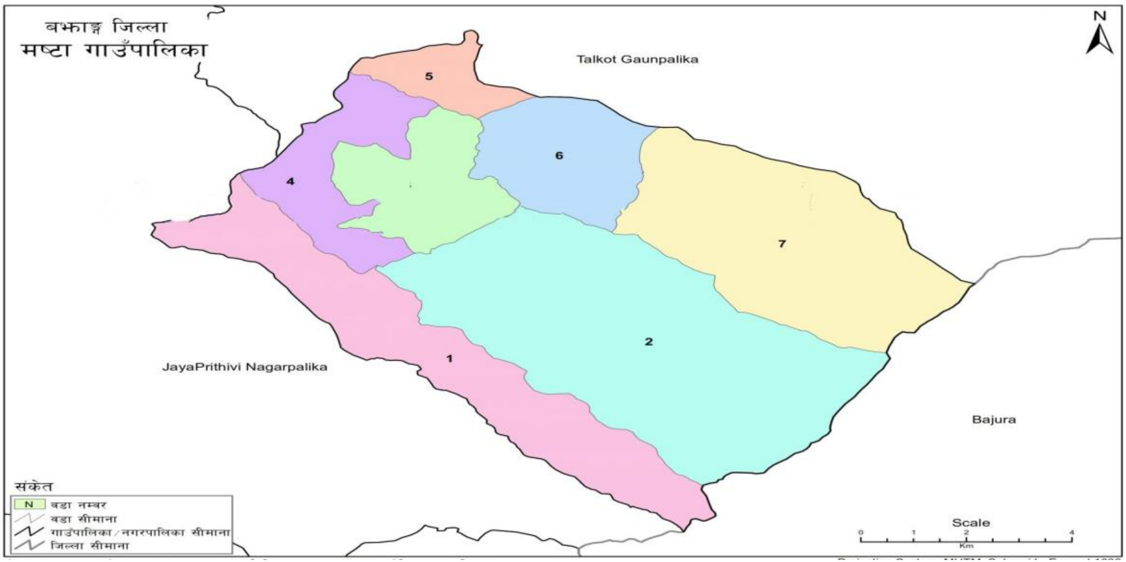

निर्माण निर्देशिका : स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८,
स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका, मस्यौदा २०७४,

दस्तावेज : **स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना-२०८१**

सर्वाधिकार : मष्टा गाँउपालिका बझाङ्ग

समन्वय तथा सहकार्य : स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग : युनिसेफ नेपाल धनगढी कैलाली,

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना-२०८१

मष्टा गाँउपालिका बझाङ्ग

शुभकामना

नेपाल सरकारबाट जारी विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति २०६६, मा व्यवस्था भए बमोजिम विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई स्थानीय तहसम्म विस्तार गरी स्थानीयतहका सबै विकास नीति तथा कार्यक्रममा मूलप्रवाहीकरण गर्नको लागि स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना आवश्यक हुन्छ। दिगो विकास लक्ष्यले निर्दिष्ट गरेको लक्ष्य हासिल गर्न विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई मुलप्रवाहीकरण गर्नु अत्यावश्यक रहेको छ।

मष्टा गाँउपालिका विपद् जोखिमका दृष्टिकोणबाट उच्च संकटासन्न अवस्थामा रहेको छ। हालका दिनहरुमा विपदका घटनाहरुमा तिब्र रुपमा पुनरावृत्ती भैरहको छ। स्थानिय स्तरमा सम्भावित विपद् जोखिम पहिचान गरि सो अनुकूल पुर्वतयारी गरि सम्भावित विपदका बेलामा हुनसक्ने क्षतिलाई न्युनीकरण गर्नका लागि आवश्यक प्रयास गर्नपर्ने टड्कारो आवश्यकता भै सकेको छ। संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको संविधान अनुसार सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचन बाट हामी मष्टा गाँउपालिका जनप्रतिनिधिका रूपमा निर्वाचित भएर आईरहदा हामीसँग जनताका थुप्रै अपेक्षाहरू थिए। हामी सँग ती अपेक्षाहरूलाई साकार पार्ने इच्छा शक्ति पनि छ। हामीले मष्टा गाँउपालिकालाई समुन्नत तथा विपद उत्थानशिल मष्टा गाँउपालिकारूपमा विकासको नयाँ फराकिलो राजमार्गमा हिडाउने जिम्मापाएका छौ।

तसर्थ विपद उच्चजोखिममा रहेको यस मष्टा गाँउपालिका दिगो बिकासमा टेवा पुगाउनका लागि स्थानिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तयार गरि कार्यान्वयन गर्नपर्ने आवश्यकता छ। साथै वास्तविक रुपमा विपद् पुर्वतयारी तथा व्यवस्थापन गर्ने विषयमा ज्ञान, सिप र क्षमतामा विकास गर्नुपर्ने आवश्यकता छ। विपद् पछिको कार्यमा मात्र केन्द्रित हुनु मात्र नभई विपद् व्यवस्थापनका तिनवटा चरणहरुलाई केन्द्रित गरि गर्नुपर्ने कियाकलापहरुलाई अगाडी बढाउनु पर्ने नितान्त आवश्यकरहेको हुँदा यो स्थानिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तयार गरिएको छ। यस योजना तयारीका क्रममा आवश्यक सहयोग, सल्लाह तथा नेतृत्वदायी भुमिका निर्वाह गर्नुहुने मष्टा गाँउपालिका उपध्यक्ष ७ वटै वडा अध्यक्षहरु, लगायत सम्पुर्ण कार्यपालिका सदस्यहरु, वडा सदस्यहरु लगायत यस मष्टा गाँउपालिका प्रमुख प्रशाकिय अधिकृत,विषयगत शाखा प्रमुख लगायत सबै कर्मचारीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु। यस मष्टा गाँउपालिकाको स्थानिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तयारीका क्रममा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनु हुने , **युनिसेफ नेपाल धनगढि कैलाली,** लाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु। साथै योजना तयारीका क्रममा निरन्तर अथक प्रयास गर्नु हुने सवैलाई विशेष धन्यवाद प्रदान गर्दछु।

ज्ञान बहादुर बोहरा
अध्यक्ष
मष्टा गाँउपालिका

:

शुभकामना

नेपाल सरकारबाट जारी विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति २०६६, मा व्यवस्था भएबमोजिम विपद् जोखिम व्यवस्थापन लाई स्थानीय तहसम्म विस्तार गरी स्थानीयतहका सबै विकास नीति तथा कार्यक्रममा मूलप्रवाहीकरण गर्नको लागि स्थानीयविपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना आवश्यक हुन्छ। दिगो विकास लक्ष्यले निर्दिष्ट गरेको लक्ष्य हासिल गर्न विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई मुलप्रवाहीकरण गर्नु अत्यावश्यक रहेको छ। स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना तर्जुमा निर्देशिका-२०७४, २०६४ले स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिलाई खोज तथा उद्धार र प्राथमिक उपचार सामाग्रीहरुको व्यवस्थापन गर्ने र प्रभावितहरुलाई राहत वितरण गर्दा स्थानीय उद्धार समिति मार्फत गर्ने र प्राथमिक उपचार सामाग्रीहरुको व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्था गरेको छ। यो योजनाको तर्जुमा तथा कार्यान्वयनले मष्टा गाँउपालिकाका लाई विपद्बाट उत्थानशील समाजको रुपमा स्थापित गर्ने लक्ष्यमा सहायक सिद्ध हुनेछ भन्ने बिश्वास लिएको छु ।

मष्टा गाँउपालिकाका बिपद् तथा जलबायु उत्थानशिल योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गर्न ईच्छुक रहेको जानकारी गराउँदछु। यसै कुरालाई हृदयंगमन गरी मष्टा गाँउपालिकाकाका विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनिति तयार गरी यस पालिकाको विपद्‌को क्षेत्रमा सरकारी तथा गैर सरकारी प्रयासलाई एकिकृत गर्ने उदेश्य यस योजनाले लिएको छ।

अन्त्यमा, स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशीलयोजनाको दस्तावेज निर्माणमा सहयोग गर्नुहुने सम्पुर्ण सहयोगी हातहरुलाई हार्दिक धन्यबाद दिन चाहन्छु। साथै यो स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

उपाअध्यक्ष
मष्टा गाँउपालिका

शुभकामना

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना तर्जुमा निर्देशिका-२०७४, राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्य ढाँचा २०७५, विपद् जोखिमन्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली २०७६, अनुरुप निर्माण भएको यो योजना मष्टा गाँउपालिकाका र स्थानीय समुदायको साझा सम्पति हो। यो योजनाले स्धानीय तहको विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाका निर्दिष्ट गरेका कार्यकमहरु कार्यान्वयन गर्न सहयोगी हुनेछ। मष्टा गाँउपालिकाका बिपद् तथा जलबायु उत्थानशिल योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गर्न ईच्छुक रहेको जानकारी गराउँदछु।

अन्तमा, यो विपद् तथा जलवायु उत्थानील योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सूचना संकलन तथा अन्य विविध सहयोग गर्नुहुने स्थानीय विपद् तथा जोखिम उत्थानशील समितिका सदस्यहरू, यस कार्यका लागि प्राथमिकता दिनुहुने मष्टा गाँउपालिकाका अध्यक्ष, उप अध्यक्ष, वडा अध्यक्ष र जनप्रतिनिधिज्यूहरू र यस कार्यलाई महत्व दिई आर्थिक तथा प्राविधिक रूपमा सहयोग पुऱ्याउने , **यूनिसेफ नेपाल धनगडी कैलाली,** लाई धन्यवाद् दिदैं रणनीति अनुसारको यो स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशीन योजना कार्यान्वयन प्रक्रियामा प्रभावकारी रूपमा कार्यन्वयन गर्न प्रतिवद्द छु । साथै यस पालिकाका स्थानीय जनता, जनप्रतिनिधिज्यूहरू, राजनीतिकदलहरु तथा अन्य सरोकारवाला व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरुलाई यो योजनाको सफल कार्यान्वयनमा पनि उतिकै साथ सहयोग र समन्वयका लागि सबैसंग अनुरोध गर्दै स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

धन्यवाद ।

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
मष्टा गाँउपालिका

विषय सूची

विपद् तथा जलवायु सम्बन्धी केहि शब्दावलीहरु ____ *7*

विपद् व्यवस्थापनमा प्रयोग हुने केही महत्वपूर्ण शब्दावली ____ *8*

कार्यकारी सारांश ____ *9*

खण्ड - १: प्रारम्भिक परिचय ____ *10*

१.१.१. पृष्ठभुमी ____ 10

१.१.२. स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजनाको परिचय र उद्देश्य ____ 10

१.१.३. योजनाको आवश्यकता तथा महत्व ____ 11

१.१.४. योजनाका सीमा ____ 11

१.१.५.योजना निर्माण प्रक्रिया विधि ____ 12

१.१ स्थानीय विपद् तथा जलवायू उत्थानशील योजना तर्जुमा प्रक्रिया: ____ 13

१.१.६.योजना कार्यान्वयन रणनीति : ____ 13

१.१.७. योजनाको अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा पुनरावलोकन ____ 14

१.२.१. ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण ____ 14

१.२.१.१.भौगोलिक अवस्थिति ____ 15

१.२.१.२. प्राकृतिक सम्पदा ____ 15

१.२.१.३.राजनीतिक अवस्थिति ____ 15

१.२.१.४. धरातलीय अवस्था ____ 15

१.२.१.५. साँस्कृतिक उत्कृष्टता ____ 16

१.२.१.६. साँस्कृतिक उत्कृष्टता ____ 16

१.२.१.७.ग्राहस्थ उत्पादन, मानव विकास सूचकांक र गरिवी ____ 16

परिच्छेद ३ : जनसंख्याको अवस्था ____ 16

१.२.१.८. वस्ती सम्बन्धी विवरण ____ 17

१.२.१.९. जनसंख्या वितरणको अवस्था ____ 17

१.२.१.१०.जनघनत्वको अवस्था ____ 18

१.२.१.११.उमेर तथा लिंगको आधारमा जनसंख्या विवरण ____ 19

१.२.१.१२. अपागंताको आधारमा जनसंख्या ____ 20

खण्ड–२: प्रकोप, संकटासन्नता, क्षमता तथा जोखिम विश्लेषण ____ 21

२.१.जोखिम विश्लेषण ____ 21

२.२. प्रकोपको पहिचान तथा स्तरीकरण ____ 25

२.३. प्रकोप नक्सांकन ____ 27

२.४. विपदको ऐतिहासिक समयरेखा ____ 35

२.५. प्रकोप, मौसमी र बालीपात्रो विश्लेषण ____ 44

२.५.१. प्रकोप पात्रो ____ 44

२.५.२. मौसमी पात्रो ____ 45

२.५.२. बालीपात्रो ____ 45

२.६. पालिकामा रहेका स्रोत तथा क्षमताको विश्लेषण ____ 46

२.६.१. सरोकारवाला व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरूको विवरण ____ 46

२.७. स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच ____ 55

तालिका ३७ : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं .२ ____ 57

तालिका ३८ : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं .३ ____ 58

तालिका ३९ : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं .४ ____ 60

तालिका ४० : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं .५ ____ 61

तालिका ४१ : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं ६ ____ 63

तालिका ४२: मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं .७ ____ 64

३.१. दिर्घकालिन सोंच : ____ 67

३.२.ध्येय : ____ 67

३.३.लक्ष्य : ____ 67

३.४.उद्देश्यहरू: ____ 67

३.५.नीति तथा रणनीतिहरुः ____ 67

४.१ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा पूर्व तयारी,रोकथाम, अल्पीकरण र अनुकूलनका योजनाहरु ____ 68

४.१.१ नीतिगत व्यवस्था तथा निर्णयः ____ 68

४.१.२ जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि : ____ 68

४.१.३ जोखिम न्यूनीकरण : ____ 72

४.१.४ आपत्कालीन पूर्व तयारी : ____ 74

४.२ विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ४५ दिन सम्म) ____ 75

४.३ विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुर्ननिर्माणका क्रियाकलापहरू ____ 76

४.४ गाँउपालिका भित्र रहेका वडाअनुसार योजनाको विवरण ____ 78

खण्ड -५ : स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको समायोजन, कार्यान्वियन तथा अनूगमन। ____ *84*

५.१ योजना प्रक्रियामा स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील कार्ययोजनाको समायोजन ____ 84

५.२ स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको कार्यान्वियन ____ 84

५.३ स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको प्रगति र मुल्याङ्कन ____ 85

खण्ड -६ :वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुगमन योजना ____ *86*

६.१ पृष्ठभूमि ____ 86

६.२ उद्देश्य ____ 87

६.३ योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन ____ 87

६.४ फिल्ड अवलोकन तथा वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुगमन योजना ____ 88

खण्ड ७ :अनुसूचीहरू ____ *89*

अनुसुची १ :विपद् तथा जलवायू उत्थानशील समितिका सदस्यहरुको नामावली ____ 89

अनुसुची २ :योजना तर्जुमा समनवय समितिका सदस्यहरुको नामावली ____ 90

अनुसुची ४ :खोज तथाा उद्धार कार्यदलका सदस्यहरुको नामावली ____ 91

अनुसुची ५ :प्राथमिक उपचार कार्यदल सदस्यहरुको नामावली _____ **92**

अनुसुची ६ :पुर्व चेतावनी प्रणालि कार्यदलका सदस्यहरुको नामावली _____ **92**

अनुसूची ८ : मुख्य सरोकारवालाहरुको नामावली _____ **93**

अनुसूची ८ : विपद् प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा फाराम _____ **93**

*प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा **(Initial Rapid Assessment, IRA)*** _____ ***94***

फारम भर्दा ध्यानदिनुपर्ने कुराहरु _____ **97**

अनुसुची ९: फिल्ड अवलोकन - वातावरणीय विश्लेषण रुजुसूची _____ **97**

अनुसुची १०: वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुगमन योजना _____ **98**

विपद् तथा जलवायु सम्बन्धी केहि शब्दावलीहरु

तालिका १ :

प्रकोप(Hazard)	एक प्रक्रिया, दृश्य, मानव क्रियाकलाप वा परिस्थिति जसले जनधनको नोक्सानी, घाइते हुने सम्भावना वा अन्य स्वास्थ्य सम्बन्धी असरहरू, सम्पतीमा क्षति साथै आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय अवरोध ल्याउन सक्छ ।
विपद् (Disaster)	विपद् भन्नाले कुनै स्थानमा आपत्कालिन अवस्था सिर्जना भई जन वा धनको क्षतिको साथै जीवनयापन र वातावरणमा प्रतिकुल असर पार्ने प्राकृतिक वा गैरप्राकृतिक विपद् सम्झनु पर्दछ ।
संकटासन्नता (Vulnerability)	तुलनात्मक रुपमा कम क्षमता भएका त्यस्तो व्यक्ति वा सामाजिक समूह जो सङ्ग सम्भावित प्रकोपको सामना, रोकथाम गर्न र पुनस्थापित हुन कुनै स्रोत साधन र उपाय हुदैन भने त्यसलाई संकटासन्नता भनिन्छ। वा संकटासन्नता भन्नाले खतरामा भएका हुनसक्ने जोखीमका तत्वहरु वा जोखीमको अवस्थामा रहेका व्यक्तिहरु भन्ने बुझिन्छ ।
सम्मुखता (Exposure)	प्रकोपबाट विपद् उत्पन्न हुन सक्ने क्षेत्रतर्फ उन्मुख रहेका मानिस, सम्पत्ति, प्रणाली वा अन्य तत्वहरूको उपस्थितिलाई नै सम्मुखता भनिन्छ। ती तत्वहरू प्रकोपको सम्मुख हुन्छन् र प्रकोपबाट उत्पन्न हुन सक्ने विपद्बाट प्रभावित हुन सक्दछन् ।
क्षमता (Capacity)	संस्था, समुदाय वा समाज संग उपलव्ध भएको सवै प्रकारका बलिया पक्षहरु, विशेषताहरु, श्रोतहरुको समग्र पक्ष जस्ले विपदको जोखिम कम गर्न, व्यवस्थापन गर्न र उत्थानशिलता बलियो बनाउँछ ।
विपद् जोखिम (Disaster Risk)	कुनै निश्चित समयमा प्रकोप, सम्मुखता, संकटासन्नता र क्षमताको अन्तरक्रियाबाट समुदाय अवथा समाजमा मृत्यु हुन सक्ने, घाइते हुन सक्ने र सम्पतीको क्षतिहुन सक्ने संभावित अवस्था ।
रोकथाम (निवारण) (Prevention)	अहिले अवस्थित रहेको जोखिम र नयां विपदको जोखिम हुन नदिने क्रियाकलापहरु र उपायहरु ।
अल्पीकरण (Mitigation)	विपद्मा पर्नु भन्दा पहिले विपद्को असर वा प्रभावलाई कम वा न्यून गर्नका लागि संचालन गरीने कार्य वा उपायहरुलाई अल्पीकरण भनिन्छ। यस अनर्तगत संरचनात्मक र गैर संरचनात्मक अल्पीकरणका कार्य वा उपायहरु पर्दछन ।
अनूकुलन (Adaptation)	जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असरहरू सँग घुलमिल हुनसक्ने गरी अर्थपूर्ण वातावरण सिर्जना गर्न गरिने कार्यहरु ।
विपद् प्रतिकार्य (Response)	विपद्को घटना घट्ना साथ तत्कालै गरिने खोज, उद्धार एवम राहात सँग सम्बन्धित कार्य सम्झनुपर्छ र सो शव्दले विपद् प्रतिकार्यको पूर्वतयारीलाई समेत जनाँउछ ।
पूर्वतयारी (Preparedness)	सम्भावित वा हालको प्रकोप घटना अथवा प्रकोप अवस्थाका असरहरूको प्रभावकारी ढंगले पूर्वानुमान गर्न सक्ने, प्रतिकार्य गर्नसक्ने र त्यसबाट पुनर्लाभ लिन सक्ने सरकारी निकाय, प्रति कार्य तथा पुनर्लाभमा काम गर्ने संस्था, समुदाय र स्वयंसेवक व्यक्तिहरूद्वारा विकसित ज्ञान तथा क्षमता ।

विपद् पुनर्लाभ (Disaster Recovery)	विपद्को घटनापछि गरिने पुनर्निर्माण एवम पुनर्स्थापनासँग सम्बन्धित कार्य सम्झनु पर्छ ।
उत्थानशील(Resilience)	"उत्थानशीलता" भन्नाले प्रकोप सम्मुखतामा रहेका प्रणाली, समुदाय वा समाजमा अन्तर्निहित क्षमता जसले प्रकोपका असरहरूलाई समयमा नै प्रभावकारी ढंगले प्रतिरोध, शमन वा समायोजन गर्नुका साथै पूर्वास्थामा फर्कन सामर्थ गराउँछ । यस अन्तर्गत आधारभूत संरचनावा सेवा-प्रणालीको संरक्षण एवं पुनर्स्थापना लगायत पर्दछन् ।
विपद् खोज तथा उद्धार समूह	विपद्को अवस्थामा खोजी तथा उद्धार गर्न क्रियाशील वा विपद् व्यवस्थापनको लागि परिचालन गर्न तयार गरिएको विशिष्टीकृत खोज तथा उद्धार समूह सम्झनुपर्छ र सो शब्दले मानवीय सहायताकर्मीलाई समेत जनाउँछ ।
विपद् जोखिमन्यूनीकरण	विपद् पूर्व गरिने जोखिमको विश्लेषण तथा मुल्याङ्कन, विपद् रोकथाम वा विपद्बाट हुने क्षतिको न्यूनिकरण तथा विकासका कार्यमा विपद् जोखिमलाई कम गर्ने सम्बन्धी कार्य सम्झनु पर्छ ।
विपद् व्यवस्थापन:	विपद् जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रतिकार्य र विपद् पूनर्लाभसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण क्रियाकलाप सम्झनु पर्छ ।

विपद् व्यवस्थापनमा प्रयोग हुने केही महत्वपूर्ण शब्दावली

तालिका २ :

नेपाली शब्द	**अङ्ग्रेजी शब्द**
भवन निर्माण संहिता	Building Code
क्षमता	Capicity
क्षमता विकास	Capacity Building
जलवायु परिवर्तन	Climate Change
आपत्कालीन व्यवस्थापन	Emergency Managemet
सामना क्षमता	Coping Capicity
विपद्	Disaster
विपद् जोखिम	Disaster Risk
विपद् व्यवस्थापन	Disaster Management
विपद् जोखिम व्यवस्थापन	Disaster Risk Management
पूर्वचेतावनी प्रणाली	Early Warning System
वातावरणीय ह्रास	Environmental Degradation
सम्मुखता	Exposure
पूर्वानुमान	Forecast
भौगर्भिक प्रकोप	Geological Hazard
प्रकोप	Hazard
पूर्वतयारी	Preparedness
रोकथाम	Prevention
पुनर्लाभ	Recovery
उत्थानशील	Resilience
प्रतिकार्य	Response
प्रबलीकरण	Retrofiting
जोखिम	Risk
जोखिम विश्लेषण	Risk Assessment
जोखिम व्यवस्थापन	Risk Management

जोखिम स्थानान्तरण	Risk Transfer
सङ्कटासन्न/सङ्कटासन्नता	Vulnerable/Vulnerability
प्रारम्भिक द्रुत लेखा-जोखा	Initial Rapid Assessment (IRA)

कार्यकारी सारांश

नेपाल बाढी, पहिरो, भूकम्प, महामारी, आगलागी, हावाहुरी, चट्याङ्ग, असिना, लू, शीतलहर, खडेरी, हिमताल विस्फोट तथा हिमपहिरोको उच्च जोखिममा रहेको मलुक हो । जलवायु जन्य परिवतर्नका कारण पर्ने प्रतिकुल प्रभावबाट पनि नेपाल संवेदनशील अवस्थामा रहेको छ । विश्व मानचित्रमा नेपाल भुकम्पीय जोखिमको हिसावले ११ औं जोखिम, बाढी पहिरोको हिसावले ३० औं जोखिम र जलवायू परिवर्तनको जोखिमको हिसावले नेपाल विश्वमा चौथो जोखिममा पर्दछ । बझाङ्ग जिल्ला पनि यस्ता खालका जोखिमहरु बाट अछुतो रहन सकेको छैन । बझाङ्ग जिल्लाको मष्टा गाँउपालिकामा पनि भुकम्प, पहिरो , बाढी ,आगलागी, महामारी, हावाहुरी, चट्याङ्ग, खडेरी, जंगली जनावर तथा जलवायु परिवर्तन जस्ता प्रकोपको उच्च जोखिममा रहेको छ । यस सन्दर्भमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत "विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६" विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापान ऐन २०७४, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८ तथा यसको परिमार्जन मस्यौदा निर्देशिका २०७४ मा व्यवस्था भए बमोजिम विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनको क्षेत्रमा पूर्वतयारी, रोकथाम, अल्पिकरण, प्रतिकार्य, पुनस्थापन र पुर्ननिर्माण तथा अनुकुलनको कार्यलाई विशेष महत्व दिइएको छ । विपद् उत्थानशील समाज निर्माणका लागि विकास योजनामा विपद् तथा जलवायु उत्थानशिलताको सवाललाई एकीकृत रुपमा मूलप्रवाहीकरण गर्न जिम्मेवार निकायले पहल लिन आवश्यक देखिन्छ । यस सन्दर्भमा विपद् तथा जलवायु उत्थानशिलता लाई केन्द्र देखि स्थानीय तह सम्म विस्तार गरी सबै तहका विकास नीति तथा कार्यक्रममा मूलपव्राहीकरण गर्नुपर्ने यथार्थतालाई आत्मसात गरी दिगो विकासको मान्यतालाई सुनिश्चित गर्न प्रभावित सबै वर्ग, समदुाय एवं क्षेत्रको पहुँच र स्वामित्व स्थापित हुने गरी स्थानीय श्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम परिचालन गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता हो । यस प्रक्रियालाई सहभागिता मूलक, पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी र जिम्मेवार बनाउन विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ को मूलभावना तथा मर्मलाई आत्मसात गर्दै विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ परिच्छेद ७, दफा १७ तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा १(न) ले दिइएको अधिकार प्रयोग गरी समावेशी र जलवायू उत्थानशीलताका विषयहरु समेत समावेश गर्दै मष्टा गाँउपालिकामा विपद् शाखा, **युनिसेफ नेपाल धनगडी कैलाली,** आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना, २०८१ निर्माण गरीयको कार्यपालिकाको बैठकले अनुमोदन गरेको मिति देखी लागु हुने छ ।

खण्ड - १: प्रारम्भिक परिचय

१.१.१. पृष्ठभुमी

नेपाल विभिन्न प्रकारका प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित प्रकोपहरु बाट प्रभावित छ । ८० प्रतिशत भन्दा बढी जनसंख्या बाढी, पहिरो, हावाहुरी, असिना, आगलागी, भूकम्प र हिमताल विष्फोटन जस्ता प्रकोपहरुको जोखिममा छन् । नेपाल विश्वमा २० औं विपद् संकटासन्न राष्ट्र भित्र पर्दछ । भौगर्भिक रुपले उच्च जोखिममा रहेको कारण जुनसुकै बेला जान सक्ने प्रलयकारी भूकम्पको समेत उच्च जोखिममा रहेको छ। विश्वब्यापी रुपमा भूकम्पीय जोखिमका दृष्टिले नेपाल ११ औ तथा जलवायु परिर्वतनका जोखिमको दृष्टिले चौथो स्थानमा रहेको छ

मानविय क्रियाकलापका कारण वाताबरणमा आएको परिवर्तनले विश्वलाई नै चुनौती दिएको छ । अत्याधिक मात्रामा उत्पादन भएको कार्वन तथा अन्य ग्यासका कारण बढ्दै गएको पृथ्वीको तापक्रमका कारण विभिन्न परिवर्तनहरु देखा परेको छ । नेपाल जस्तो मूलक यस परिवर्तनको मारमा छ जहाँ प्रत्यक्ष रुपमा स्वास्थ्य, खानेपानी, जिविकोपार्जन जस्ता क्षेत्रहरुमा यसको गंभिर असर बढ्दै गएको छ भने विभिन्न प्रकारका विपद्हरुको जोखिममा वृद्धि भएको छ । वन विनास, आगलागी तथा डडेलो, अब्यवस्थित भौतिक निर्माणका कारण प्राकृतिक स्रोतको दोहन, प्लाष्टिक जन्य कृषिमा सामाग्रीको प्रयोग, रासायनीक तथा विषाधीहरुको प्रयोग, सरसफाई अभाव, पानीको स्रोतहरुमा आएको कमी, वर्षा तथा मौसममा आएको फरकपना जस्ता समस्याले समुदायलाई थप संकटासन्नतामा पारेको छ । यसर्थ उल्लेखित समस्याको न्यूनिकरण तथा अनुकुलनको अवलम्वन अपरिहार्य रहेको छ ।

मष्टा गाँउपालिका पनि विभिन्न बहुप्रकोपको जोखिममा रहेको एक पालिकाको रुपमा रहेको छ। यस मष्टा गाँउपालिका बाढी पहिरो, भुकम्प, आगलागी, स्वास्थ्य समस्या (झाडापखला, फ्लु, छालारोग, आँखा संक्रमण र प्रजनन स्वास्थ्य समस्या), विद्युत करेन्ट, सर्पदंश, सवारी दुर्घटना, हावाहुरी, चट्याङ्ग, खडेरी, , जंगली जनावर र जलवायु परिवर्तनको प्रभाव जस्ता प्रकोपहरुको उच्च जोखिममा रहेको छ । यस सन्दर्भमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत "विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०७५" विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापान ऐन २०७४, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, स्थानीय विपद जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८ तथा यसको परिमार्जन मसौदा निर्देशिका २०७४ र मष्टा गाँउपालिकाको विपद् जोखिम न्युनीकरण तथा ब्यवस्थापन ऐन २०८१ मा व्यवस्था भए बमोजिम विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनको क्षेत्रमा पूर्वतयारी, रोकथाम, अल्पिकरण, प्रतिकार्य, पुनस्थापन र पुर्ननिर्माण तथा अनुकुलनको कार्यलाई विशेष महत्व दिइएको छ । विपद् उत्थानशील समाज निर्माणका लागि विकास योजनामा विपद् तथा जलवायु उत्थानशिलताको सवाललाई एकीकृत रुपमा मूलप्रवाहीकरण गर्न जिम्मेवार निकायले पहल लिन आवश्यक भइसकेको छ ।

यस सन्दर्भमा विपद् तथा जलवायु उत्थानशिलता लाई केन्द्र देखि स्थानीय तहसम्म विस्तार गरी सबै तहका विकास नीति तथा कार्यक्रममा मूलपव्राहीकरण गर्नुपर्ने यथार्थता लाई आत्मसात गरी दिगो विकासको मान्यतालाई सुनिश्चित गर्न प्रभावित सबै वर्ग, समदुाय एवं क्षेत्रको पहुँच र स्वामित्व स्थापित हुने गरी स्थानीय श्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम् परिचालन गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता हो । यस योजना निर्माण प्रक्रियालाई सहभागितामूलक, पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी र जिम्मेवार बनाउन विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ को मूल भावना तथा मर्मलाई आत्मसात गर्दै विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापान ऐन २०७४ परिच्छेद ७, दफा १७ तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा १(न) ले दिइएको अधिकार प्रयोग गरी समावेशी र जलवायू उत्थानशीलताका विषयहरु समेत समावेश गर्दै मष्टा गाँउपालिकामा र UNICEF नेपालको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा यस स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना,२०८१ निर्माण गरी लागु गरिएको छ ।

१.१.२. स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजनाको परिचय र उद्देश्य

पालिकाका सम्भावित विपद् तथा जलवायुजन्य परिवर्तनको जोखिम न्यूनिकरण तथा पूर्व तयारीका कार्य गर्न, विपद्को प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्न र विपद् पश्चात् पुनःस्थापन तथा पुनर्निर्माणका लागि दिशानिर्देश गर्न योजनाबद्ध कार्यक्रम तर्जूमा गरी, कार्यजिम्मेवारी तथा बजेट सहितको ढाँचा प्रस्तुत गर्नु नै यस स्थानीय विपद् तथा जलवायु

उत्थानशिल योजनाको मुख्य उद्देश्य हो, जसले : मष्टा गाँउपालिका भित्रका स्थानीय सरकार, समुदाय र सरोकारवालाको प्रत्यक्ष, समावेशी, र सक्रिय सहभागिताको प्रत्याभूति गरी विपद् व्यवस्थापन चक्र अनुसारका कार्य गर्नेछ ।

मष्टा गाँउपालिका भित्रका स्थानीय सरकार, समुदाय र सरोकारवालाको प्रत्यक्ष, समावेशी, र सक्रिय सहभागिताको शुनिश्चित गर्ने । मष्टा गाँउपालिका भित्र विपद तथा जलवायु परिवर्तन द्वारा मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा प्राकृतिक श्रोतमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभाव न्यूनिकरण गर्ने । मष्टा गाँउपालिकामा समावेशी र सहभागीता मूलक विधिको प्रयोग मार्फत् समुदायमा रहेको सङ्कटासन्नताको पहिचान, स्तरीकरण तथा क्षमता विश्लेषण गर्दै जोखिम न्यूनीकरण, पूर्व तयारी, प्रतिकार्य र पुर्नलाभका कार्यहरु गर्न तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका लागि स्थानीय श्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम् परिचालनमा विपद् पूर्व तयारी र जोखिम न्यूनिकरणहरुको गतिविधिहरु संचालन गर्ने आवश्यकता अनुसार विकास प्रक्रियामा विपद् तथा जलवायु उत्थानशिलता लाई मूलप्रवाहीकरण गर्दै विपद् पूर्व, विपद्को समयमा र विपद् पछि गर्नु पर्ने कार्यलाई प्राथामिकीकरण आधारमा संचालन गर्ने । विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रमलाई स्थानीय तहमानै संस्थागत गरी आत्मनिर्भर बनाउन र स्थानीय समुदायको साझेदारीमा वृद्धि गर्ने । मष्टा गाँउपालिकाका समुदायहरुलाई विपद जोखिम बारे ज्ञानको अभिवृद्धी गरी विपद्को समयमा अति संकटासन्न समुदाय तथा परिवारहरुलाई पर्ने असरहरुलाई कम गदै विपद जोखिम न्यूनीकरणमा सामुदायिक तहको अर्थपुर्ण सहभागिता सूनिश्चित गर्ने तथा बाह्य स्रोतको माध्यमबाट स्थानिय तहमा पूर्वतयारी, जोखिम न्यूनिकरणका उयापहरुको कार्यान्वयन जोड दिने ।

१.१.३. योजनाको आवश्यकता तथा महत्व

भौतिक, सामाजिक र धारणागत संकटासन्नताको करक तत्वका कारण भुकम्प, पहिरो बाढी, आगलागी, खडेरी, सर्पदंश , जंगली जनावर समस्या, सडक दुर्घटना, हावाहुरी तथा स्वास्थ्य समस्याबाट समुदायहरु थप जोखिममा रहेका छन् आवास, स्वच्छ खानेपानी, खाद्य सुरक्षा, स्वास्थ्य तथा सरसफाईका सुविधाहरु, शिक्षा र संरक्षण जस्ता सेवाको सिमितता तथा उपयुक्त व्यवस्थापनको अभावले विपद् प्रभावित समुदायहरुको मुख्य समस्याहरु रहने गरेको छ । भने प्रभावित परिवारहरुसँग त्यसको सामना गर्ने क्षमता समेत निकै कमजोर रहेको हुन्छ । तसर्थ यस्ता समस्याहरुलाई सम्वोधन गर्न स्थानिय प्रकोप, क्षमता र संकटासन्नताको पहिचान र आन्तरिक तथा बाह्य क्षमता वा स्रोत माध्यम बाट समुदायलाई सशक्तीकरण गर्ने र प्रभावकारी समन्वयको संयन्त्र बनाउने निर्णय गर्नु अत्यन्त जरुरी छ ।

विपदको अवस्थामा प्रभावकारी मानवीय सहायता उपलब्ध गराउन तथा सम्भावित विपदको जोखिम कम गर्नका लागि विपद जोखिम न्युनीकरण योजना आवश्यक पर्दछ । विशेष गरी मानवीय सहायता शुनिश्चित गराउन, विपद् जोखिम न्युनीकरणमा समुदायको सहभागितामा सहयोग गर्न, सामाजिक, सांस्कृतिक मर्यादा कायम राखी प्रतिकार्यमा प्रभावितहरुको समान पहुँच शुनिश्चित गर्न र विपद् पश्चात प्रभावितहरुको उचित व्यवस्थापन गर्न, यस योजनाले मार्गानिर्देश गर्नेछ । त्यसका साथै स्थानिय तहलाई श्रोतको सहि पहिचान तथा परिचालन गर्न जवाफदेही र उत्तरदायित्वको भावनाको विकास गराउन पनि यस योजनाले सहयोग गर्नेछ । यसै आवश्यकतालाई महशुस गर्दै यस मष्टा गाँउपालिकामा विपद्बाट हुने क्षतिलाई कम गर्न तथा विपद् पछिको मानवीय सहयोगलाई व्यवस्थित तथा प्रभावकारी बनाउन पुर्वतयारी दस्तावेजका रुपमा यो विपद् तथा जलवायू उत्थानशिल योजना तयार पारिएको हो ।

१.१.४. योजनाका सीमा

युनिसेफको सहयोगमा मष्टा गाँउपालिकाको विपद् व्यवस्थापन समितीका संयोजक तथा सदस्यहरु, योजना निर्माणको लागि यस मष्टा गाँउपालिकामा गठन भएको योजना निर्माण समितिका संयोजक तथा सवै सदस्यहरु, विपद् सम्पर्क ब्यक्ति सामाजिक संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरु, महिला, शिक्षकहरु विध्यार्थीहरु लगायत सम्पूर्ण क्षेत्रको सहभागिता संकटासन्नता तथा क्षमताको पहिचान तथा विश्लेषण (Vulnerability and Capacity Assessment) विभिन्न औजारहरुको प्रयोग गरीएको छ । पालिकाको विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्दा पुर्ण रुपमा सहभागितामूलक प्रकृयाका माध्यमबाट गरिएको छ । योजना कार्यान्वयनमा पालिकाको विकास योजनासँग एकिकृत गरि कार्यान्वयनलाई शुनिश्चित गरिनेछ ।

यस योजना तर्जुमा गर्दा निम्न नीति, निर्देशिका तथा ऐन का सीमाहरुमा रहेर गरिएको छ। सुचना संकलनलाई तथ्थ परक र सहि सुचनाका लागि विभिन्न सुचना संकलनका औजारहरुको प्रयोग, परिक्षण, पूनरावलोकलन तथा पून परिक्षण गरिएको छ। समुदायमा लक्ष्यीत समूह छलफल, मुख्य सुचना दाताहरुको अन्तर्वाता, सरोकारवाला संघ संस्थाहरु सँगको अन्तरक्रिया गरिएको छ। जसले पालिका स्तरका सामूहिक जोखिम तथा क्षमताहरु यस योजनाले समेट्ने हुँदा स्थानिय टोल तथा गाँऊ स्तरिय सुचनाहरु समेत समेटिएको छ।

जोखिम तथा क्षमताको अवस्थाले हुन सक्ने सम्भावित विपद्का घटनाहरुको आंकलन तथा संकटासनन समुदायको जोखिमको अवस्थालाई चित्रण गरेको छ। क्षेत्रगत समस्या विश्लेषका लागी सोहि अनुसारको क्षेत्रगत समस्या पहिचानका विधि तथा औजारहरुको प्रयोग वान्छनिय देखिन्छ।

विपद जोखिम व्यवस्थापनको योजना अन्तरगत बनाएका गतिविधीहरुको कार्यन्वयनका लागि छुट्टै बजेट ब्यवस्थापन नभएका कारण सम्बन्धित स्थानिय तहका सुरक्षा निकायहरु , जिल्ला समन्वय समिति तथा दातृ संस्थाहरुबाट समेत सहयोग मिल्ने आशा गरिएको छ।

योजना निर्माण गर्दा यस पालिकामा ३५० जानको उपस्थीतमा २ पटक योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी र ७ पटक विभिन्न क्षेत्रगत समुह सगँ बैठक, तालिम तथा अन्तरक्रिया र संकटासन्नता तथा क्षमता लखाजोखाको औजारको प्रयोग, लक्ष्यीत समूह छलफल गरिएको र उक्त कार्यशाला बाट आएका राय सुझाव,पालिकामा भएको तथ्याङ्क, सामाजिक स्रोत नक्साङ्कन तथा पालिकाका ७ वटै वडाहरु र २ दिने विध्यालयका विध्यार्थीहरुका लागी गरिएको संकटासन्नता तथा क्षमताको आंकलन (भिसीए) प्रतिवेदनलाई समेत आधार मानी तयार गरिएको छ।

१.१.५.योजना निर्माण प्रक्रिया विधि

स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तर्जुमा निर्देशिकाले निर्देशित गरे अनुसारका ५ वटा चरणलाई क्रमानुसार मध्येजनर गरी यो योजना निर्माण प्रक्रिया सम्पन्न गरिएको छ। योजना निर्माण प्रक्रिया अनुसार तह १, २ र ३ लाई पूर्ण रुपमा यस योजनाले समेटेको छ भने तह ४ र ५ का लागि निर्देशित मार्ग प्रशस्त गरेको छ, जहाँ पालिकाले प्रक्रिया अगाडी बढाउनुपर्ने हुन्छ।

यस योजना निर्माण क्रममा नियमीत पालिका सँगको बैठक तथा अन्तरक्रिया, योजना उपसमितिको सहभागिता र सहयोग, वडा विपद् ब्यवस्थापन समितिको बैठक र अन्तरक्रिया, संकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेण तालिम प्राप्त ब्यक्तित्वहरुको परिचालन र सुचना संकलन, वडा तथा समुदायमा गरिएको लक्ष्यीत वर्ग छक्लफल, पालिका स्थानिय विपद् ब्यवस्थापन समिति सँग गरिएको कार्याशाला सुचना माथीको पृष्ठपोषण र प्रथम तथा द्धितिय नमूना योजना खाँका प्राप्त पृष्ठपोषणहरु यस योजना निर्माणमा अपनाईएको प्रक्रियाहरु हुन्। योजना तर्जुमा गर्दा मष्टा गाँउपालिकाको सवै क्षेत्रबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी सवै सरोकारवालाको सहभागितालाई सुनिश्चित गरिएको छ। विगतका वर्षहरुको विपद्को अवस्थाहरुको वारेमा विश्लेषण गरीएको छ। पालिकाको सामाजिक आर्थिक तथा धार्मिक अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ। पालिकाको सम्पुर्ण वडाहरुको प्रतिनिधित्व गराई तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ। विपद् पुर्व, विपदको समय, र विपद् पश्चात गर्नुपर्ने पूर्वतयारी, विपद् जोखिम न्यूनिकरण, विपद् प्रतिकार्य तथा पूनःलाभका गतिविधिहरु, तौरतरिका, जिम्मेवारी र कार्य प्रक्रियालाई समेटेर यो योजना निर्माण गरिएको छ।

१.१ स्थानीय विपद् तथा जलवायू उत्थानशील योजना तर्जुमा प्रक्रिया:

तालिका ३ :

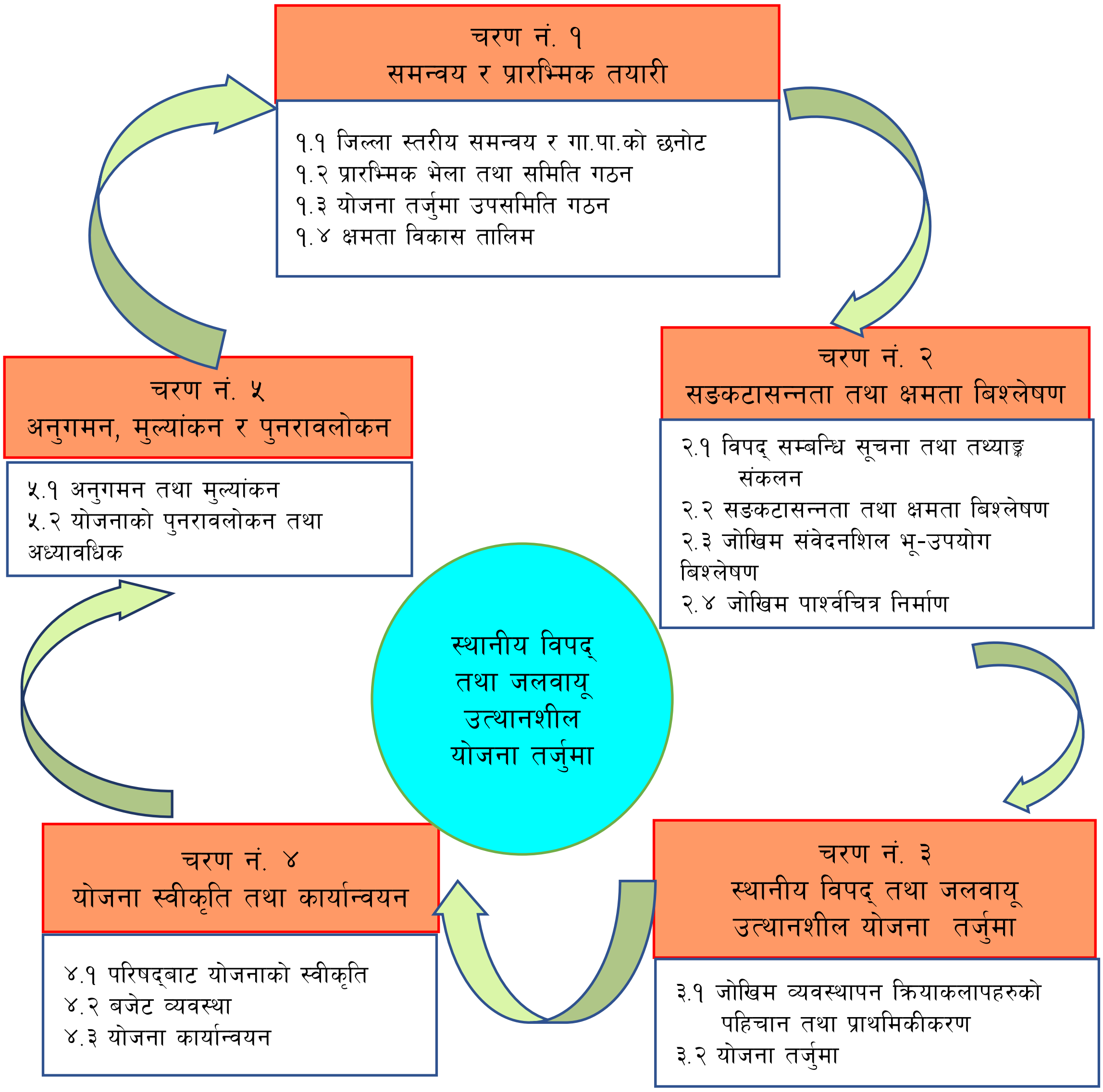

१.१.६.योजना कार्यान्वयन रणनीति :

नेपाल सरकारको विपद् जोखिम न्युनीकरण तथा ब्यवस्थापन ऐन २०७४, कानून, नीति तथा निर्देशिकाले निर्देशित गरे अनुरुप तथा मष्टा गाँउपालिकाको स्थानिय विपद् जोखिम न्युनीकरण तथा ब्यवस्थापन ऐन २०७५ र विकास योजना अनुसार विकासका गतिविधिहरु संचाललनका क्रममा विपद् जोखिम न्यूनिकरणलाई मूल प्रवाहिकरण गरी दिगो विकासका माध्यमबाट यस योजनाको कार्यन्वय गर्ने मूल रणनीति रहनेछ। आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतको पहिचान र परिचालनका माध्यमबाट प्राथमिकता प्राप्त न्यूनिकरणका योजना, आवश्यक दक्ष जनशक्तिको तयारी सामाग्रीगत तयारी र आर्थिक ब्यवस्थापनका मुख्य क्षेत्रलाई प्राथमिकता र आवश्यकताका आधारमा संचालन गर्ने योजना कार्यान्वयनको मूल रणनीति रहनेछ। यसका अलवा दिर्घकालिन योजनाहरुका लागि आवश्यकता अनुसार छुट्टै कार्यसंचालन रणनीति तर्जुमा

गरी योजनाको मुल उद्देश्यलाई प्राप्त गरिने रणनीति लिइने छ। यस योजनालाई मूर्तरुप दिन निम्नानुसारका तत्कालिन नीति अंगिकार गरिएको छ।
योजनालाई मष्टा गाँउपालिकाको गाँउसभाबाट अनुमोदन गराई वैधानिकता प्राप्त गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

शिक्षा तथा सचेतना विना विपद् न्यूनिकरण तथा दिगो विकास सम्भव छैन भन्ने मान्यतालाई अंगिकार गरी, विपद् ब्यवस्थापनका सबै तहरुमा सुचना, शिक्षा तथा संचारको विकास र विस्तारमा जोड दिईनेछ।

गाँउपालिका तथा वडास्तरमा आवश्यकता अनुसारका दक्ष जनशक्तिको विकास, तालिम तथा क्षमता अभिबृद्धिका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरणको क्षेत्रमा कार्यरत सरोकारवाला राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ/संस्थाहरुको सहभागिता र सहकार्यमा जोड दिइने छ।
विपद् जोखिम न्यूनिकरण र पूर्वतयारीलाई प्राथमिकता र आवश्यकताका आधारमा वडा तथा समुदाय तहसम्म विकेन्द्रकृत गरी संचालन गरिनेछ।

जिल्ला विपद् ब्यवस्थापन समिति तथा स्थानिय वडा विपद् ब्यवस्थापन समितिहरुको प्रत्यक्ष समन्वय तथा सहकार्यमा विपद्को समयमा तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्तिहरुलाई परिचालन गरिनेछ।
योजना कार्यान्वयनको लागि गाँउपाकिलाको आन्तिरिक वजेट ब्यवस्थापन, सरकारी कार्यालय, जिल्ला समन्वय समिती, प्रदेश सरकार, मन्त्री तथा सांसदहरु तथा अन्य दातृ निकायरुसँग समन्वय गरिने छ।
स्थानीय ज्ञान, शिप, प्रविधी र श्रोत तथा साधनको अधिकत्तम उपयोग गरी विपद् जोखिम तथा जलवायु उत्थानशिल योजनालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने छ।

१.१.७. योजनाको अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा पुनरावलोकन

यस योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वय तथा लक्ष्य प्राप्तीका लागि पालिकाको सहयोग र स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिको सहकार्यमा विभिन्न तह तथा निकायहरुबाट नियमित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण, पूनरावलोकन तथा समिक्षा र मूल्याङ्कन गरिने छ भने स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तर्जूमा निर्देशिकाको भाग २ को चरण ५ मा उल्लेख भए अनुसार प्रत्येक ५ वर्षको अवधिमा पुनरावलोकन तथा परिमार्जन गरिनेछ।

योजनाको कार्यान्वयन भए नभएको स्थानीय विपद् तथा जलवायू उत्थानशिल समिति, गाँउपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला समन्वय समिति, तथा अन्य साझेदार निकायहरुबाट नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण र समिक्षा गरिनेछ।

पालिकाबाट बार्षिक नीति तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्दा स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनको समेत नियमित अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गरिनेछ।
पालिका तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गरिनेछ।

विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने संस्थाहरुले आफ्नो अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय, स्थानीय निकायमा पेश गरिने छ।
योजनाको बार्षिक रुपमा आवश्यकता अनुसार अध्यावधिक तथा परिमार्जन गरिने छ।
प्रत्येक बर्ष पालिकाको आयोजनामा एक समीक्षा गोष्ठीको आयोजना गरी योजना अनुगमनमा देखिएका कमी कमजोरीको सुधार गरिने छ।
अनुगमन मुल्याङ्कन गर्दा स्थानीय वडा तथा समुदायको राय सुझावलाई आधार मानिने छ।

१.२.१. **ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण**

मष्टा गाउँपालिका ऐतिहासिक, प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक रुपले महत्वपूर्ण क्षेत्र हो । नामाकरण सन्दर्भमा गाउँपालिकाको नामाकरण हालको वडा नं.३ वा साविकको मष्टा गाविसमा रहेको मष्टाको मन्दिर जुन त्यस क्षेत्रका

मूख्य कुल देवताको रुपमा पुजिन्छ कै नामबाट साविकको मष्टा गाविसको नामाकरण भएको र सोही गाविसको नाम तथा धार्मिक महत्वका आदि देव मष्टाको नामबाट नै यस गाउँपालिकाको नाम रहन गएको आम विश्वास रहेको छ ।

१.२.१.१.भौगोलिक अवस्थिति

समुन्द्री सतहको १२०० मिटर देखि २५०० मिटर सम्मको उचाईमा रहेको मष्टा गाउँपालिका भौगोगिक अवस्थितिका हिसाबले २९ डिग्री ७२ मिनेट देखि ३० डिग्री ७५ मिनेट उत्तरी अक्षांश र ८१ डिग्री ६८ मिनेट देखि ८१ डिग्री ७२ मिनेट पुर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ । यस गाउँपालिका बझाङ जिल्लाको जिल्ला सदरमुकाम चैनपुर सँगै सिमाना जोडिएको गाउँपालिका भएता पनि गाउपालिकाको केन्द्र सदरमुकामदेखि करीब ८ किमीको दुरीमा पूर्वी भागमा रहेको छ। यस गाउँपालिकाको पूर्वमा बाजुरा ,पश्चिममा जयपृथ्वी नगरपालिका, जय पृथ्वी नगरपालिका र बाजुरा जिल्ला र उत्तरमा तलकोट गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएको छ । जिल्लाको कुल क्षेत्रफलको २ प्रतिशत भुभाग ओगटने यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल १०९.२४ वर्ग किमी रहेको छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

१.२.१.२. प्राकृतिक सम्पदा

गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रको करीब ६० प्रतिशत वनक्षेत्र, २५ प्रतिशत भुभाग खर्क वा चरण क्षेत्र र १५ प्रतिशत जमिन खेतियोग्य रहेको छ । गाउँपालिकालाई छोएर अविरल बगिरहने सेती नदि, भातेखोला, रिलुगाड लगायत नदि तथा खोलाहरु यहाँको मुख्य प्राकृतिक सम्पदाहरु हुन् । सिंचाइको मुख्य श्रोतको रुपमा रहेको भातेखोला जस्ता नदि तथा खोलाबाट यस क्षेत्रको जमिनमा सिंचाइ सेवा उपलब्ध रहेको छ । जैविक विवधताका हिसावले उच्च पर्वतिय चिसो हावापानीमा पाइने जीव तथा वनस्पति गुराँस, सल्ला, बाँझ तथा मृग, कालीज, झारल हरु मुख्य रुपमा रहेका छन् । जंगल क्षेत्रमा पाइन प्रमुख जडिबुटीका रुपमा पाखनबेद, सतुवा, पाँच औले आदि रहेका छन् । यसै क्षेत्रमा रहेको मष्टाको मन्दिरले पनि प्रशस्त प्रर्यटकीय सम्भावना बोकेको छ । पहाडको माथिल्लो भागका अधिकांस स्थानमा वन तथा खर्कहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको उत्तरमा देखिने रमणिय हिमाली श्रृखलाहरुले यहाँको सुन्दरता बढाएको छ । बालुवा तथा ढुंगा लगायतका खनिजहरु यस क्षेत्रमा पाइन्छ ।

१.२.१.३.राजनीतिक अवस्थिति

प्रदेश नं ७ अन्तरगत रहेको बझाङ जिल्लामा अवस्थित मष्टा गाउँपालिका साविकका ४ गाविसहरु समावेश गरी बनेको हो र यो गाउँपालिका ७ वडाहरुमा विभाजित छ । जिल्लाको २ नगरपालिका र १० गाउँपालिका गरी १२ स्थानीय तहहरु मध्येको १ स्थानीय तह मष्टा गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकाको केन्द्र वडा नं ३ अन्तर्गत साविकको भातेखोला गाविसको भातेखोला भन्ने स्थानमा रहेका छ । संसदिय चुनावी प्रयोजनका लागि बझाङ जिल्लालाई २ निर्वाचन क्षेत्रमा विभाजन गरिए पनि पुर्नसंरचित अवस्थामा यस जिल्लालाई संघीय प्रतिनिधि चयनका लागि १ क्षेत्र तथा प्रादेशिक प्रतिनिधि चयनका लागि २ क्षेत्रमा विभक्त गरिएको छ ।

१.२.१.४. धरातलीय अवस्था

सुदुर पश्चिमको उच्च पहाडी जिल्ला अन्तरगत रहेको यस क्षेत्रमा धरातलिय स्वरुपका हिसाबले मिश्रित प्रकृतिको भु बनोट रहेको पाईन्छ । पूर्व पश्चिम भएर बग्ने सेती नदीको तटीय क्षेत्रमा रहेका लोभलाग्दा समथर भुभागहरु यहाँका धरातलीय स्वरुपका आकर्षणहरु हुन् । पहाडका काखमा बान्की मिलेर बसेका खेतियोग्य भिराला जमिनहरु पनि देख्न सकिन्छ । ती बाहेक धेरैजसो भूभाग भिरालो र चट्टानी क्षेत्रले ओगटेको छ । अग्ला र भिराला पहाडी श्रृंखलाले बनेको यस गाउँपालिकामा भीरपाखा तथा वसोवास योग्य क्षेत्र सहितको विविधतायुक्त धरातलिय अवस्थिति रहेको छ । यस क्षेत्रमा मुख्यतया मष्टागाडको तटीय क्षेत्रमा समथर भुभाग, केहि सामान्य

भिरालो जमिन र केही स्थानमा भिर रहेको छ । सामान्यतयाः यस क्षेत्रमा चिम्टयाइलो खालको माटो कंकडयूक्त खालको चट्टान रहेको देखिन्छ ।

१.२.१.५. साँस्कृतिक उत्कृष्टता

खस सभ्यता र हिन्दु सँस्कृतिलाई आफ्नो सांस्कृतिक पहिचानको रुपमा अँगालेको यस क्षेत्रको मौलिक संस्कृति र परम्परागत चलनहरुको अनुपम संगम रहेको छ । क्षेत्री, ब्राम्हण, दलित जातीको मिश्रीत बसोवास रहेको यस गाउँपालिकामा मुख्य बोलिचालिको भाषा नेपाली रहेको छ । भने केहीले बझाडी भाषालाई नै आफ्नो स्थानीय भाषाको रुपमा प्रचलनमा ल्याएका छन् । धार्मिक रुपमा हिन्दु धर्मालम्बीहरुको उच्च बाहुल्यता रहेको यो क्षेत्रमा मनाइले चाडपर्वहरुमा कृष्णाष्टमी, तिज, जनैपुर्णिमा, दशै, तिहार, माघे सक्रान्ती, चैते दशैं आदि रहेका छन् । धार्मिक तथा भाषिक रुपमा करिव एकरुपता रहेको यो क्षेत्रमा चाडपर्वका समयमा गरिने बिभिन्न क्रियाकलापहरुले यहाँको सामाजिक र साँस्कृतिक उत्कृष्टता झल्काउने गर्दछन् । भेषभुषाका रुपमा पुरुषहरुले मुख्य रुपमा दैरा, सुरवाल, टोपी तथा कोट र महिलाले गुन्यु चोली र पटुकी लगाउने गर्दछन् । यस गाउँपालिकाको वडा नं ३ मा रहेका मष्टाको मन्दिर यहाको महत्वपूर्ण सांस्कृतिक सम्पदाहरु हुन् ।

१.२.१.६. साँस्कृतिक उत्कृष्टता

खस सभ्यता र हिन्दु सँस्कृतिलाई आफ्नो सांस्कृतिक पहिचानको रुपमा अँगालेको यस क्षेत्रको मौलिक संस्कृति र परम्परागत चलनहरुको अनुपम संगम रहेको छ । क्षेत्री, ब्राम्हण, दलित जातीको मिश्रीत बसोवास रहेको यस गाउँपालिकामा मुख्य बोलिचालिको भाषा नेपाली रहेको छ । भने केहीले बझाडी भाषालाई नै आफ्नो स्थानीय भाषाको रुपमा प्रचलनमा ल्याएका छन् । धार्मिक रुपमा हिन्दु धर्मालम्बीहरुको उच्च बाहुल्यता रहेको यो क्षेत्रमा मनाइले चाडपर्वहरुमा कृष्णाष्टमी, तिज, जनैपुर्णिमा, दशै, तिहार, माघे सक्रान्ती, चैते दशैं आदि रहेका छन् । धार्मिक तथा भाषिक रुपमा करिव एकरुपता रहेको यो क्षेत्रमा चाडपर्वका समयमा गरिने बिभिन्न क्रियाकलापहरुले यहाँको सामाजिक र साँस्कृतिक उत्कृष्टता झल्काउने गर्दछन् । भेषभुषाका रुपमा पुरुषहरुले मुख्य रुपमा दैरा, सुरवाल, टोपी तथा कोट र महिलाले गुन्यु चोली र पटुकी लगाउने गर्दछन् । यस गाउँपालिकाको वडा नं ३ मा रहेका मष्टाको मन्दिर यहाको महत्वपूर्ण सांस्कृतिक सम्पदाहरु हुन् ।

१.२.१.७.ग्राहस्थ उत्पादन, मानव विकास सूचकांक र गरिवी

नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन २०१४ तथा गरिबीको लघु क्षेत्र अनुमान २०६८ मा बझाङ जिल्लाको सन्दर्भमा औंलाइएका तथ्यहरुलाई मष्टा गाउँपालिकाका हकमा पनि सामान्यीकरण गरिएको छ । नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन, २०१४ अनुसार बझाङ जिल्ला मानव विकास सूचकांकका दृष्टिकोणले ७५ जिल्लाहरु मध्ये ७४ औं स्थानमा पर्दछ । यस जिल्लाको मानव विकास सूचकांकको मान ०.३६५ रहेको छ । जसअनुसार औषत आयु ६५.२२ वर्ष तथा प्रतिव्यक्ति आम्दानी ४८७ अमेरिकी डलर रहेको छ । राष्ट्रिय योजना आयोगको अनुसार यस जिल्लामा ४८.२ प्रतिशत गरिव रहेको देखिन्छ ।

परिच्छेद ३ : जनसंख्याको अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको जनसांख्यिक अवस्थासँग सम्बन्धीत वस्ती, घरधुरीको विवरण, जनसंख्या बनौट, संरचना तथा वितरण जस्ता विषयहरु समाविष्ट रहेका छन् ।

१.२.१.८. वस्ती सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिका कूल टोल वा वस्तीहरु मिलि बनेको छ । जसमध्ये सबैभन्दा बढी टोलहरु वडा नं २ मा रहेका छन् भने सबैभन्दा कम वडा नं ६ मा छन् । यसको वडागत विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४ :

वडा नं	वडा अनुसार वस्तीको नाम	वस्ती संख्या
१	डुंग्री, समदेउ, जिनडाँडा, लेकी, कोटदेवल, रनाडा, ठाना	७
२	खेतकोट , उकाली , मेलखेत, धरिल , अधिकारीगाउँ, तिनगाउँ, खिकाला, नौरा, गान्जी, बाडेगाउँ , तुति, धनातोली	१२
३	भण्डारीगाउँ, भिनमड, गैरिगाउँ धामीगाउ ँ, सेरा	५
४	बास्तोली , बामनगाउँ , भातेखोला , खेति , आग्रा	५
५	ठुलापाताल किनाडा , थलावस्ती , किनाडा, लाम्पाटा , द्वारी	५
६	कमेडीखाना, रोकायावाडा, हलारा, कमेडीखाना	४
७	दय , मल्ला ठकुन्ना , तल्ला ठकुन्ना , उदापाली , लटौन	५

१.२.१.९. जनसंख्या वितरणको अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको कूल घरपरिवार र जनसंख्या क्रमशः २४४५ र १३२६५ रहेको छ । वडाअनुसार सबैभन्दा उच्च जनसंख्या वडा नं. १ मा २६६८ रहेको छ भने सबै भन्दा न्यून वडा नं. ६ मा १४६७ रहेको देखिन्छ । विवरण अनुसार औषत घरपरिवारको आकार ५.२१ र लैंगिक अनुपात ८५.५२ रहेको छ । यस सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका ५ :

वडा नं	जम्मा घरधुरी	जन्संख्या			औषत परिवारको आकार	लैङ्गिक अनुपात
		जम्मा	पुरुष	महिला		
१	५९४	२६२८	११८८	१४४०	४.४२	८२.५०
२	४७५	२४९३	११६२	१३३१	५.२५	८७.३०
३	३०९	१६२२	७३६	८८६	५.२५	८३.०७
४	२८५	१५७५	७५२	८२३	५.५३	९१.३७
५	२८५	१५००	६७९	८२१	५.२६	८२.७०

६	२६४	१४६७	६६३	८०४	५.५६	८२.४६
७	३३३	१९८०	९३५	१०४५	५.९५	८९.४७
जम्मा	**२५४५**	**१३२६५**	**६११५**	**७१५०**	**५.२१**	**८५.५२**

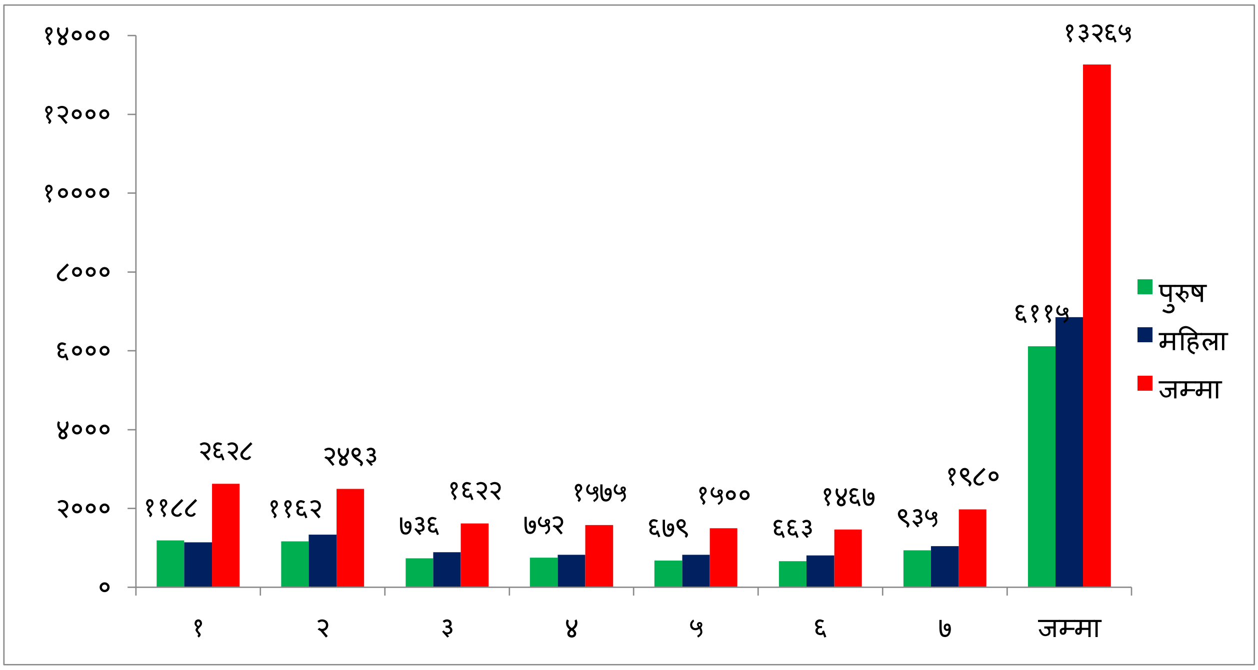

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०७८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

१.२.१.१०.जनघनत्वको अवस्था

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र जनघनत्वको अवस्थालाई हेर्दा सबैभन्दा बढीजनघनत्व वडा नं. ५ मा रहेको छ ।प्रति वर्ग कि.मी.एकाई क्षेत्रफलमा ४०२.१४ जना बसोवास गरेको देखिन्छ भने सबैभन्दा कम जनघनत्व वडानं २ मा ६७.६३ जना रहेको छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

तालिका ६ :

वडा	जनसंख्या विवरण		क्षेत्रफल विवरण		जनघनत्व
	जनसंख्या	प्रतिशत	क्षेत्रफल (वकिमी)	प्रतिशत	(प्रति वकिमी)
१	२६२८	१९.८११५	१९.३९	१७.७३	१३५.५३३८
२	२४९३	१८.७९३८	३६.८६	३३.७५	६७.६३४२९
३	१६२२	१२.२२७७	८.५९	७.८६	१८८.८२४२

४	१५७५	११.८७३४	८.२२	७.५३	१९१.६०५८
५	१५००	११.३०८	३.७३	३.४१	४०२.१४४८
६	१४६७	११.०५९२	९.११	८.३४	१६१.०३१८
७	१९८०	१४.९२६५	२३.३५	२१.३८	८४.७९६५७
जम्मा	१३२६५	१००	१०९.२३	१००	१२१.४४१

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०७८

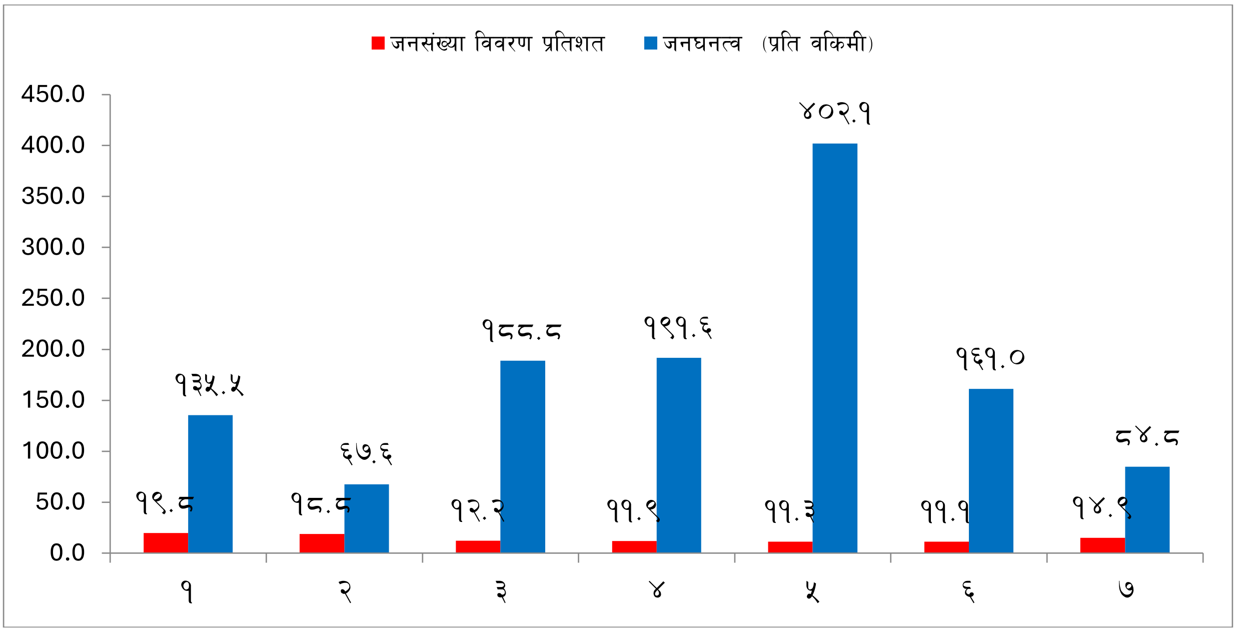

१.२.१.११.उमेर तथा लिंगको आधारमा जनसंख्या विवरण

उमेर का आधारमा जनसंख्याको स्थिति हेर्दा उमेर समुह अनुसार ४ वर्षमुनिको १३२५ र ७० वर्ष माथिको कूल ६९७ रहेको देखिन्छ । लैंगिकताका आधारमा विभिन्न उमेर समुह अनुसार यस सम्बन्धी अन्य विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका ७ :

उमेर समूह	वडा नं.							
	१	२	३	४	५	६	७	कुल जम्मा
००-०४	१६१	२५३	१३१	१४८	१४७	१७६	२१९	१२३५
०५-०९.	२७७	३५५	२०४	१९२	२१२	२१९	३०१	१७६०
१०-१४.	४०८	३७३	२७०	२२९	२१२	२३६	२९७	२०२५
१५-१९	३५३	३३१	२२३	२११	१७२	१५८	१९७	१६४५
२०-२४	२११	१७०	११३	१३७	१२०	९८	१२५	९७४
२५-२९	१२१	१४१	७१	७४	९६	७२	११४	६८९
३०-३४	११४	१०९	५८	६९	७४	७५	९५	५९४
३५-३९	१४७	१३७	६८	७२	८२	७८	१०४	६८८
४०-४४	१५४	११८	९२	७९	१११	८७	१२०	७६१
४५-४९	१५०	१०२	५७	७०	५६	६२	७५	५७२

५०-५४	१०५	१०३	७९	७८	४२	४१	९४	५४२
५५-५९	१०४	६३	६३	५२	३७	४०	५३	४१२
६०-६४	९७	५५	६७	४९	२६	३९	४४	३७७
६५-६९	७९	४५	३७	३८	३८	१२	४५	२९४
७०-७४	७९	८३	४२	३४	३०	३८	४६	३५२
७५-७९	५०	३१	२४	२६	२६	२३	२६	२०६
८०-८४	१६	१८	१५	७	११	६	१२	८५
८५-८९	१	४	२	८	३	५	८	३१
९०-९४	१	०	४	०	२	०	४	११
९५+	०	२	२	२	३	२	१	१२
कुल जम्मा	२६२८	२४९३	१६२२	१५७५	१५००	१४६७	१९८०	१३२६५

१.२.१.१२. अपागंताको आधारमा जनसंख्या

तालिका ८:

वडा नं	अपाङ्गता संख्या	अपाङ्गताको प्रकार					
		पूर्ण अशक्त अपाङ्गता (रातो रंगको)		अतिअशक्त अपाङ्गता (निलो रंगको)		मध्यम अपाङ्गता (पँहेलो रंगको)	सामान्य अपाङ्गता (सेतो रंगको)
१	३८	१०		२८			
२	३९	८		३१			
३	३२	५		२७			
४	२७	५		२२			
५	९	०		९			
६	१३	४		९			
७	२२	६		१६			
जम्मा		३८		१४२			

खण्ड–२: प्रकोप, संकटासन्नता, क्षमता तथा जोखिम विश्लेषण

२.१.जोखिम विश्लेषण

मष्टा गाँउपालिकाको प्रकोप, संकटासन्नता तथा जोखिम विशलेषण गर्न पालिका स्तरीय विपद् तथा जलवायू उत्थानशिल समिति लाई १ दिने विपद् जोखिम न्यूनीकरण, जलवायूपरिवर्तन, संकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठी पालिकामा सम्पन्न गरी मष्टा गाँउपालिकाका ७ वटै वडाहरुमा प्रकोप, संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण १ दिने कार्यशाला गोष्ठी वडा स्तरमा सम्पन्न गरिएको थियो । गाउँपालिका सवै वडा तथा समुदायमा धेरै जस्तो सवै प्रकोपहरु मिल्दा जुल्दा छन् । जलवायू परिवर्तनको असर पनि समान छन ।

मष्टा गाँउपालिकाका ७ वटै वडामा गरीएको संकटासन्नता तथा क्षमता/जोखिम विश्लेषणका औजारहरु - प्रकोप पात्रो , मासमी पात्रो ,वाली पात्रो , सामाजिक स्रोत नक्सांङकन संकटासन्नता तथा क्षमता पहिचान, समस्याको वृक्ष विश्लेषण, संस्थागत विश्लेषण, लक्षित समुह छलफल, प्रत्यक्ष अवलोकन, भू–उपयोग जोखिम विश्लेषण) समेतको प्रयोगबाट गरिएको विश्लेषणको नतिजालाई संक्षिप्त रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९:जोखिम विश्लेषण नतिजा

क्र.स.	प्रकोप	कारण	कारक तत्व	प्रभाव	जोखिम न्यूनीकरणका लागी पहिचाह नभएको उपायहरु
१)	भुकम्प	ज्वालामूखि वस्पोटन, भु-धरातलिय प्लेटहरु कमजोर हुनु	भौगोलिक बनावट, पृथ्वीको भित्री सतहमा अत्याधिक तापकम	जनधनको क्षति, भौतिक संरचना, पशुप्राणी, बाढी पहिरो तथा मानसिक त्रास	सचेतीकरण, पुर्व तयारी, सुरक्षित स्थान पहिचान , भुकम्प प्रतिरोधात्मक घरहरु तथा विद्यालय निर्माण, भवन आचारसंहिताको पालना , खुला चौरको व्यवस्थापन
२)	बाढी	वनविनास, जथाभावी बाटा खन्नु, अनाआवश्यक डोजर तथा स्काभेटरको प्रयोग गर्नु, कमजोर भु.बनावट, भिरालो जमिन, अभिरल वर्षा	वन फणानी मात्र बढ्नु, कमजोर भु वनोट, भिरालो जमिन अबिरल वर्षा, जलवायु परिवर्तन	जनधनको क्षति मानवतथा जीवजन्तुहरुमा त्रास उत्पन्न खेतियोग्य जमिनहरुको क्षति भौतिक संरचनमा क्षति	अनावश्यक वन फणानी रोक्ने, वृक्षारोपण गर्ने, जनचेतना बढाउने, सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने, पुर्व तयारीका सामाग्रीहरुको तयारी गर्ने, सडकको क्षमता अनुसार गाडी गुडाउने, डोजरको प्रयोग कम गर्ने
३)	आगलागी	सुख्खा मौसम, हुरीवतास ,लापरवाही, चेतनाको अभाव, अव्यवस्थित	मानिसको लापरवाही, मौसम परिवर्तन, गरीवी	जनधनको क्षति, वन्यजिवजन्तु तथा पशु प्राणीको क्षति, भौतिक वस्तुको नास, विस्थापित,	आगो जन्य वस्तु राख्न होसियारी अपनाउने , विभिन्न तालिम तथा गोष्ठीबाट दक्ष जनशक्ति तथा जनचेतनामा बृद्धि गर्नु,

क्र.स.	प्रकोप	कारण	कारक तत्व	प्रभाव	जोखिम न्यूनीकरणका लागी पहिचाह नभएको उपायहरु
		विधुतिकरण, केटा केटीको पहुँचमा आगगालीजन्य बस्तु राख्नु, फुसको छाना भएको घर, अव्यवस्थित बस्ती		बसाइसराइ र वनविनास, मानिस हरु घाइते अपाङ्ग, हुने ।	पुर्व तयारी, पोखरी तथा ट्यांकीको निर्माण, सुरक्षित बसोवासको व्यवस्था, अग्नी रेखाको निर्माण
४)	जलवायू परिवर्तन	बन जंगल फडानी औद्यौगीकरण पृथ्वीको तापक्रमको वृद्धी जनसंख्या वृद्धी ओजनतहको विनास	पृथ्वीको तापक्रममा वृद्धी	मानवजीवनमा असर , कृषिमा असर, वातावरण परिवर्तन	वृक्षारोपण गर्ने
५)	जंगली जनावर आतंक	जंगली जनावरको दैनिक आहारा वनमा उपलव्ध नहुनु ,वन क्षेत्रको आसपासमा खेती तथा मानवको बसोवास हुन,जंगल मासिदै जानु , छेकवार नहुनु, नियन्त्रण गर्ने आधार नहुनु, जङ्गली जनावरले मानिसलाई जित्नु	बन जंगल माथी क्रमश स्थानिय मानिसको अतिक्रमण वढ्दै जानु ,	अन्नवालीको नष्ट हुन ,घरपालुवा जनावर तथा मानिसमा मनोवैज्ञानिक त्रास बढ्नु , गरिबी तथा भोकमरीको अवस्था सिर्जना हुनु	वालीनालीको वरीपरी छेकवार लगाउने,बन क्षेत्रको विस्तारमा ध्याने दिने, घरपालुवा जनावर जोगाउन सचेतना अपनाउने तथा टौवा तथा बुख्याचाहरु निर्माण गर्ने ।
६)	महामारी - फोहोर मैलाका कारण)	खुला ठाउंमा दिसापिसाव, नालीफोहोर, फोहोर पिउनेपानी, बासी सडेगलेका खानेकुराहरु खाने, खाना खानु अघि दिसा गरेपछि सावुन पानीले हात नधुनु र वातावरण प्रदुषण	जलवायु तथा मौसम परिवर्तन, विभिन्न सरुवारोग तथा सरसफाइबारे जनचेतनाको अभाव, गरिबी, स्थानिय समुदायको स्वास्थ्य संस्थासम्म	मानिस विरामी पर्नु तथा मृत्यु हुनु तथा कुपोषण हुन, वातावरण प्रदुषण	विभिन्न सरुवा रोगको वारेमा जनचेतनामुलक गतिविधी अपनाउने, सफा खानेपानी, ताजा खाने कुरा खाने, प्रत्येक घरमा शौचालयको व्यवस्था, साबुन पानीको प्रयोग गर्ने, औषधीहरुको पुर्व तयारी, स्वस्थ्यकर्मीहरुको उपलव्धता, स्वस्थ्य सम्बधी विभिन्न जनचेतनामुलक गतिविधिहरु अपनाउने र्

क्र.स.	प्रकोप	कारण	कारक तत्व	प्रभाव	जोखिम न्यूनीकरणका लागी पहिचाह नभएको उपायहरु
			सहज पहुँच नहुनु ।		ढलनिकासको उचित प्रबन्ध गर्ने ।
७)	हावा हुरी	सुख्खा मौसम हुनु, भिरालो धरातलिय अवस्था, जलवार्य परिवर्तन मौसममा परिवर्तन	जलवार्य परिवर्तन, मौसममा परिवर्तन	घर तथा सार्वजनिक भवनहरुको छाना उडाउनु, जनधनको क्षतिहुनु, अन्नबालीहरु नष्ट हुन , गरीबी बढनु,आगलागी हुनु,	घरको छानाहरु मर्मत तथा बालियो बनाउन गाह्रो पार्ने, भित्राउन लागेको बालीहरु सुरक्षित स्थानमा लाने, हुरीबतास चलेको बेला मानिसहरु सुरक्षित स्थानमा बस्ने तथा आागो नबाल्न, यसबाट बच्नको लागि जनचेतना मुलक कार्यक्रमहरु लागु गर्ने ।
	चट्याङ्ग	अग्लो घरहरु बनाउनु, भौगोलिक अवस्था, हावाहरी बढि चल्नु, मौसम हावाहुरी तथा वादल आकास गर्जदा संचार तथा विध्रुतिय सामाग्री प्रयोग गरीरहनु तथा खुल्ला ठांउमै रहिरहनु	अव्यवस्थित तरिकाले विद्युतको लाइन राख्नु तथा अर्थिङ्ग नहुनु	धनजनको क्षति तथा आगलागी	आकासमा बादल तथा आकाश गर्जिदा संचार तथा विधुतिय उपकरणको प्रयोग नगर्ने, तथा यस अवस्थामा घर भित्रै बस्ने व्यवस्थित तरिकाले बिजुलीको लाइनहरु राख्ने, समुदाय स्तरमा अर्थिङ्ग गर्ने,यसबाट बच्ने उपायहरुको विषयमा जनचेतना मुलक कार्यक्रमहरु गर्ने ।
८)	खडेरी	समयमा पानी नपर्नु वनजंगलको विनास हुन, जलवायू परिवर्तन	आगलागी, वन अतिक्रमण तथा फडानी, तिव्र जनसंख्या वृद्धी मानिसमा चेतनाको अभाव	उत्पादनमा कमि खानेपानीको समस्या पानीका मुहानहरु सुक्नु अनावृष्टी	बृक्षारोपण गर्ने वन जंगलको संरक्षण गर्ने, सिचाई योजना संचालन गर्ने, बेमौसमी खेती गर्ने
९)	खोलाले कटान	अविरल वर्षा हुन, खोला किनारमा मानव बस्ती तथा खेति योग्य भुमि हुनु,खोला नियन्त्रणको प्रयास नहुनु ।	अविरल तथा भारी वर्षा हुन । बाढी ठुलो आउनु	धनजनको क्षती, मानव बस्ती तथा खेती योग्य भुमि नष्ट, गरीबी, मानिसको विस्थापन	नदी तथा खोला किनारमा घरहरु नबनाउने, पुर्व सुचना प्रणालीको व्यवस्था गर्ने । सुरक्षित स्थानको पहिचाह नगर्ने,खोला कटान नियन्त्रण गर्ने ।
१०	सडक दुर्घटना	सडकको खरावी,	भौगोलिक विकटता, दक्ष	मानिसको मृत्यू , घाइते तथाअपाङ्ग ,	सडक क्षमता अनुसार गाडी गुडाउने, सवारी साधन

क्र.स.	प्रकोप	कारण	कारक तत्व	प्रभाव	जोखिम न्यूनीकरणका लागी पहिचाह नभएको उपायहरु
		क्षमताभन्दा बढी भार बोक्नु, बाटोको अवस्थिती थाहा नहुन, मादक प्रदार्थ सेवन गरि गाडा चलाउँनु पुराना गाडी र गाडी अवस्था पुर्व जाँच नगरी हिड्नु,	चालक नहुनु, कच्ची सडक	सवारी साधनमा क्षति	दुरुष्त गरी चलाउने, मादकपदार्थ सेवन गरी गाडी नहाक्ने, सडक दुर्घटना न्यूनीकरण सम्बन्धी चेतना फैलाउने, कानुनको कडा कार्यान्वयन ।
११	असिना	लामो समय सम्म खडेरी पर्नु,बढि पानी पर्नु	जलवायु परिवर्तन	उत्पादनोमुख खेतीबाली नष्ट, मानिस तथा पशुपंक्षी माहामारी, गरिवी	पुर्व चेतावनीका संकेतहरु बुझेर काम गर्ने, सुख्खा महिनामा बादल तथा मेघ गर्जन हुदा सतर्कता अपनाउने, बाली पाक्ने वित्तिकै भित्राउर्ने ।
१२	पहिरो	वन विनास , जथाभावी वाटा खन्नु , अनाआवश्यक डोजर तथा स्काभेटरको प्रयोग गर्नु ,कमजोर भु. बनावट ,भिरालो जमिन , अभिरल वर्षा,	वन फणानी मात्र बढ्नु ,कमजोर भु वनोट , भिरालो जमिन अभिरल वर्षा , जलवायु परिवर्त ,	जनधनको क्षति मानव तथा जीवजन्तुहरुमा त्रास उत्पन्न खेतियोग्य जमिनहरुको क्षति भौतिक संरचनमा क्षति ,	अनावश्यक वन फणानी रोक्ने ,वृक्षारोपण गर्ने , जनचेतना बढाउने ,सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने ,पुर्व तयारीका सामाग्रीहरुको तयारी गर्ने ,सडकको क्षमता अनुसार गाडी गुडाउने , डोजरको प्रयोग कम गर्ने

२.१.१.भूकम्पिय जोखिम विश्लेषण

नेपाल भुकम्पीय जोखिमका दृष्टिकोण बाट नेपाल ११ औं जोखिममा रहेको छ भने विगत लामो समय देखि नेपालको पश्चिम क्षेत्रमा ठूलो भुइचालो नगएकाले यो गाँउपालिका पनि यस क्षेत्रमा पर्ने भएकाले उच्च जोखिममा रहेको छ। गाँउपालिका मा वनेका संरचना कमजोर हुनाले भुकम्पिय हिसावले यो पालिका उच्च जोखिममा रहेको छ।

२.१.२. बाढी जोखिम विश्लेषण

यो गाँउपालिका लाई खोला नदीहरुले चारैतिर घेरेको ले जोखिम रहेको छ। यस पालिकाका वडा न. १ देखि ७ नम्वरका सबै वडाहरुको वस्तिहरु खोला नदीहरुले घेरेको ले उच्च जोखिममा छन। वडामा संकलन गरिएको सुचना का आधारमा यस पालिकाका झण्डै ५०० लगभग घर परिवारका २५०० जनसंख्या बाढीबाट प्रभावित हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ । त्यसैगरि ५०० जना बालबालिका पनि बाढी बाट प्रभावित हुने देखिन्छ।

२.१.३. हावाहुरीको जोखिम

यस पालिकामा हावाहुरीले पनि क्षति पुऱ्याउदै आएको छ। हावाहुरीका कारण घर, विद्यालय लगायतका भौतिक संरचनाहरु लाई क्षती पुऱ्याएको पाइन्छ। हावाहुरीले यस पालिकाका सम्पुर्ण वडा वढि प्रभावित छन। हावाहुरीका कारण पालिका झण्डै ५०० घर परिवार प्रभावितहुन सक्ने देखिन्छ।

२.१.४. पहिरोको जोखिम विश्लेषण

अत्याधिक वर्षा एकैपल्ट हन कमजोर भःवनोट परिवर्तित हुदै गएको जलवायु कारण यो पालिका **पहिरो**को पनि जोखिममा रहेको छ। यस पालिकाका १ नं देखी ७ नं वडाहरुमा **पहिरो**को जोखिम रहेको छ।

२.१.५. वन्यजन्तुबाट क्षतिको जोखिम

यस पालिकामा वन्यजन्तुबाट हुने क्षती पनि अर्को जोखिम हो। वन्यजन्तुको आक्रमणबाट मानिसहरु घाइते भएका घटनाहरु पनि छन्। यसका अतिरिक्त ,बदेँल, बादर ,स्याल जस्ता जंगली जनावरहरुले नजिक वस्ती तथा खेतवारीमा क्षती पुऱ्याउने गरेका छन्।

२.१.६. अन्य प्रकोपहरुको जोखिम

यस बाहेक पालिका क्षेत्रमा चट्याङ्ग, असिनापानी, सडक दुर्घटना, खडेरिका जोखिमहरु पनि रहेका छन्। यी जोखिमहरुले मानिसको मृत्यु, धन सम्पतिको क्षती गर्ने गरेको पाइन्छ।

२.२. प्रकोपको पहिचान तथा स्तरीकरण

समुदायमा विगतमा भएका र भविष्यमा आइपर्न सक्ने प्रकोप तथा जलवायु जन्य घटना र जनधनको क्षति तथा उपलब्ध क्षमताका आधारमा मष्टा गाँउपालिकामा प्रकोपको सूची तयार गरी पहिचान गरी स्तरीकरण गरिएको छ। वडा र समुदायका अलग-अलग सूचीलाई एकीकृत गरेर यस मष्टा गाँउपालिका भित्र हुने प्रकोपको सूची र स्तरीकरण निम्न अनुशार गरिएको छ।

तालिका १० : प्रकोप स्तरिकरण

प्रकोप	बाढी	चट्याङ	आगलागी	हुरिवतास	महामारी	बालिरोग	पहिरो	जनावर आतङ्क	सडक दूर्घटना	खडेरी	सर्पडस
बाढी	×	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	पहिरो	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी

चट्याङ	×	×	ऋागलागि	हुरी	महा मारी	बालि	पहिरो	जनावर	सडक	खडेरी	सर्प
आगलाग ी	×	×	×	हुरिवतास	ऋागलागि	बालि	पहिरो	जनावर	सडक	आगलागि	सर्प
हुरिवता स	×	×	×	×	माहा मारी	हुरीबतास	पहिरो	जनावर	सडक	खडेरी	सर्प
महामारी	×	×	×	×	×	बाली	पहिरो	जनावर	सडक	खडेरी	सर्प
बालीमा रोग	×	×	×	×	×	×	पहिरो	जनावर	बाली	बाली	बाली
पहिरो	×	×	×	×	×	×	×	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो
जनावर आतङ्क	×	×	×	×	×	×	×	×	जनावर	जनावर	सर्प
सडक दूर्घटना	×	×	×	×	×	×	×	×	×	खडेरी	सडक
खडेरी	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	खडेरी
सर्प डस	×	×	×	×	×		×	×	×	×	×
जम्मा अङ्क	९	०	३	३	१	७	७	१०	४	४	५
स्तर	**` दोस्रो**	**एघारौ**	**आठौं**	**नवौं**	**दशौ**	**चौथो**	**` तेस्रे**	**पहिलो**	**सातैं**	**छैटौं**	**पाँचा**

नोट : नेपाल भूकम्पीय उच्च जोखिममा रहेको मुलुक हुँदा प्रकोप स्तरीकरण गर्दा भूकम्पलाई तुलनामा नराखी पहिलो नम्बरको प्रकोपको रुपम प्राथमिकतामा राखी योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने भएको ले यहाँ पनि तुलना नगरि पहिलो नम्मरमा राखिएको छ ।

प्रकोपहरुको जोडागत स्तरिकरण गर्दा यस पालिकामा भुकम्प पछि प्रमुख पहिरो रहेको, दोश्रोमा बाढी र तेश्रोमा बालिरोग देखियो त्यसै गरि जनावरआतंक, आगलागि , हावाहुरी र खडेरीको असर तथा प्रभाव मध्यम खालको रहेको पाईयो भने असिनापानी, , चट्याङ र सडक दुर्घटनाको महामारी असर न्यून रुपमा देखापरेको छ

तलिका ११:

वडा	**वडा स्तरिकरण**						
	१	२	३	४	५	६	७
१	×	१	१	१	१	१	१
२	×	×	२	२	२	२	७
३	×	×	×	३	३	३	३
४	×	×	×	×	४	४	७
५	×	×	×	×	×	५	७
६	×	×	×	×	×	×	७
७	×	×	×		×	×	×

पाप्ताङ्क	७	५	५	३	२	१	५
स्तर	पहिलो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छठौ	सातौ	दोस्रो

वडा नं	वडागत प्रकोपहरु										
१	पहिरो	बाढी	आगलागी	असिनापानी	महामारी	हावाहुरी	चट्याङ	वालीरोग	जङगलीजनावर आतंक	खडेरी	सर्पडस	सडक दुर्घटना
२	पहिरो	बाढी	आगलागी	असिनापानी	महामारी	हावाहुरी	चट्याङ	वालीरोग	जङगलीजनावर आतंक	खडेरी	सर्पडस	सडक दुर्घटना
३	पहिरो	बाढी	आगलागी	असिनापानी		हावाहुरी	चट्याङ	वालीरोग	जङगलीजनावर आतंक	खडेरी	सर्पडस	सडक दुर्घटना
४	पहिरो	बाढी	आगलागी	असिनापानी	महामारी	हावाहुरी	चट्याङ	वालीरोग	जङगलीजनावर आतंक	खडेरी	सर्पडस	सडक दुर्घटना
५	पहिरो	बाढी	आगलागी	असिनापानी	महामारी	हावाहुरी	चट्याङ	वालीरोग	जङगलीजनावर आतंक	खडेरी	सर्पडस	सडक दुर्घटना
६	पहिरो	बाढी	आगलागी	असिनापानी	महामारी	हावाहुरी	चट्याङ	वालीरोग	जङगलीजनावर आतंक	खडेरी	सर्पडस	सडक दुर्घटना
७	पहिरो	बाढी	आगलागी	असिनापानी	महामारी	हावाहुरी	चट्याङ	वालीरोग	जङगलीजनावर आतंक	खडेरी	सर्पडस	सडक दुर्घटना

२.३. प्रकोप नक्सांकन

बझाङ्ग जिल्लाको मष्टा गाउँपालिकामा संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषणका औजारहरुको प्रयोग गरी जोखिमको अवस्था विश्लेषण गर्ने प्रयास गरीएको छ । प्रकोप नक्सांकन कार्य प्रत्येक वडाहरुमा गरी सामुदायको सहभागीतामा सामाजिका स्रोत नक्सा तयार गरी जोखिम, संकटासन्नता तथा क्षमता र सुरक्षित स्थानको छनौट गरीएको छ। जोखिम क्षेत्रलाई रातो र सुरक्षित क्षेत्रलाई हरीयो रङको प्रयोग गरीएको छ। वडा अनुसारको प्रकोप नक्सांकन बाट प्राप्त सूचनालाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ।

वडा न १

मष्टा गाउँपालिका वडा नं १ को जोखिम नक्सांकन गर्दा सो वडाको पश्चिमतर्फ चैनपुर ज.न.पा को ११ , ३ पर्छ , पुर्वतिर वाजुरा जिल्ला पर्दछ। त्यसै गरि उत्तर तर्फ मष्टा गापा वडा नं २,३ र४ पर्दछ भने दक्षिणतर्फ जयपृथ्वी न.पा.१ को सिमाना पर्दछ। ५९४ घरधुरी रहेको वडा भित्र खासगरि क्षेत्री , ठकुरी, दलित जातिको वसोवास रहेको पाइन्छ। मष्टा गाँउपालिका वडा नं १ अन्तरगतका जिनाडा,सम्देउ,ढुंग्री बाढीग्रस्त क्षेत्रहरु रहेका छन भने जिन्नाडा, भलारी,लेकी,रनाडा पहिरोवाट क्षेती हुने क्षेत्र रहेका छन । यस वडाको तल्लो भुभागमा सिँचाइको असुविधा रहेको हुनाले सिचाई व्यवस्थापन गर्न सकेको अवस्थामा खाद्यान्न उत्पादन समेत प्रसस्त उत्पादन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ। यस वडाका मानिस धेरै जसो रोजगारीको खोजीमा भारत पसेका छन।

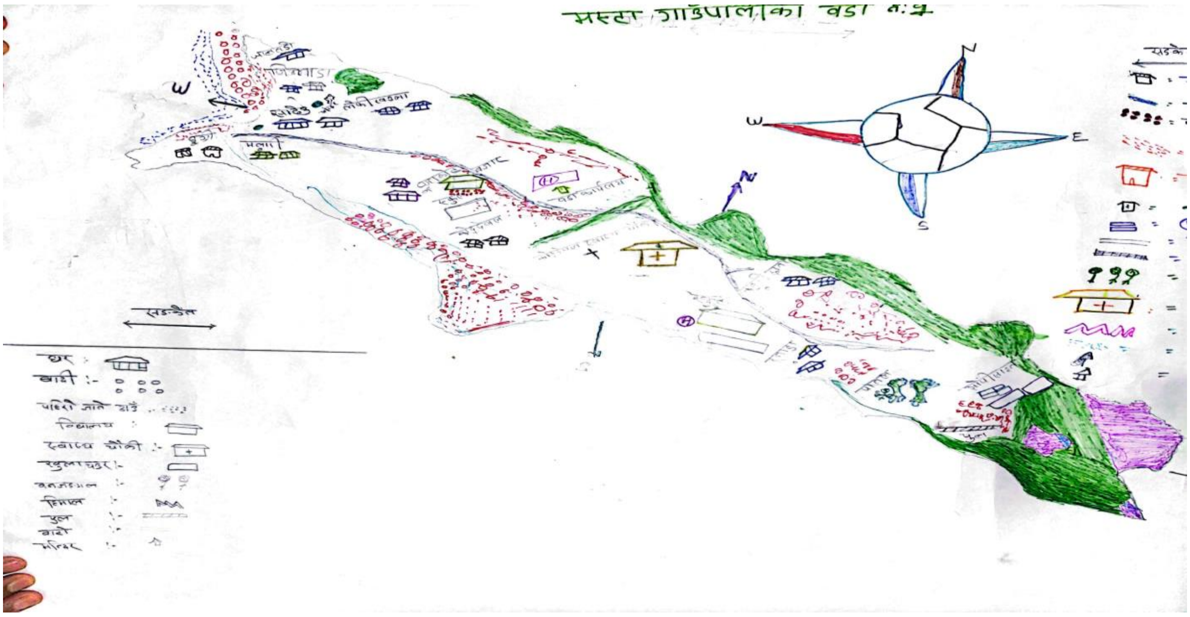

तलिका १२: वडा नं १ बाढीवाट हुन सक्ने संभावित जोखिम विश्लेषण जोखिम नक्सांकन

क्र. स.	प्रभावित प्रकोप	जोखिममा रहेको टोल वा वस्ती को नाम	जोखिममा पर्नसक्ने घर धुरी	जोखिममा पर्नसक्ने जनसंख्या	क्षेतीहुनसक्ने जमिन विघामा	जोखिममा पर्नसक्ने विद्यालय	जोखिममा पर्नसक्ने स्वास्थ्य चौकी	जोखिममा पर्नसक्ने खानेपानी	जोखिममा पर्नसक्ने सिचाँई	जोखिममा पर्नसक्ने विद्युतगृह	जोखिममा पर्नसक्ने सरकारी भ्वन	जोखिममा पर्नसक्ने बाटो
१	पहिरो	जिन्नाडा	७५	३००	१०	१		२	१	१	१	
२	पहिरो	लेकी	३०	१०५	२	१		४				
३	पहिरो	रनाडा	५	२५	१	१		८				
४	बाढी	सम्देउ	१७	१४०	२५	१						
५	बाढी	डुंग्री	३०	१८०	३५	१						
६	बाढी	जालतडी	२०	१६०	३०							
७	बाढी	लेकी	१०	५०	२							
८	आगलागि	वडाभरि	४०	१२२								
९	भुकम्प	वडाभरि										

वडा न २

मष्टा गाउँपालिका वडा नं २ को जोखिम नक्सांकन गर्दा सो वडाको पशिचमतर्फ वडा नं १ पर्छ , पुर्वतिर वडा नं ७ पर्दछ। त्यसै गरि उत्तरतिर वाजुराको गौमुख गाँउपालिका पर्दछ भने दक्षिणतर्फ वडानं ३ र ४ को पर्दछ। ४७५ घरधुरी रहेको वडा नं २ मा बाढी र पहिरोको मुख्य प्रकोपको रुपमा रहेको छ। बाढी र पहिरोका कारण यहाँका बस्तीहरु उच्च जोखिममा परेका देखिन्छन। यसैगरि अन्य गाँउपालिका वडा नं २ का उकाली , मेलखेत ,खिकाला , डग्री, तीनगाँउ , नौरा र

बाडेगाँउ बस्तीमा पनि बाढी र पहिरोको जोखिम छ। यस वडाका बासिन्दाहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको र सबैजसो युवाहरु रोजगारीको सिलसिलामा भारतमा पसेका छन।

तलिका १३ : वडा नं २ बाढीवाट हुन सक्ने संभावित जोखिम विश्लेषण जोखिम नक्सांकन

क्र. स.	प्रभावित प्रकोप	जोखिममा रहेको टोल वा वस्ती को नाम	जोखिममा पर्नसक्ने घरधुरी	जोखिममा पर्नसक्ने जनसंख्या	क्षेतीहुनसक्ने जमिन विघामा	जोखिममा पर्नसक्ने विद्यालय	जोखिममा पर्नसक्ने स्वास्थ्यचौकी	जोखिममा पर्नसक्ने खानेपानी	जोखिममा पर्नसक्ने सिचाँई	जोखिममा पर्नसक्ने विद्युतगृह	जोखिममा पर्नसक्ने सरकारी भ्वन	जोखिममा पर्नसक्ने बाटो
१	पहिरो	धनातोली	१५०	६००	१०	१		२	१	१	१	
२	पहिरो	खिकाला	३०	१०५	२	१		४				
३	पहिरो	घट्टाल बाडेगाँउ	५०	२५०	१	१		८				
४	बाढी	मेलखेत	१७	१४०	२५	१						
५	बाढी	तिनगाँउ	३०	१८०	३५	१						
६	बाढी	धामीगाँउ	२०	१६०	३०							
७	बाढी	बाडेगाँउ	१०	५०	२							
८	आगलागि	वडाभरि	४०	१२२								
९	भुकम्प	वडाभरि										

वडा न ३

मष्टा गाउँपालिका वडा नं ३ को जोखिम नक्सांकन गर्दा सो वडाको पश्चिमतर्फ वडा न ४ पर्छ , पुर्वतिर वडा न २ पर्दछ। त्यसै गरि उत्तरतिर वडा न ५ र ६ पर्दछ भने दक्षिणतर्फ वडा न ४ को केहिभाग पर्दछ। ३०९ घरधुरी रहेको वडा नं ३ मा बाढी र पहिरोको मुख्य प्रकोपको रुपमा रहेको छ। बाढी र पहिरोका कारण यहाँका बस्तीहरु उच्च जोखिममा परेका देखिन्छन। यसैगरि अन्य गाँउपालिका वडा नं ३ का धामीगाँउ ,भिन्मड ,गौरीगाँउ , भण्डारी गाँउको बस्तीमा पनि

बाढी र पहिरोको जोखिम छ। यस वडाका बासिन्दाहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको र सबैजसो युवाहरु रोजगारीको सिलसिलामा भारत र विदेशमा पसेका छन।

तलिका १४: वडा नं ३ बाढीवाट हुन सक्ने संभावित जोखिम विश्लेषण जोखिम नक्सांकन

क्र.स.	प्रभावित प्रकोप	जोखिममा रहेको टोल वा वस्ती को नाम	जोखिममा पर्नसक्ने घरधुरी	जोखिममा पर्नसक्ने जनसंख्या	क्षेतीहुनसक्ने जमिन विघामा	जोखिममा पर्नसक्ने विद्यालय	जोखिममा पर्नसक्ने स्वास्थ्यचौकी	जोखिममा पर्नसक्ने खानेपानी	जोखिममा पर्नसक्ने सिचाँई	जोखिममा पर्नसक्ने विद्युतगृह	जोखिम मा पर्नसक्ने सरकारी भवन	जोखिममा पर्नसक्ने बाटो
१	पहिरो	गैरिगाँउ	१५०	६००	१०	युवा वर्षमा .वि		२	१	१	१	
२	पहिरो	भिन्मड	३०	१०५	२	भवानी प्रा.वि		४				
३	पहिरो	धामीगाँउ	५	२५	१	मालिका पैावि		८				
४	बाढी	गैरिगाँउ	१७	१४०	२५	१						
५	बाढी	भिन्मड	३०	१८०	३५	१						
६	बाढी	धामीगाँउ	२०	१६०	३०							
७	बाढी	भण्डारीगाँउ	१०	५०	२							
८	आगलागि	वडाभरि	४०	१२२								
९	भुकम्प	वडाभरि										
	भुकम्प											
	भुकम्प											

वडा न ४

मष्टा गाउँपालिका वडा नं ४ को जोखिम नक्सांकन गर्दा सो वडाको पश्चिमतर्फ ज न पा को वडा न १० पर्छ , पुर्वतिर .वडा नं २ पर्दछ। त्यसै गरि उत्तरतिर..५,६ र ७. पर्दछ भने दक्षिणतर्फ ज.न.पा र तल्कोट गा.पा. पर्दछ। २८५ घरधुरी रहेको वडा नं ४ मा बाढी र पहिरोको मुख्य प्रकोपको रुपमा रहेको छ। बाढी र पहिरोका कारण यहाँका बस्तीहरु उच्च जोखिममा परेका

देखिन्छन। यसैगरि अन्य गाँउपालिका वडा नं ४ का बालुपाट,घट्टेखोला , बस्तीमा पनि बाढी र

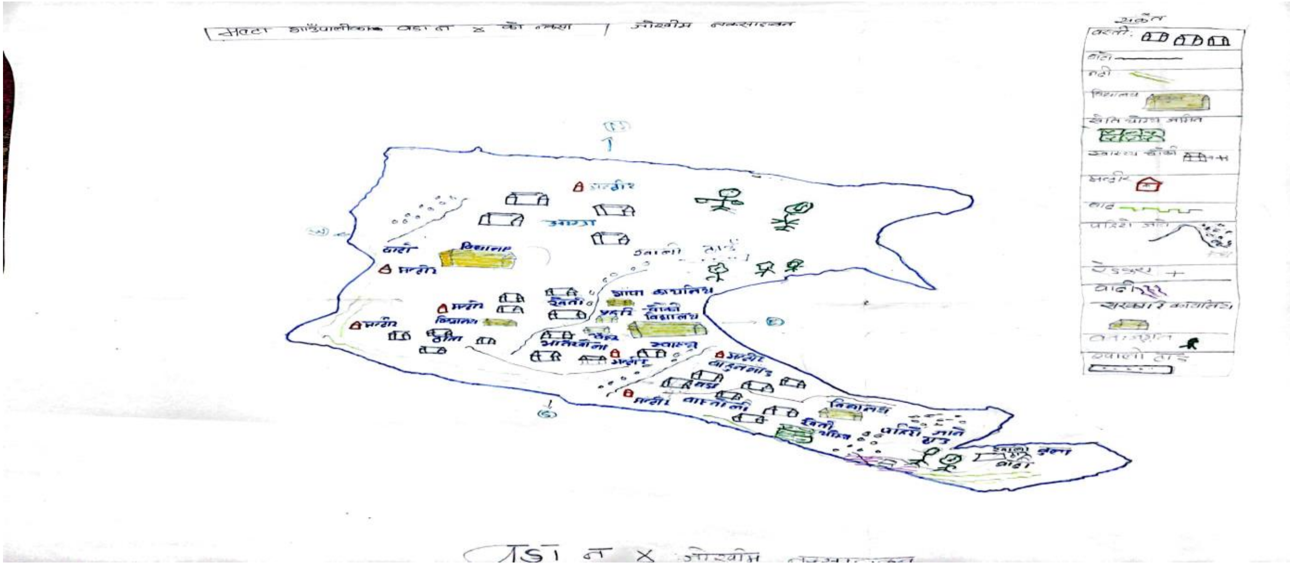

पहिरोको जोखिम छ । यस वडाका बासिन्दाहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको र सबैजसो युवाहरु रोजगारीको सिलसिलामा भारत र विदेशमा पसेका छन ।

तलिका १५ : वडा नं ४ बाढीवाट हुन सक्ने संभावित जोखिम विश्लेषण जोखिम नक्सांकन

क्र. स.	प्रभावित प्रकोप	जोखिममा रहेको टोल वा वस्ती को नाम	जोखिम मा पर्नसक्ने घर धुरी	जोखिम मा पर्नसक ने जनसंख या	क्षेतीहु नसक्ने जमिन विघामा	जोखिम मा पर्नसक ने विद्याल य	जोखिममा पर्नसक्ने स्वास्थ्यचौ की	जोखिममा पर्नसक्ने खानेपानी	जोखिम मा पर्नसक ने सिचाँई	जोखिममा पर्नसक्ने विद्युतगृह	जोखिम मा पर्नसक्ने सरकारी भवन	जोखिम मा पर्नसक्ने बाटो
१	पहिरो	भातेखोला	१२०	४००	१३	१		२	१	१	१	
२	पहिरो	बास्तोली	३०	१०५	३	१		४				
३	पहिरो	आग्रा	५	२५	२	१		८				
४	बाढी	गैरिगाँउ	१७	१४०	१५	१						
५	बाढी	भिन्मड	३०	१८०	२५	१						
६	बाढी	धामीगाँउ	२०	१६०	१२							
७	बाढी	भण्डारीगाँउ	१०	५०	२							
८	आगलागि	वडाभरि	४०	१२२	१९							
९	भुकम्प	वडाभरि										
१०	हावाहुरी	वडाभरि	५३२	२३००	३५	५				१	१	

वडा न ५

मष्टा गाउँपालिका वडा नं ५ को जोखिम नक्सांकन गर्दा सो वडाको पश्चिमतर्फ तलकोट गापा वडानं ४ र ५ पर्छ , पुर्वतिर मष्टा गापा वडानं ६ पर्दछ। त्यसै गरि उत्तरतिर . पर्दछ भने दक्षिणतर्फ मष्टा वडानं ४ द्धारी पर्दछ। २८५ घरधुरी रहेको वडा नं ५ मा बाढी र पहिरोको मुख्य प्रकोपको रुपमा रहेको छ । बाढी र पहिरोका कारण यहाँका बस्तीहरु उच्च जोखिममा परेका देखिन्छन । यसैगरि अन्य गाँउपालिका वडा नं ५ का भिमढुंगा वस्ती , सेरारुपयल वस्ती र तलचौर बस्तीमा पनि बाढी र पहिरोको जोखिम छ त्यस्तै कुल माछापानी मल्लाद्धारी र लाम्पाटा टोल हिरोको उच्च

जोखिममा छन । यस वडाका बासिन्दाहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको र सबैजसो युवाहरु रोजगारीको सिलसिलामा भारत र विदेशमा पसेका छन ।

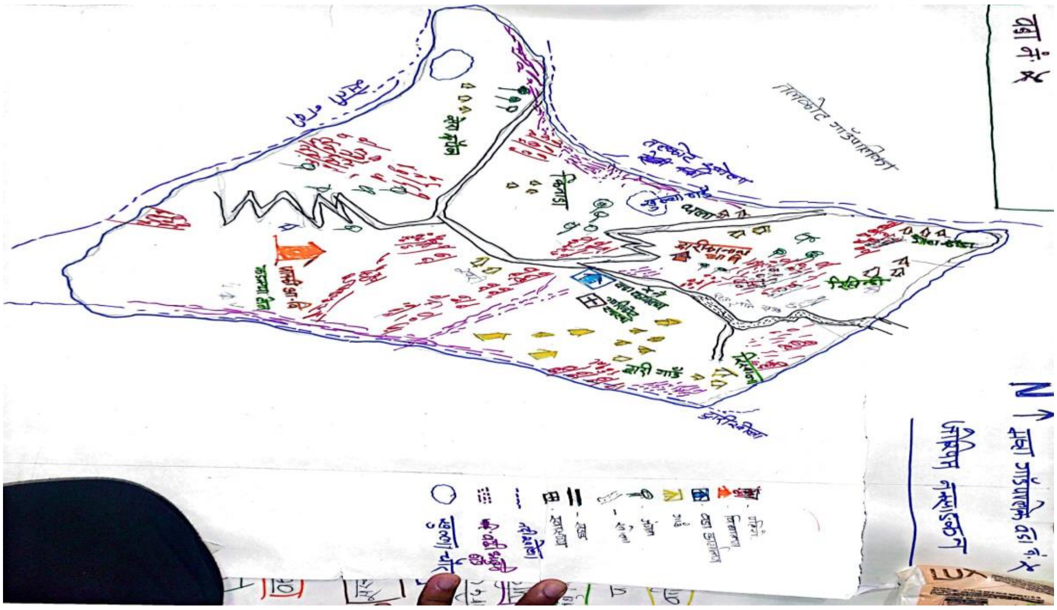

तलिका १६ : वडा नं ५ बाढीवाट हुन सक्ने संभावित जोखिम विश्लेषण जोखिम नक्सांकन

क्र. स.	प्रभावित प्रकोप	जोखिममा रहेको टोल वा वस्ती को नाम	जोखिममा पर्नसक्ने घर धुरी	जोखिममा पर्नसक्ने जनसंख्या	क्षेतीहुनसक्ने जमिन विघामा	जोखिममा पर्नसक्ने विद्यालय	जोखिममा पर्नसक्ने स्वास्थ्यचौकी	जोखिम मा पर्नसक्ने खानेपानी	जोखिम मा पर्नसक्ने सिचाँई	जोखिममा पर्नसक्ने विद्युतगृह	जोखिममा पर्नसक्ने सरकारी भ्वन	जोखिममा पर्नसक्ने बाटो
१	पहिरो	ठुलापाताल किनाडा	२०	८०	३०	१						ठुलापाताल वाटो
२	पहिरो	बेताइनाबस्ती	३०	१०५	३५	१						
३	पहिरो	थलावस्ती किनाडा	५	२५	१०	१						थलाजाने वाटो
४	बाढी	लाम्पाटा	१७	१४०	१६	१						
५	बाढी	माछापानी	३०	१८०	२८	१						
६	बाढी	भिमढुंगा	२०	१६०	१९							
७	बाढी	तल्चौर	१०	५०	१३							
८	आगलागि	ठुलापाताल द्धारी किनाडा	४०	१२२	१७							
९	भुकम्प	वडाभरि										
१०	हावाहुरी	वडाभरि	५३२	२३००	३८	५						

वडा न ६

मष्टा गाउँपालिका वडा नं ६ को जोखिम नक्सांकन गर्दा सो वडाको पश्चिमतर्फ वडा नं ५ पर्छ , पुर्वतिर धौलाभिर तथा रिलुखोला पर्दछ । त्यसै गरि उत्तरतिर लागामन्दिर पर्दछ भने दक्षिणतर्फ गतौन पर्दछ । २६४ घरधुरी रहेको वडा नं ६ मा बाढी र पहिरोको मुख्य प्रकोपको रुपमा रहेको छ

। बाढी र पहिरोका कारण यहाँका बस्तीहरु उच्च जोखिममा परेका देखिन्छन । यस वडाका बासिन्दाहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको र सबैजसो युवाहरु रोजगारीको सिलसिलामा भारत र विदेशमा पसेका छन ।

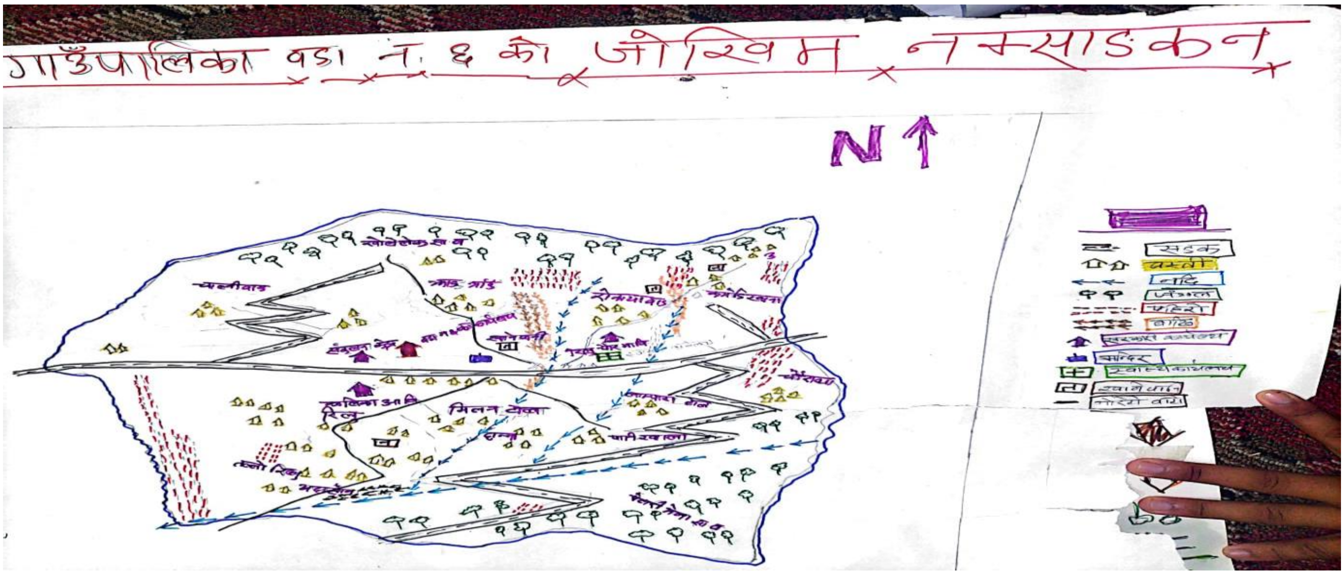

तलिका १७ : वडा नं ६ बाढीवाट हुन सक्ने संभावित जोखिम विश्लेषण जोखिम नक्सांकन

क्र. स.	प्रभावित प्रकोप	जोखिममा रहेको टोल वा वस्ती को नाम	जोखिममा पर्नसक्ने घर धुरी	जोखिममा पर्नसक्ने जनसंख्या	क्षेतीहुनसक्ने जमिन विघामा	जोखिममा पर्नसक्ने विद्यालय	जोखिममा पर्नसक्ने स्वास्थ्यचौकी	जोखिममा पर्नसक्ने खानेपानी	जोखिममा पर्नसक्ने सिचाँई	जोखिममा पर्नसक्ने विद्युत गृह	जोखिममा पर्नसक्ने सरकारी भवन	जोखिममा पर्नसक्ने बाटो
१	पहिरो	भाडगाँउ कमेडीखाना	९०	४५०	५	१		१		१		वडाकार्यालय चौराया
२	पहिरो	रोकायावाडा	३५	१७५	२	१		१				रिलुरि खाला
३	पहिरो	हलारा	२०	१००	४	१						थलाजाने वाटो
४	बाढी	लाम्पाटा	२०	१००	१६	१						
५	बाढी	कमेडीखाना	२८	१५०	२८	१		१				
६	आगलागि	खोलेलेख पटारीमेला										
७	भुकम्प	वडाभरि	२५०	११००								
८	आगलागि		४०	१२२	१७							
९	भुकम्प	वडाभरि										
१०	हावाहुरी	वडाभरि	६०	२३०	३८	५						
११	कृषिवाली रोग	वडाभरि	१२०	६००								

वडा न ७

मष्टा गाउँपालिका वडा नं ७ को जोखिम नक्सांकन गर्दा सो वडाको पश्चिम उत्तरतर्फ वडा नं ६ र ३ पर्छ , बाजुरा पर्दछ भने दक्षिणतर्फ मष्टाको वडानं २ पर्दछ । ३३३ घरधुरी रहेको वडा नं ७ मा बाढीको मुख्य प्रकोपको रुपमा रहेको छ। बाढीका कारण गुदखुदे खानेपानी,धनथारा खानेपानी , ध्यायागड जस्ता यहाँका बस्तीहरु उच्च जोखिममा परेका देखिन्छन । यस वडाका बासिन्दाहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको र सबैजसो युवाहरु रोजगारीको सिलसिलामा भारतमा पसेका छन ।

तलिका १८ : वडा नं ७ बाढीवाट हुन सक्ने संभावित जोखिम विश्लेषण जोखिम नक्सांकन

क्र. स.	प्रभावित प्रकोप	जोखिममा रहेको टोल वा वस्ती को नाम	जोखिममा पर्नसक्ने घर धुरी	जोखिममा पर्नसक्ने जनसंख्या	क्षेतीहुनसक्ने जमिन विघामा	जोखिममा पर्नसक्ने विद्यालय	जोखिममा पर्नसक्ने स्वास्थ्य चौकी	जोखिममा पर्नसक्ने खानेपानी	जोखिममा पर्नसक्ने सिचाँई	जोखिममा पर्नसक्ने विद्युतगृह	जोखिममा पर्नसक्ने सरकारी भवन	जोखिममा पर्नसक्ने बाटो
१	पहिरो	दयटोल	१४५	७०१	३९	१		२	१		१	२ भौतिन ढुस्का
२	पहिरो	मल्ला ठकुन्ना	७२	४१४	१७			३				घटाल मनिदर जाने
३	पहिरो	तल्ला ठकुन्ना	४०	२९५	१४	१	१	१	२	१	३	धियागडा
४	पहिरो	लौटन	८७	५१९	२५	१		१		१	१	तलवन बर्थिङ सेन्टर
५	बाढी	उदापाली	६	२४								
७	बाढी	दयटोल	१४५	७०१								
८	बाढी	मल्ला ठकुन्ना	७२	४१४								
९	बाढी	तल्ला ठकुन्ना	४०	२९५								
१०	बाढी	लौटन	८७	५१९	२८	१		१				
११	भुकम्प	वडाभरि	२५०	११००								
१२	आगलागि		४०	१२२	१७							
१३	भुकम्प	वडाभरि										

१४	हावाहुरी	वडाभरि	६०	२३०	३८	५							
१५	कृषिवाली रोग	वडाभरि	१२०	६००									

२.४. विपदको ऐतिहासिक समयरेखा

यस पालिकाका बिभिन्न क्षेत्र तथा समुदायमा विगतमा कुन प्रकोप बाट कस्तो विपत्ति परेको थियो भन्ने जानकारी लिन विपद्को ऐतिहासिक समय रेखा तयार गरिएको हो । जसबाट यस पालिकामा प्रकोपको दोहोरिने प्रवृति तथा यसले गर्ने क्षति तथा असरका बारेमा जानकारी तयार गर्न सकिन्छ । सोही अनुरुप कार्यक्रममा समुदायका जेष्ठ नागरिक सहभागिहरू सँग छलफल तथा अर्न्तरक्रिया गरी विगतवर्षको ऐतिहासिक समय रेखातयार पारिएको छ जसका आधारमा यो योजना तयार गरिएको छ । विगतमा आएको वाढीका कारण मृत्युको साथै जनधनको क्षति व्यापक रुपमा पुऱ्याएको देखिन्छ । त्यस्तै आगलागीका ,चट्याङ्ग अन्य प्रकोपका कारण पनि मानिसहरूको ज्यानजानुका साथै विभिन्न सामग्रीहरूको क्षति भएको छलफल र विभिन्न तथ्यांकहरूले देखाउँछ । समुदायको भिन्न बुझाइ तथा अनुकूलनका पर्याप्त आर्थिक तथा मानवीय स्रोत नहुनाले जलवायु परिवर्तनको असरबाट प्रभावित देखिन्छ । पहिरो र बाढी जस्ता समस्याले समुदाय जोखिममा देखिन्छन । वडा अनुसारको विस्तृत ऐतिहाँसिक समय रेखा निम्नानुसार रहेकोछ ।

तालिका १९ : मष्टा गाँउपालिका वडा नं १ को विगतवर्ष ऐतिहासिक समयरेखा विश्लेषण

विपद्	**साल र महिना**	**स्थान**	**भौतिकक्षति**	**सामाजिकक्षति**	**आर्थिक क्षति**	**मानवीयक्षति**	**प्राकृतिकक्षति**	**सूचना पुष्ट्याइको विधि**
बाढी	२०७८ साउन	पातलगडा साइढुंगा मुसाभुइ	३ घर भत्केको		१५ लाख वरावरकोक्षेती		वालीनाली नष्ट भएको	
पहिरो	२०६५	तुफान डाँडा राताढुंगा		गोरेटो वाटोमा क्षेती				
बाढी	२०७९	लेकीडाँडा कारयालखाल	४ घरमा क्षेती	वाटो भत्केको			७ विघा जमिन क्षेती धानबाली नष्ट	
हावाहरी	२०८०	डुंग्राकोट		सामुदायिक भवन क्षेती				
खडेरी	२०७९ २०८०	मष्टा १ मष्टा १					वालीनाली नष्ट ५० लाख वरावरको वाली क्षेती	
सडक दुर्घटना	२०६५	फलार				१० जनाको मृत्यु		
हावाहुरी	२०८०	चिउरी				१० जनाको मृत्यु		
भुकम्प	२०७२	मक्ष्टा १	१४२ घर भत्केका	घटालदेव आ.व.को ढोका भत्केको				
जनावर आतंक								
सडक दुर्घटना								

तालिका २० : मष्टा गाँउपालिका वडा नं २ को विगतवर्ष ऐतिहासिक समयरेखा विश्लेषण

विपद्	साल र महिना	स्थान	भौतिकक्षति	सामाजिकक्षति	आर्थिक क्षति	मानवीयक्षति	प्राकृतिकक्षति	सूचना पुष्ट्याइको विधि
पहिरो	२०७५	घटाला	३ घर भत्केको	काठेपुल वगाएको वाटो भत्केको किराना पसल चोरी भएको	१५ लाख वरावरकोक्षेती	१ जनाको मृत्यु	वालीनाली नष्ट भएको	छलफल
पहिरो	२०५२ जेठ	मष्टा २	६ ओटा खर्क गोठ भत्काएको	३ ओटा काठेपुल वगाएको	२ भैसी वगाएको ८ लाख वरावर	१ जनाको मृत्यु २ जना घाइते	२ विघा जमिन वाली सहित नष्ट	
पहिरो	२०५८	लेकीडाँडा कारयालखाल	४ घरमा क्षेती	वाटो भत्केको	स्लेट खानी पुरीएको	३ जनाको पहिरोमा पुरेर मृत्यु	७ विघा जमिन क्षेती	
पहिरो	२०६८	मष्टा २ खिकाला		सामुदायिक भवन क्षेती			१०	
पहिरो	२०७९ भाद्र	५ ओटा छाना पहिरोले वगाएको			१० ओटा भौसी गाई मौरीका घार पहिरोले पुरेको			
बाढी	२०६७	५ ओटा घट्ट बगाएको	५ ओटा काठेपुल वगाएको					
बाढी	२०५२	मष्टा २	९ ओटा घट्ट बगाएको	वाटोघाटो घत्केको	५० ओटा स्याउका बोट वगाएको करिव ६० लाख वरावर क्षेती			
खडेरी	२०७९	वडाभरि					वालीनाली नष्ट ९० लाख वरावरको वाली क्षेती	
सडक दुर्घटना	२०७५	मष्टा २		बाटो अबरुद्ध भएको	१ जीप काम नगाग्ने भएको	१ जनाको मृत्यु		
हावाहुरी	२०८०	मष्टा २		गौरीशंकर आवि छाना उडाएको				

चट्याङ	२०७४	मष्टा २		४३ वटा भेडा बाखा मरेका		५ जनाको मृत्यु		
भुकम्प	२०७२	मष्टा २	१४२ घर भत्केका	९ ओटा विद्यालय चर्केका	स्वास्थ्य चौकी चर्केको			
जनार आतंक	२०५६ देखि	वडाभरि	वादरले घरका छाना भत्काउने		केराका बोटहरु नष्ट गरेका	फलफुलहरु नष्ट गरेका		

तालिका २१ : मष्टा गाँउपालिका वडा नं ३ को विगतवर्ष ऐतिहासिक समयरेखा विश्लेषण

विपद्	**साल र महिना**	**स्थान**	**भौतिकक्षति**	**सामाजिकक्षति**	**आर्थिक क्षति**	**मानवीयक्षति**	**प्राकृतिकक्षति**	**सूचना पुष्ट्याइको विधि**
पहिरो	२०५६	गैरिगाँउ भण्डारी गाँउ सेरा भिमर धमीगाँउ	८ घर भत्केका ५ घट्ट भत्केको	काठेपुल वगाएको वाटो भत्केको किराना पसल चोरी भएको	२४ लाख वरावरकोक्षेती		वालीनाली नष्ट भएको	छलफल
पहिरो	२०६३	गैरिगाँउ भण्डारी गाँउ सेरा भिमर धमीगाँउ	१० ओटा खर्क गोठ भत्काएको	३ ओटा काठेपुल वगाएको			आलुखेती भत्काएको पाखो जमिन पहिरोले लिएको	
पहिरो	२०६८	गैरिगाँउ भण्डारी गाँउ सेरा भिमर धमीगाँउ	४ घरमा आंसिक क्षेती	वाटो भत्केको	२० लाख वरावर क्षेती		१२० विघा जमिन भत्केको	
पहिरो	२०७२	गैरिगाँउ भण्डारी गाँउ सेरा भिमर धमीगाँउ	३ घर भत्केका	सामुदायिक भवन क्षेती			धानबाली नष्ट १५ लाख वरावर क्षेती	
बाढी	२०५६ देखि २०६०	गैरिगाँउ भण्डारी गाँउ सेरा भिमर धमीगाँउ					सबै अन्नबाली बगाएको १५ लाख वरावर क्षेती	
खडेरी	२०७५	वडाभरि					वालीनाली नष्ट २७ लाख वरावरको वाली क्षेती	
हावाहुरी	२०८०	मष्टा ३	१० ओटा घर	विद्यालयको छाना उडाएको	१२ लाख वरावर क्षेती			

			५ ओटा टनेल उडाएको					
चट्याङ	२०७४	मष्टा ३		२३ वटा भेडा बाखा मरेका	१२ लाख क्षेती			
भुकम्प	२०७२	मष्टा ३	१२५ घर भत्केका	४ओटा विद्यालय चर्केका	स्वास्थ्य चौकी चर्केको		१ करोड क्षेती	
जनार आतंक	२०५६ देखि	वडाभरि	वादरले घरका छाना भत्काउने		केराका बोटहरु नष्ट गरेका	फलफुलहरु नष्ट गरेका		

तालिका २२ : मष्टा गाँउपालिका वडा नं ४ को विगतवर्ष ऐतिहासिक समयरेखा विश्लेषण

विपद्	साल र महिना	स्थान	भौतिकक्षति	सामाजिकक्षति	आर्थिक क्षति	मानवीयक्षति	प्राकृतिकक्षति	सूचना पुष्ट्याइको विधि
पहिरो	२०३६	बालुपाटा समिखोला	८ घर भत्केका ५ घट्ट भत्केको	१पुल वगाएको वाटो भत्केको ६ घट्ट वगाएको	५० लाख वरावरकोक्षेती	१ महिला बेपत्ता	४० विघा पाखो वालीनाली नष्ट भएको	छलफल
पहिरो	२०५६	भातेखोला आग्रा					भिरालो जग्गा बगाएको	
पहिरो	२०६८	चिउरी ठाना	४ घरमा आंसिक क्षेती	वाटो भत्केको	२० लाख वरावर क्षेती		१२ विघा जमिन भत्केको	
पहिरो	२०७२	वडा नं ४	३ घर भत्केका	सामुदायिक भवन क्षेती			धानबाली नष्ट १० लाख वरावर क्षेती	
बाढी	२०५६ देखि २०६०	वडा नं ४	३ घर भत्केका	बाटो भत्केको सामुदायिक भवन भत्केको			सबै अन्नबाली बगाएको ७ लाख वरावर क्षेती	
खडेरी	२०७५	वडाभरि					वालीनाली नष्ट १३ लाख वरावरको वाली क्षेती	
हावाहुरी	२०८०	मष्टा ४	५ ओटा घर ५ ओटा टनेल उडाएको	विद्यालयको छाना उडाएको	१२ लाख वरावर क्षेती			
चट्याङ	२०७४	मष्टा ४		२३ वटा भेडा बाखा मरेका	१२ लाख क्षेती			

भुकम्प	२०७२	मष्टा ४	१३५ घर भत्केका	४ओटा विद्यालय चर्केका			१ करोड क्षेती	
जनार आतंक	२०५६ देखि	वडाभरि	वादरले घरका छाना भत्काउने		केराका बोटहरु नष्ट गरेका	फलफुलहरु नष्ट गरेका		

तालिका २३ : मष्टा गाँउपालिका वडा नं ५ को विगतवर्ष ऐतिहासिक समयरेखा विश्लेषण

विपद्	साल र महिना	स्थान	भौतिकक्षति	सामाजिकक्षति	आर्थिक क्षति	मानवीयक्षति	प्राकृतिकक्षति	सूचना पुष्ट्याइको विधि
पहिरो	२०६८ साउन	मष्टा ५ माछेपानी	१२ घर वगाएको		करिव ५० लाख वरावरकोक्षेती		४० विघा पाखो वालीनाली नष्ट भएको	छलफल
पहिरो	२०६८ भाद्र	खलाकुला	जमिन भासिऐ				२ विघा जमिन भासिएको	
पहिरो	२०६८ भाद्र	मष्टा ५ गोलकाडा	४ घरमा आंसिक क्षेती	वाटो भत्केको	५ लाख वरावर क्षेती		२ विघा जमिन भत्केको	
पहिरो	२०७२	मष्टा ५रिखाला	३ घर भत्केका	४ सामुदायिक भवन क्षेती	२० हजारको धानवाली नष्ट		धानबाली नष्ट १० लाख वरावर क्षेती	
बाढी	२०६८ साउन २०७० साउन	वडा नं ५ खलाकुला जंगार चौर मिम्ढुंगा तल्चौर	३ घर भत्केका	बाटो भत्केको सामुदायिक भवन भत्केको	द्धारी लघु जलविद्युत ५ घट्ट वगाएको		५ विघा जमिन सबै अन्नबाली बगाएको ७ लाख वरावर क्षेती	
बाढी	२०७६ साउन	मष्टा ५ द्धारी	५ घर वगाएको					
खडेरी	२०७५	वडाभरि					वालीनाली नष्ट १३ लाख वरावरको वाली क्षेती	
हावाहुरी	२०८०	मष्टा ५	१० ओटा घर उडाएको	विद्यालयको छाना उडाएको	१५ लाख वरावर क्षेती			
चट्याङ	२०७४	मष्टा ५		२३ वटा भेडा बाखा मरेका	५ लाख क्षेती			

भुकम्प	२०७२	मष्टा ५	१३५ घर भत्केका चर्केका	४ओटा विद्यालय चर्केका			२ करोड क्षेती	
जनार आतंक	२०५६ देखि	वडाभरि	वादरले घरका छाना भत्काउने		केराका बोटहरु नष्ट गरेका	फलफुलहरु नष्ट गरेका		

तालिका २४ : मष्टा गाँउपालिका वडा नं ६ को विगतवर्ष ऐतिहासिक समयरेखा विश्लेषण

विपद्	साल र महिना	स्थान	भौतिकक्षति	सामाजिकक्षति	आर्थिक क्षति	मानवीयक्षति	प्राकृतिकक्षति	सूचना पुष्ट्याइको विधि
पहिरो	२०३५ साउन	मष्टा ६ द्वारी	३ घर वगाएको		३० रोपनी धानखेत रु १० लाख वरावर क्षेती			
पहिरो	२०५८ भाद्र	मष्टा ६ धौलाभिर		कुलो नहर बाटो भत्केको			२ विघा जमिन भासिएको	
पहिरो	२०६१ भाद्र	मष्टा ६ हलारा	६ घरमा आंसिक क्षेती	वाटो भत्केको	५ लाख वरावर क्षेती		२ विघा जमिन भत्केको	
पहिरो	२०७२	मष्टा ६ धारापानी	२घर भत्केका	४ सामुदायिक भवन क्षेती	२० हजारको धानवाली नष्ट		धानबाली नष्ट १० लाख वरावर क्षेती	
बाढी	२०६४ साउन २०७८ साउन	मष्टा ६ बौल्याक खोला	३ घर भत्केका	बाटो भत्केको सामुदायिक भवन भत्केका १मन्दिर भत्केको			पटारीमेला सा.व. क्षेती भएको	
बाढी	२०७९ साउन	मष्टा ६ पारीघट्ट	२ घट्ट ३घर वगाएको					
खडेरी	२०७५	वडाभरि					वालीनाली नष्ट २० लाख वरावरको वाली क्षेती	
हावाहुरी	२०८०	मष्टा ६	४० ओटा घर उडाएको	३ विद्यालयको	१५ लाख वरावर क्षेती			

				छाना उडाएको				
चट्याङ	२०७४	मष्टा ६		१२ वटा भेडा बाख्रा मरेका	५ लाख क्षेती			
भुकम्प	२०७२	मष्टा ६	१७८ घर १० घट्ट भत्केका चर्केका	४ओटा विद्यालय चर्केका			२ करोड क्षेती	
जनार आतंक	२०५६ देखि	वडाभरि	वादरले घरका छाना भत्काउने		केराका बोटहरु नष्ट गरेका	फलफुलहरु नष्ट गरेका		

तालिका २५ : मष्टा गाँउपालिका वडा नं ७ को विगतवर्ष ऐतिहासिक समयरेखा विश्लेषण

विपद्	**साल र महिना**	**स्थान**	**भौतिकक्षति**	**सामाजिकक्षति**	**आर्थिक क्षति**	**मानवीयक्षति**	**प्राकृतिकक्षति**	**सूचना पुष्ट्याइको विधि**
पहिरो	२०७१ साउन	मष्टा ७ छरिऊ	३ घर वगाएको पानी घट्ट १ वगाएको		३० रोपनी धानखेत रु १० लाख वरावर क्षेती	१ जनाको मृत्यु १ जना घाइते	खेतीयोग्य जमिन जंगल	
पहिरो	२०७३ भाद्र	मष्टा ७ दय	भैसी गोठ २ वगाएको	बाटो भत्केको			१ विघा जमिन भासिएको	
पहिरो	२०७६ २०७८ २०७९ भाद	मष्टा ७ लौटन	६ घरमा क्षेती गोठ २ छाना ३ क्षेती	वाटो भत्केको	५ लाख वरावर क्षेती		६ विघा जमिन भत्केको	
पहिरो	२०६२ २०६७ २०६९	मष्टा ७ ठकुन्ना बुडाटोल दय कुसेलाटा मुस्यौल संनी	२घर भत्केका	बाटो नहर भत्केको	७० हजारको धानवाली नष्ट			
बाढी	२०७२	मष्टा ७ अना	३ घर भत्केका	बाटो भत्केको काठेपुल २			वनजंगलमा क्षेती	
बाढी	२०७९ साउन	मष्टा ७	२ घट्ट ३ घर वगाएको					
खडेरी	२०७५	वडाभरि					वालीनाली नष्ट २० लाख वरावरको वाली क्षेती	

हावाहुरी	२०८०	मष्टा ७	२५ ओटा घर उडाएको	३ विद्यालयको छाना उडाएको	१५ लाख वरावर क्षेती			
चट्याङ	२०५५	मष्टा ७	घर १	मष्टा मन्दिर	बाखा २ भैसी २	४ जना घाइते		
भुकम्प	२०७२	मष्टा ६	३८ घर ५ घट्ट भत्केका चर्केका	२ओटा विद्यालय चर्केका			१करोड क्षेती	
जनार आतंक	२०५६ देखि	वडाभरि	वादरले घरका छाना भत्काउने	भालुले आक्रमण गरेको	केराका बोटहरु नष्ट गरेका	फलफुलहरु नष्ट गरेका	१ घाइते	

२.५. प्रकोप, मौसमी र बालीपात्रो विश्लेषण

वडाहरु ,समुदायस्तर र विध्यालयहरु बाट संकलन गरिएको सूचनाका आधारमा प्रकोपहरूको मौसमी पात्रो तयार गरिएको छ । विभिन्न प्रकोपले कुन-कुन महिनामा मानिसहरू बढी संकटासन्न हुन्छन भन्ने तलको तालिकाले देखाउँदछ । तलको तालिका बमोजिम मौसमी पात्रोको विश्लेषण गर्दा पहिले भन्नाले २०४० साल अघिको समय (करिब ३० वर्ष अघिको) र अहिले भन्नाले ३० साल पछि परिमार्जन गर्ने मिति सम्मको समयलाई जनाँउदछ ।

२.५.१. प्रकोप पात्रो

तालिका २६ : गाँउपालिकाको प्रकोप पात्रो

प्रकोप /महिना	३० बर्ष	बैशाख	जेठ	असार	श्रावण	भाद्र	असोज	कार्तिक	मसिर	माघ	फागुन	चैत्र
भुकम्प	पहिले											
	अहिले											
बाढी	पहिले											
	अहिले											
आगलागी	पहिले											
	अहिले											
माहामारी	पहिले											
	अहिले											
खडेरी	पहिले											
	अहिले											
हावाहुरी	पहिले											
	अहिले											
बन्यजन्तु	पहिले											
	अहिले											
असिनापानी	पहिले											
	अहिले											
चट्याङ्ग	पहिले											
	अहिले											
पहिरो	पहिले											
	अहिले											

माथिको तालिका अनुसार आँकडामा खासै परिवर्तन नदेखिए पनि सहभागीहरूको अनुभव तथा विश्लेषण निम्नानुसार रहेको छ ।
मुख्य जलवायु उत्पन्न प्रकोपहरूको विश्लेषण गर्दा खडेरी, पहिरो बाढी र असिना पर्ने समयमा परिवर्तन देखिएको छ । साथै, अन्य प्रकोपहरू पनि पहिले भन्दा बढी र बारम्बार बढेको देखिन्छ । खडेरी पनि पहिलेको तुलनामा धेरै वढि समय हुने गरेको छ भने चट्याङ्ग जुनसुकै बेलामा पर्ने र यसको दर अहिले वृद्धि हुँदै गएको पाईन्छ । हिउँदे वर्षा घटेका कारण खडेरीको बढेको छ ।

जाडो हुने समयावधिमा एकरूपता रहेता पनि जाडोपनको मात्रा घटेको महसुस गरिएको छ । त्यसै गरी हावाहुरी हुने समयमा पनि वृद्धि भएको पाईन्छ भने जसका कारण र खडेरीले गर्दा आगलागीको प्रकोपलाई बढावा दिएको देखिन्छ ।

२.५.२. मौसमी पात्रो

तलिका २७ :पालिकाको मौसमीपात्रो

मौसम	३० बर्ष	बैशाख	जेठ	असार	श्रावण	भाद्र	असोज	कार्तिक	मसिर	पौष	माघ	फागुन	चैत्र
मनसुनबर्षा	पहिले												
	अहिले												
हिउदे बर्षा	पहिले												
	अहिले												
जाडो	पहिले												
	अहिले												
गर्मी	पहिले												
	अहिले												

माथिको तालिका अनुसार आँकडामा परिवर्तन देखिएको छ । सहभागीहरूको अनुभव तथा विश्लेषण निम्नानुसार रहेको छ ।

गर्मीको समय पहिला भन्दा वृद्धि भइरहेको र एक्कासी गर्मी वढ्ने गरेको छ ।

वर्षामा अनियमिता हुने गरेको छ । वर्षा हुने समय पनि पहिलाको तुलनामा कम र सुरूको वर्षा अलि पछि धकेलिएको र हिँउदमा वर्षा हुने क्रम रोकिएको देखाएको छ ।

२.५.२. बालीपात्रो

बालीपात्रो विधि यस क्षेत्रको बालीमा जलवायु परिवर्तनको असरको स्तर विश्लेषण गर्न प्रयोग गरिएको छ । यस विधिमा पहिले र अहिलेको बाली लगाउने तथा काट्ने समयमा आएको परिवर्तनबारे सहभागिता मूलक विश्लेषण गरिएको छ ।

तालिका २८ : परिवर्तित बाली तथा वनस्पती पात्रो

विवरण	समय	वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मङ्सिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
धानको वीउलगाउने	पहिले												
	अहिले												
धान रोप्ने	पहिले												
	अहिले												
धान काट्ने	पहिले												
	अहिले												
मकै छर्ने	पहिले												
	अहिले												
मकै भित्र्याउने	पहिले												
	अहिले												
गहुँ छर्ने	पहिले												
	अहिले												
गहुँ काट्ने	पहिले												
	अहिले												

विवरण	समय	वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मङ्सिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
लाली गराँस फुल्ने	पहिले												
	अहिले												
काफल पाक्ने	पहिले												
	अहिले												
ऐसेलु पाक्ने	पहिले												
	अहिले												

बाली तथा वनस्पती अवस्थाको विषयमा समुदायमा गरिएको छलफलबाट स्पष्ट रूपमा बालीमा जलवायु परिवर्तनको असर देखिन थालेको निष्कर्षमा पुग्न सकिन्छ। मकै लगाउने समय पारम्पारिक रूपमै चलिआए पनि हाल यसको पाक्ने समय तथा लगाउने समयमा निरन्तरता रहेको पाइँदैन । पहिला भन्दा १५ दिन पहिले पाक्ने गरेको छ । गर्मीयाम लामो समय सम्म रहने हुँदा छिटो पाक्न थालेको स्थानीय समुदाय बताउँछन्। उन्नत जातकाबीउहरू बढी लगाउने गरेको पाइन्छ। धानमा पहिले एक बाली मात्र हुन्थ्यो भने हाल सिँचाइ र हाईब्रिड तथा उन्नत जातका बीउको सुविधा रहेका ठाउँमा दुई बाली नै लगाए तापनि पहिलेको एकै बाली र अहिलेको दुवै बालीको उत्पादनमा लगभग फरक नपाइएको स्थानीय बासीको अनुभव छ।

वर्षा हुने समय परिवर्तन हुनथालेको र रोप्ने बेला र फुल तथा दाना लाग्ने बेलाहुने खडेरीले गर्दा धान खेतीमा पर्याप्त मात्रमा असर परेको देखिनथालेको छ । हिउँदे वर्षा लगभग धेरैकम भएको हुँदागहुँ खेती विस्थापित हुँदै गएको प्रस्ट देख्न सकिन्छ। आलु खेतीमा वृद्धि हुँदै आएको छ भने कृषकहरू पनि सो खेती तर्फ आर्कषित भएका पाइन्छ तर लामो समयको खडेरी र तुषारोको समस्या देखिन्छ।

२.६. पालिकामा रहेका स्रोत तथा क्षमताको विश्लेषण

२.६.१. सरोकारवाला व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरूको विवरण

पलिकामा जीविकोपार्जन सुधार र समुदाय विकासकालागि विभिन्न संस्थाहरूले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रममार्फत टेवा पुऱ्याएका छन्। जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम व्यवस्थापनका सवालमा आर्थिक, प्राविधिक तथा सहजीकरण सहयोग गर्न सक्ने संघ-संस्था तथा निकायहरू पहिचान गरी सो संस्थाहरूको सम्भावित भूमिका र अपेक्षित सहयोगकाबारेमा यसमाउल्लेख गरिएको छ।

आगामी दिनमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनमा सबैको साथ र सहयोग आवश्यकहुन जान्छ। यसका लागि पालिकाले प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय स्तरमा रहेका माथि उल्लेखित सम्पूर्ण सरकारी तथा गैरसरकारी संघ-संस्थाहरूमा सहयोगका लागि बेला बेला अन्तर्क्रिया गर्ने, पत्राचार गर्ने तथा निरन्तर सम्पर्क र समन्वय गरी अनुकूलन योजना कार्यन्वयन गरिने छ।

तालिका २९ वडा नं. १ का संघसंस्थाको विवरण

क. सं.	कार्यालय सङ्घसंस्था	ठेगाना	भौगोलिक दूरी	विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका लागि प्राप्तहुन सक्ने सहयोग		
क	वडाभित्र			विपद् पूर्व	विपद्को समयमा	विपद् पश्चात
१	कोटदेवल स्वास्थ्य चौकी	कोटदेवल मष्टा १	२०० मि	जनचेतना औषधी उपचार	चेकजाँच ,उपचार र औषधी वितरण	रिफर राहतवितरणमा सहयोग
२	घचाया मा.वि सरस्वती मावि ९८६३३२८५९४	मष्टा १		विपद सम्बन्धि जनचेतना सिमुलेसन गर्ने	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
३	अकुडा सा.व.	कोटदेवल		बृक्षारोपण	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
४	रेडक्रस	मष्टा १	२कि. मि	विपद सम्बन्धि कार्यक्रम	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
५	गापा विपद शाखा	मष्टा ४	८ किमि	पूर्वतयारी सचेतना	आवश्यक जनशक्तिर सामाग्री वितरण	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
६	वडा कार्यालय	मष्टा १		प्रचारप्रसार	उद्धार राहात अनुगमन	परिचालन व्यवस्थापन
७						

तालिका ३० : वडा न २ संघ संस्थाहरूको विवरण

क. सं.	कार्यालय सङ्घसंस्था	ठेगाना	भौगोलिक दूरी	विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका लागि प्राप्तहुन सक्ने सहयोग		
क	वडाभित्र			विपद् पूर्व	विपद्को समयमा	विपद् पश्चात
१	खिकाला स्वास्थ्य चौकी	खिकाला मष्टा २	५० मि	जनचेतना औषधी उपचार	चेकजाँच ,उपचार र औषधी वितरण	रिफर राहतवितरणमा सहयोग

२	सारदा मा.वि. तीनगाँउ	तिनगाँउ		विपद सम्बन्धि जनचेतना	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	रोकिएको पढाइ पुन संचालन गर्ने
३	मष्टा आ.वि. तुती	तुती		पूर्वसूचना चेतनामुलक	व्यवस्थापन गर्ने	पढाइ पुनसंचालन गर्ने
३	वडा कार्यालय	धुरिल		सचेतना तालिम	उद्धार राहात पहल सामाग्री व्यवस्थापन	समन्वय गर्ने परिचालन
४	मष्टा कृषि सहकारी संस्था	धुरिल	२कि. मि	विपद सम्बन्धि कार्यक्रम	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
५	गापा विपद शाखा	मष्टा ४	८ किमि	पूर्वतयारी सचेतना	आवश्यक जनशक्तिर सामाग्री वितरण	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
६	कृषि उपकार्यालय	धुरिल		सरसफाइ सचेतना	उद्धारमा सहयोग पशुहरुको हेरचाह	आवश्यक सहयोग
७	उकाली स.संस्था	तुती		सुचना संप्रषण	उद्धारमा सहयोग	आर्थिक सहयोग
	साहारा नेपाल	भातेखोला		विपद जोखिम न्युनिकरणका कार्यक्रम संचालन गर्नृे	राहत वितराण्मा सहयोग	आवश्यक सहयोग गर्ने
	सबै क्लवहरु			विपद जोखिम न्युनिकरणका कार्यक्रम संचालन गर्नृे	राहत वितराण्मा सहयोग	आवश्यक सहयोग गर्ने

तालिका ३१ : वडा न ३ संघ संस्थाहरूको विवरण

क. सं.	कार्यालय सङ्घसंस्था	ठेगाना	भौगोलिक दूरी	विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका लगि प्राप्तहुन सक्ने सहयोग		
क	वडाभित्र			विपद् पूर्व	विपद्को समयमा	विपद् पश्चात
१	भागेतोला स्वास्थ्य चौकी ९८४८७०५८४२	खिकाला मष्टा ३ भागेतोला	०किमि	जनचेतना औषधी उपचार	चेकजाँच ,उपचार र औषधी वितरण	रिफर राहतवितरणमा सहयोग

२	मालिका आ.वि. प्र.अ.९८४७५ १६५२८	मष्टा ३		विपद सम्बन्धि जनचेतना	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	रोकिएको पढाइ पुन संचालन गर्ने
३	कृषि कार्यालय ९८६५९०५४ ४७	मष्टा ३		कृषि सम्बन्धि जेतनामुलक	उद्धार राहातमा सहयोग	विउविजन वितरण
३	वडा कार्यालय	भागेतोला		सचेतना तालिम	उद्धार राहात पहल सामाग्री व्यवस्थापन	समन्वय गर्ने परिचालन
४	सहकारी संस्था	मष्टा ४	२कि. मि	विपद सम्बन्धि कार्यक्रम	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
५	गापा विपद शाखा	मष्टा ४	८ किमि	पूर्वतयारी सचेतना	आवश्यक जनशक्तिर सामाग्री वितरण	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
६	भेटेरीनरी कार्यालय	मष्टा ३		सरसफाइ सचेतना	उद्धारमा सहयोग पशुहरुको हेरचाह	आवश्यक सहयोग
७	चौधर सामुदायिक वन	मष्टा ३		सचेतना कार्यक्रम	उद्धारमा सहयोग	काठ सहयोग
	साहारा नेपाल	भातेखोला		विपद जोखिम न्युनिकरणका कार्यक्रम संचालन गर्नृे	राहत वितराण्मा सहयोग	आवश्यक सहयोग गर्ने
	सबै क्लवहरु			विपद जोखिम न्युनिकरणका कार्यक्रम संचालन गर्नृे	राहत वितराण्मा सहयोग	आवश्यक सहयोग गर्ने

तालिका ३२ : वडा न ४ संघ संस्थाहरूको विवरण

क्र. सं.	कार्यालय सङ्घसंस्था	ठेगाना	भौगोलिक दूरी	विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका लगि प्राप्तहुन सक्ने सहयोग		
क	वडाभित्र			विपद् पूर्व	विपद्को समयमा	विपद् पश्चात

१	भागेतोला स्वास्थ्य चौकी ९८४३छद्दज्ञछडठ	मष्टा ४	१किमि	जनचेतना औषधी उपचार	चेकजाँच ,उपचार र औषधी वितरण	रिफर राहतवितरणमा सहयोग खोप संचालन
२	कृषि कार्यालय ९८६५९०५४४७	मष्टा ४		विपद सम्बन्धि जनचेतना	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	विउविजन वितरण कृषि कार्यमा सल्लाह
३	कृषि कार्यालय ९८६५९०५४४७	मष्टा ३		कृषि सम्बन्धि जेतनामुलक	उद्धार राहातमा सहयोग	विउविजन वितरण
३	वडा कार्यालय	भातेखोला		सचेतना तालिम	उद्धार राहात पहल सामाग्री व्यवस्थापन	समन्वय गर्ने परिचालन
४	सहकारी संस्था ९८४६९८९९१९	मष्टा ४	१कि.मि	विपद सम्बन्धि कार्यक्रम	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
	सहकारी संस्था ९८६२४७२६९०	मष्टा ४	१कि.मि	विपद सम्बन्धि कार्यक्रम	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
५	गापा विपद शाखा ९८४७५५८८८८	मष्टा ४	किमि	पूर्वतयारी सचेतना	आवश्यक जनशक्ति र सामाग्री वितरण	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने
६	भेटेरीनरी कार्यालय ९८६२४७२६९०	मष्टा ४		सरसफाइ सचेतना	उद्धारमा सहयोग पशुहरुको हेरचाह गर्ने	आवश्यक सहयोग
७	सामुदायिक भवन ९८४८७५२८०१	मष्टा ४		सचेतना कार्यक्रम	उद्धारमा सहयोग	बासस्थान व्यवस्थापन
	साहारा नेपाल	भातेखोला		विपद जोखिम न्युनिकरणका कार्यक्रम संचालन गर्नृे	राहत वितराण्मा सहयोग	आवश्यक सहयोग गर्ने
	सबै क्लवहरु	मष्टा ४		विपद जोखिम न्युनिकरणका कार्यक्रम संचालन गर्नृे	राहत वितराण्मा सहयोग	आवश्यक सहयोग गर्ने
	कुलमष्टाजन सा.व.	मष्टा ४				
	रामी सा.व	मष्टा ४				

तालिका ३३ : वडा न ५ संघ संस्थाहरूको विवरण

क्र. सं.	कार्यालय सङ्घसंस्था	ठेगाना	भौगोलिक दूरी	विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका लागि प्राप्तहुन सक्ने सहयोग		
क	वडाभित्र			*विपद् पूर्व*	*विपद्‌को समयमा*	*विपद् पश्चात*
१	भाडिकोट स्वास्थ्य चौकी ९८२५६८९४७६	मष्टा ५ भाडिकोट	१००मि	*जनचेतना औषधी उपचार*	*चेकजाँच ,उपचार र औषधी वितरण*	*रिफर राहतवितरणमा सहयोग खोप संचालन*
२	जानकी आ.वि. ९८६५६१८६०३	मष्टा ५ किनाडा	२किमि	*सुचना आदनप्रदान सचेतना*	*स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने वसाई व्यवस्थापन*	*अधुरो पढाई सुचारु गर्ने*
	द्धारिका नाथ आ.वि. ९८१५६२४१७६	मष्टा ५ द्धारी	०.५किमि	*सुचना आदनप्रदान सचेतना*	*स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने वसाई व्यवस्थापन*	*अधुरो पढाई सुचारु गर्ने*
३	वडा कार्यालय	मष्टा ५	०किमि	*सचेतना तालिम*	*उद्धार राहात पहल सामाग्री व्यवस्थापन*	*समन्वय गर्ने परिचालन*
४	डायमण्ड युवा क्लव ९८२२७२५९०१	मष्टा ५ किनाडा	१कि.मि	*विपद सम्बन्धि कार्यक्रम सडक नाटक*	*स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने*	*राहत वितरणमा सहयोग गर्ने सिविर संचालन गर्ने*
	सप्तरंगी युवा क्लव ९८४८४७५५५०	मष्टा ५ द्धारी	२कि.मि	*विपद सम्बन्धि कार्यक्रम सडक नाटक*	*स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने*	*राहत वितरणमा सहयोग गर्ने सिविर संचालन गर्ने*
५	गापा विपद शाखा	मष्टा ४	किमि	*पूर्वतयारी सचेतना*	*आवश्यक जनशक्ति र सामाग्री वितरण*	*राहत वितरणमा सहयोग गर्ने*
	शिक्षा सुधार वालक्लव ९८००६४२७९२	मष्टा ५ किनाडा	२ किमि	*वालवालिकासंग विपद सम्बन्धि*	*उद्धार र राहातमा सहयोग*	*मनोपरामर्श संचालन गर्ने*
७	किनाडी पाताल सा.व. ९८२८७४९०२५	मष्टा ५ किनाडा	३ किमि	*बृक्षरोपण कल्भड निर्माण*	*उद्धारमा सहयोग राहातमा सहयोग*	*बासस्थान व्यवस्थापन काठ निशुल्क वितरण*
	द्धारीका सामुदायिक बन	मष्टा ५		*सचेतना कार्यक्रम*	*उद्धारमा सहयोग*	*बासस्थान व्यवस्थापन*

तालिका ३४ : वडा न ६ संघ संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	कार्यालय सङ्घसंस्था	ठेगाना	भौगोलिक दूरी	विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका लगि प्राप्तहुन सक्ने सहयोग		
क	वडाभित्र			*विपद् पूर्व*	*विपद्को समयमा*	*विपद् पश्चात*
१	रिलु स्वास्थ्य चौकी ९८४८६४०१६८	मष्टा ६ रिलु	५०मि	*जनचेतना औषधी उपचार*	*चेकजाँच ,उपचार र औषधी वितरण*	*रिफर राहतवितरणमा सहयोग खोप संचालन*
२	लालिगुराँस महिला सजाल ९७४८४९१७११	मष्टा ६ रिलु	१०० मि	*बृक्षरोपण सचेतना सचेतना कल्भड निर्माण*	*उद्धारमा सहयोग राहातमा सहयोग*	*बासस्थान व्यवस्थापन काठ निशुल्क वितरण*
	बागिर सामुदायिक वन	मष्टा ६ रिलु	१५००मि	*बृक्षरोपण सचेतना कल्भड निर्माण*	*उद्धारमा सहयोग राहातमा सहयोग*	*बासस्थान व्यवस्थापन काठ निशुल्क वितरण*
	पेटारीमेला सामुदायिक वन	मष्टा ६ रिलु	१५०० मि	*बृक्षरोपण कल्भड निर्माण*	*उद्धारमा सहयोग राहातमा सहयोग*	*बासस्थान व्यवस्थापन काठ निशुल्क वितरण*
	खोलेलेक सा.वन	मष्टा ६ रिलु	१५०० मि	*बृक्षरोपण कल्भड निर्माण*	*उद्धारमा सहयोग राहातमा सहयोग*	*बासस्थान व्यवस्थापन काठ निशुल्क वितरण*
	ताउल्या सा.वन	मष्टा ६ रिलु	१५०० मि	*बृक्षरोपण कल्भड निर्माण*	*उद्धारमा सहयोग राहातमा सहयोग*	*बासस्थान व्यवस्थापन काठ निशुल्क वितरण*
	डाडागाँउ साझा कोष	मष्टा ६ रिलु	१५०० मि	*बृक्षरोपण कल्भड निर्माण*	*उद्धारमा सहयोग राहातमा सहयोग*	*बासस्थान व्यवस्थापन काठ निशुल्क वितरण*
	कैलास समुह	मष्टा ६ रिलु		*पुर्वतयारी तालिम संचालन*	*उद्धारमा सहयोग*	*आर्थिक सहयोग*
	कालिका वाखा पालन समुह	मष्टा ६ रिलु		*पुर्वतयारी तालिम संचालन*	*उद्धारमा सहयोग*	*आर्थिक सहयोग*
	कालभैरव साझा कोष समुह	मष्टा ६ रिलु		*पुर्वतयारी तालिम संचालन*	*उद्धारमा सहयोग*	*आवश्यक सहयोग*
	धल्पुरा साझाकोष समुह	मष्टा ६ रिलु		*पुर्वतयारी तालिम संचालन*	*उद्धारमा सहयोग*	*डाटा संकलन आर्थिक सहयोग*

	नाउली कुषक समुह	मष्टा ६ रिलु		पुर्वतयारी तालिम संचालन	उद्धारमा सहयोग	डाटा संकलन आर्थिक सहयोग
	रोकावाडा घटाल समुह	मष्टा ६ रिलु		पुर्वतयारी तालिम संचालन	उद्धारमा सहयोग	डाटा संकलन आर्थिक सहयोग
	कालिका महिला समुह	मष्टा ६ रिलु		पुर्वतयारी तालिम संचालन	उद्धारमा सहयोग	डाटा संकलन आर्थिक सहयोग
३	वडा कार्यालय	मष्टा ६	०किमि	सचेतना तालिम	उद्धार राहात पहल सामाग्री व्यवस्थापन	समन्वय गर्ने परिचालन
४	युवा क्लव	मष्टा ६	१कि.मि	विपद सम्बन्धि कार्यक्रम सडक नाटक	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने सिविर संचालन गर्ने
	युवा क्लव	मष्टा ६	२कि.मि	विपद सम्बन्धि कार्यक्रम सडक नाटक	स्वयमसेवक वितरण उद्धारमा सहयोग गर्ने	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने सिविर संचालन गर्ने
५	गापा विपद शाखा	मष्टा ४	किमि	पूर्वतयारी सचेतना	आवश्यक जनशक्ति र सामाग्री वितरण	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने

तालिका ३५ : वडा न ७ संघ संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	कार्यालय सङ्घसंस्था	ठेगाना	भौगोलिक दूरी	विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका लगि प्राप्तहुन सक्ने सहयोग		
क	वडाभित्र			विपद् पूर्व	विपद्को समयमा	विपद् पश्चात
१	स्वास्थ्य चौकी	मष्टा ७	५०मि	जनचेतना औषधी उपचार	चेकजाँच ,उपचार र औषधी वितरण	रिफर , समन्वय खोप संचालन
२	हिमालय आ.वि.	मष्टा ७	२००मि	सचेतना , विपद बारे सडक नाटक	उद्धारमा आवश्यक सहयोग	अधुरो पढाई पुन संचालन
३	मालिका आ.वि.	मष्टा ७	२किमि	सचेतना , विपद बारे सडक नाटक	उद्धारमा आवश्यक सहयोग	अधुरो पढाई पुन संचालन
४	कैलाश आ.वि.	मष्टा ७	५किमि	सचेतना , विपद बारे सडक नाटक	उद्धारमा आवश्यक सहयोग	अधुरो पढाई पुन संचालन
५	ठकुन्ना आ.स्वा.सेवा केन्द्र	मष्टा ७	१०० मि	सचेतना , सरसफाई	उद्धारमा आवश्यक सहयोग	औषधी वितरण आवश्यक सहयोग
६	जु.रे.स./यु.रे .स.	मष्टा ७	५० मि	सचेतना सरसफाई विपद सम्बन्धि	उद्धारमा आवश्यक सहयोग खानेपानी वितरण	आवश्यक सहयोग व्यवस्थापन सरसफाई

७	भवानी ब.सहकारी	मष्टा ७	५०मि	शेयर सदस्यलाई सचेतना ,छलफल	उद्धारमा सहयोग	सामाग्री वितरण
८	कृषि समुह	मष्टा ७	२ किमि	कृषकहरुलाई सचेतना ,छलफल	उद्धारमा सहयोग	सामाग्री वितरण जिविकोपार्जन
९	आमा समुह	मष्टा ७	५० मि	विपदमा महिला सक्रिय वनाउने	व्यवस्थापनमा सहयोग	आवश्यक सहयोग
१०	७ नं वडा कार्यालय	मष्टा ७	०मि	वडास्तरिय विपद व्यवस्थापनलाई तालिम समन्वय पूर्व तयारीका कार्यक्र गर्ने	खोज उद्धार र समन्वय गर्ने जनशक्ति परिचालन गर्ने ।	विभिन्न ससामाग्री वितरण ,सिविर संचालन
११	गापा विपद शाखा	मष्टा ४	किमि	पूर्वतयारी सचेतना	आवश्यक जनशक्ति र सामाग्री वितरण	राहत वितरणमा सहयोग गर्ने

२.७. स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच

यस पालिकामा पालिकास्तरीय तथा पालिका भित्रका सातै वटै वडाहरुमा वडास्तरीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति गठन भएको छ। यसले गर्दा समुदायलाई विपद्सँग सामना गर्ने क्षमता विकासमा सहयोग गर्नेछ। यस विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिलाई विपद् सम्बन्धी विभिन्न तालिमहरु प्रदान गरी तिनिहरुको ज्ञान, सिप र क्षमताको विकास गर्नु जरुरी छ। यस पालिकामा वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, रेडक्रस (क्याम्पस स्तरीय), वचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरु, बैकहरु, क्लवहरु, नेपाल प्रहरी, आमा समूह तथा अन्य संघसंस्थाहरुलाई क्षमता मान्न सकिन्छ। यसका साथै पालिका मा शैक्षिक संस्थाहरु पनि प्रत्येक वडाहरुमा रहका छन जसका माध्यमहरुबाट विद्यार्थी तथा समुदायलाई विपद् सम्बन्धी जानकारी प्रदान गर्न सक्छ। एक-एक थोपाले समुन्द्र बन्छ भनेझै एक-एक विद्यार्थी तथा शिक्षक-शिक्षिकाले सम्पुर्ण समुदायलाई नै विपद्को सामना गर्न सक्ने क्षमतामा वृद्धि गराउन मद्धत पुऱ्याउंछन्। जसलाई क्षमता मान्न सकिन्छ। पालिकामा, यसैगरी यहाँ पुल रहेका छन जसले गर्दा समुदायलाई आवतजावत गर्न सजिलो भएको छ। यसका साथै सुरक्षित आवास वा खुला स्थानलाई पनि क्षमता मान्न सकिन्छ। जसको प्रयोग विपद्का बेला गर्न सकिन्छ। यसैगरी यहाँ भएका दक्ष जनशक्तिको रुपमा तालिम प्राप्त आधारभूत खोज तथा उद्धार कार्यदल, तालिम प्राप्त पौडीबाज, तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मिहरु, तालिम प्राप्त स्वयंमसेवक, तालिम प्राप्त कृषि प्राविधिक, शिक्षक, कर्मचारी, इन्जिनियर, सिकर्मी, डकर्मी, जसलाई यहाँको क्षमता मान्न सकिन्छ। यसका साथै विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिलाई सक्षम बनाउनका लागि आपत्कालिन कोषको स्थापना गरी त्यसको बढावा गनको लागी विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति निरन्तर रुपमा सक्रिय भएको छ। जसको फलस्वरुप पालिका स्तरमा विपद् व्यवस्थापन कोष र विपद् सम्बन्धी अन्य ऐन र कार्यविधिहरु तयार गरि कार्यावन्यनमा ल्याईएको छ जसलाई समग्र पालिका को ठुलो क्षमताको रुपमा लिन सकिन्छ।यस पालिका मा कार्यरत विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारीसंघ संस्थाहरू जसले यस क्षेत्रमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र समुदायको क्षमता वढाउने कामहरू गरिरहेका छन्। यस वडामा रहेको विभिन्न राजनीतिक दल तथा समुहहरू, आमा समुह, महिला समुह, विभिन्न बचत समुह तथा कृषि समुहहरू, वडा तथा समुदाय भित्रका युवा तथा बाल क्लवहरूलाई यस वडाको क्षमता मान्न सकिन्छ। यसै गरी यस नगरपालिका मा रहेका शिक्षक तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत समुदाय पनि छन् जसको ज्ञान तथा सिप विपद् व्यवस्थापनमा प्रयोग हुन सक्छ। यस पालिका मा भएको सडकलाई क्षमता मान्न सकिन्छ, जुन सडक अन्य समय सँगै आपत्कालिन समयका लागि प्रयोग गर्न सकिन्छ। यस पालिका मा भएका सहायक सडक तथा बाटोहरु पनि केहि हदसम्म मर्मत गर्नु पर्ने देखिन्छ। यसका साथै पालिका मा भित्रका विद्यालय तथा खुल्ला क्षेत्रहरू पानीको स्रोत तथा मुहानलाई क्षमता मान्न सकिन्छ। विभिन्न क्षेत्रहरू पहुँचवाला समुदायका व्यक्तिहरू यस पालिका का क्षमता हुन्। यस पालिका मा रहेका सिकर्मी तथा डकर्मीहरूले स्थानीय सीप र आफ्नै क्षमता र दक्षताको आधारमा काम गर्ने गरेका छन् उनीहरूमा भूकम्प प्रतिरोधी सँरचना निर्माण गर्ने सीप तथा क्षमताको विकास गर्नु पर्ने देखिन्छ।

तालिका ३६ : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच **वडा नं १**

विवरण	नाम र रहेको स्थान (कहाँ)	सङ्ख्या (कति)	क्षमता	अवस्था	कै
भौतिक स्रोत					
पुल	**डुग्री गाड झो.पु. मुसाभई फलामे पुल पातलगडा काठेपुल गयलखोचा झो.प.**	४	**झोलुंगे पुल पैदल थात्रा**	**ठिकै छ।**	

सडक	**डुंग्री मुसे सडक खण्ड**	**१**		**कच्ची बाटो मर्मत**	
बाँध नहर	**डुग्री समदेउ सिचाई पातल सिचाई**				
विद्यालयभवन	**घाचया मा.वि.कोटेदेवल सरस्वती मा.व. रानडा माइती वन आ.वि. रानडा शुर्मा आ.वि. खालीगडा**	**४**		**राम्रो**	
सुरक्षितआवास तथा स्थान		**३**		**खुला चौरहरु**	
सञ्चारका साधन	**मोवाइल ,रेडियो , वाइफाइ,हुलाक , टेलिफोन**				
यातायतका साधन	**गाडी ,मोटर साइकल, टेक्टर,**	**१५**			
मानव संसधन		५			
आधारभूत खोज तथा उद्धार तालिम प्राप्त जनशक्ति		८			
विपद् प्रतिकार्य सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति		१००			
तलिम प्राप्त पौडीबाज		१५०			
तालिमप्राप्त स्वयंसेवक		६			
ग्रामीण महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ता		९			
तलिम प्राप्त कृषि प्राविधिक		५			
शिक्षक		२५			
कर्मचारी		२०			
स्वयंसेवक		४			
सिकर्मी		५			
डकर्मी		४			
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिक भवन	कोटदेवल				
पाटी पौवा		१०			
खानेपानी वितरण धारा		५०			
मठ मन्दिर		१०			
सामाजिक संरचना					
महिला/आमा /अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको समूह		९			
आयआर्जनमा सक्रिय महिला समूह		१०			
निर्णय तहमा भएका महिला		१२			
शैक्षिकअवस्था (म/पु)					
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय	पसलहरु	१०			
उद्योगकलकारखाना					
नोकरी		२०			
बचत समूह		९			
विपद् व्यवस्थापन कोष		छैन			
ब्याङ्क तथावित्तीय संस्था					
प्राकृतिक स्रोत					
खेतीयोग्यभूमि		७ हे.			
अन्य)					
धारा		६			
नदीनाला		१			

सिँचाइको साधन र स्रोत		५			
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)		७५०० हे			
खेर गइरहेको जमिन		३ हे			
खेतीगरिने मुख्यबाली					
धान	जेठ असार				
मकै	असार देखि कर्तिक	९०० मे.टन		गोठेमल	लोकल
गहुँ	जेठ असोज	६०० मे.		गोठेमल	
तोरी	कार्तिक जेठ	१४३ मे.		गोठेमल	

तालिका ३७ : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं .२

विवरण	नाम र रहेको स्थान (कहाँ)	सङ्ख्या (कति)	क्षमता	अवस्था	कै
भौतिक स्रोत					
पुल	**धनाघाट खेतकोट दरफ्या तुती हलेखाडा धनातोली खिकाली गाड**	४	**झोलुंगे पुल पैदल थात्रा**	**ठिकै छ। निर्माणधिन**	
सडक	**खेत्कोट बाट धनातोली सम्म उकाली देखि गोग्नी सम्म**		**एउटा जिव मात्र जान मिल्ने**	**पक्की फराकिलो गर्नुपर्ने**	
बाँध नहर	**दोगाडे नहर , लछीगाड,कालेखेत सिचाई**	४		**कच्ची र पहरोको समस्या रहेको**	
विद्यालयभवन	**सारदा मा.वि. तीनगाँउ मष्टा आ.वि. तुती भवानी आ.वि. बाडेगाँउ शान्ती आ.वि. नोडा गौरीशंकर आ.वि खिकाला वालविकास आ.वि खेतकोट भैरव आ.वि. उकाली मंगल आ.वि. धनातोली**	८	**१५०० जना अटाउने**	**सामान्य कच्ची र केही भवन राम्रा**	
सुरक्षितआवास तथा स्थान		**५**		**खुला चौरहरु**	
सामुदायिकचर्पी		**१२**			
सञ्चारका साधन	**मोवाइल ,रेडियो , वाइफाइ,हुलाक , टेलिफोन**				
यातायतका साधन	**गाडी ,मोटर साइकल, टेक्टर,**	**२०**			
मानव संसधन					
आधारभूतखोज तथा उद्धार तालिम प्राप्त जनशक्ति		५			
विपद् प्रतिकार्य सम्बन्धी तालिम प्राप्तजनशक्ति		८			
तलिम प्राप्तपाै डीबाज		१००			
तालिमप्राप्त स्वयंसेवक		१५०			
ग्रामीण महिला स्वास्थ्यकार्यकर्ता		६			
तालिमप्राप्तकृषिप्राविधिक		३५			
शिक्षक		५६			

कर्मचारी		१२			
स्वयंसेवक		४			
सिकर्मी		१५			
डकर्मी		२५			
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिकभवन	खिकाला	१			
पाटी पौवा		१०			
खानेपानीवितरण धारा		५००			
मठ मन्दिर		५०			
सामाजिक संरचना					
महिला/आमा /अपाङ्गताभएकाव्यक्तिहरुको समूह		९			
आयआर्जनमा सक्रियमहिला समूह		९			
निर्णय तहमाभएकामहिला		१२			
शैक्षिकअवस्था (म/पु)					
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय	पसलहरु खिकाला धनातोली तुती	१०			
उद्योगकलकारखाना					
नोकरी		१५०			
बचत समूह		१२			
विपद् व्यवस्थापन कोष					
ब्याङ्क तथावित्तीय संस्था		१			
प्राकृतिक स्रोत					
खेतीयोग्यभूमि		७०० हेक्टर			
अन्य)					
नदीनाला		१			
सिँचाइको साधन र स्रोत					
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)		७५०० हे			
खेर गइरहेको जमिन		३००हे			
खेतीगरिने मुख्यबाली					
धान	जेठ असार				
मकै	असार देखि कर्तिक	७०० मे.टन		गोठेमल	लोकल
गहुँ	जेठ असोज	५०० मे.		गोठेमल	
तोरी	कार्तिक जेठ	१४३ मे.		गोठेमल	

तालिका ३८ : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं .३

विवरण	**नाम र रहेको स्थान (कहाँ)**	**सङ्ख्या (कति)**	**क्षमता**	**अवस्था**	**कै**
भौतिक स्रोत					
पुल	**दमाई बस्ती विचको काठेपुल**	**१**		**जिर्ण अवस्था भएको**	
सडक	**लाम्पाटा देखि गतौन सम्म** **सितला देखि गैरागाँउ सम्म** **टिकादेखि सेरागदाडा सम्म**	**१** **१** **१**	**एकहोरो मात्र**	**पक्की फराकिलो गर्नुपर्ने**	
बाँध नहर					

विद्यालयभवन	**युवा वर्ष आ.वि** **मालिका आ.वि.** **भवानी आ.वि** **गिरसैन आ.वि**	**१भवन** **२** **१** **१**	**२४०जना अटाउने**	**सामान्य कच्ची र मर्मत गर्नुपर्ने**	
सुरक्षितआवास तथा स्थान		**४ खुला चौर**		**खुला चौरहरु**	
सामुदायिकचर्पी		**६ ओटा**			
सञ्चारका साधन	**मोवाइल ,रेडियो , वाइफाइ,हुलाक , टेलिफोन**				
यातायतका साधन	**गाडी ,मोटर साइकल, टेक्टर,**	**६**			
पूर्वसूचना प्रणाली					
लाइफ ज्याकेट					
अन्य	**त्रिपाल कम्मल टर्च सिठी लाइफजाकेट**	**२० सेट**			
मानव संसधन					
आधारभूतखोज तथा उद्धार तालिमप्राप्तजनशक्ति		४			
विपद् प्रतिकार्यसम्बन्धीतालिमप्राप्तजन शक्ति		५			
तालिमप्राप्तपौडीबाज		५०			
तालिमप्राप्त स्वयंसेवक		१००			
ग्रामीण महिला स्वास्थ्यकार्यकर्ता		३			
तालिमप्राप्तकृषिप्राविधिक		४			
शिक्षक		१५			
कर्मचारी		३०			
स्वयंसेवक		४			
सिकर्मी		४०			
डकर्मी		३८			
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिकभवन		४			
पाटी पौवा		२०			
खानेपानीवितरण धारा		४०			
मठ मन्दिर		१२			
सामाजिक संरचना					
महिला/आमा /अपाङ्गताभएकाव्यक्तिहरुको समूह		५			
आयआर्जनमा सक्रियमहिला समूह		५			
निर्णय तहमाभएकामहिला		१५			
शैक्षिकअवस्था (म/पु)	पु ६२ म ३०				
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय	खुद्रा पसलहरु	१०			
उद्योगकलकारखाना		२			
नोकरी		३			
बचत समूह		५			
विपद् व्यवस्थापन कोष					
ब्याङ्क तथावित्तीय संस्था		१			
प्राकृतिक स्रोत					
खेतीयोग्यभूमि		९०० हेक्टर			
अन्य)					

सिँचाइको साधन र स्रोत		२			
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)		७५०० हे			
खेर गइरहेको जमिन		३००हे			
खेतीगरिने मुख्यबाली					
धान	जेठ असार				
मकै	असार देखि कर्तिक	५०० मे.टन		गोठेमल	लोकल
गहुँ	जेठ असोज	३०० मे.		गोठेमल	
तोरी	कार्तिक जेठ	१४३ मे.		गोठेमल	

तालिका ३९ : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं .४

विवरण	**नाम र रहेको स्थान (कहाँ)**	**सङ्ख्या (कति)**	**क्षमता**	**अवस्था**	**कै**
भौतिक स्रोत					
पुल	**लाछीगाड झोपु. जिन्नाडा पुल लाछीगाड जिन्नाडा पक्की तगवन झो.पु**	**४**		**निर्माणधिन निर्माण सम्पन्न**	
सडक	**लाछीगाड– रामीखोला सम्म लाछीगाडपक्कीपुल -द्वारी लाम्पाटा-गा.पा. सम्म**	**१ १ १**	**एकहोरो मात्र**	**पक्की फराकिलो गर्नुपर्ने**	
बाँध नहर		**५**			
विद्यालयभवन	**कालिका आ.वि. आग्रा ऐकवार प्रावि. खेती कुलनान्देव प्रावि.वास्तोली कुलमष्टाजन मावि. भातेखोला**	**१भवन २ १ १**	**१२४०जना अटाउने**	**सामान्य कच्ची र मर्मत गर्नुपर्ने केही राम्रा**	
सुरक्षितआवास तथा स्थान		**४ खुला चौर**		**खुला चौरहरु**	
सामुदायिकचर्पी		**६ ओटा**			
सञ्चारका साधन	**मोवाइल ,रेडियो , वाइफाइ,हुलाक , टेलिफोन**				
यातायतका साधन	**गाडी ,मोटर साइकल, टेक्टर,**				
पूर्वसूचना प्रणाली					
लाइफ ज्याकेट					
अन्य					
मानव संसधन					
आधारभूतखोज तथा उद्धार तालिमप्राप्तजनशक्ति		५			
विपद् प्रतिकार्यसम्बन्धीतालिमप्राप्तजनशक्ति		८			
तालिमप्राप्तपौडीबाज		१०			
तालिमप्राप्त स्वयंसेवक		१००			
ग्रामीण महिला स्वास्थ्यकार्यकर्ता		६			
तालिमप्राप्तकृषिप्राविधिक		५			
शिक्षक		१५			
कर्मचारी		३२			

स्वयंसेवक		४			
सिकर्मी		४०			
डकर्मी		३८			
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिकभवन		४			
पाटी पौवा		२२			
खानेपानीवितरण धारा		१			
मठ मन्दिर		१२			
सामाजिक संरचना					
महिला/आमा /अपाङ्गताभएकाव्यक्तिहरुको समूह		५			
आयआर्जनमा सक्रियमहिला समूह		५			
निर्णय तहमाभएकामहिला		१५			
शैक्षिकअवस्था (म/पु)	पु ६२ म ३०				
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय	खुद्रा पसलहरु	१०			
उद्योगकलकारखाना		२			
नोकरी		३			
बचत समूह		५			
विपद् व्यवस्थापन कोष					
ब्याङ्क तथावित्तीय संस्था		१			
प्राकृतिक स्रोत					
खेतीयोग्यभूमि		९०० हेक्टर			
अन्य)					
निजीतालतलैया					
सिँचाइको साधन र स्रोत					
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)		९६०० हे			
खेर गइरहेको जमिन		७००हे			
खेतीगरिने मुख्यबाली					
धान	जेठ असार				
मकै	असार देखि कर्तिक	३०० मे.टन		गोठेमल	लोकल
गहुँ	जेठ असोज	२०० मे.		गोठेमल	
तोरी	कार्तिक जेठ	२४३ मे.		गोठेमल	

तालिका ४० : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं .५

विवरण	**नाम र रहेको स्थान (कहाँ)**	**सङ्ख्या (कति)**	**क्षमता**	**अवस्था**	**कै**
भौतिक स्रोत					
पुल	**किनाडा देवसैन द्वारीगाड झोपु भेगढुंगा झोपु तल्ला तन्ना झोपु**	४	**दोहोरो**	**पक्की राम्रो**	

सडक	**मष्टा ५ किनाडा देवसैन देखि तपोवन**	२	**दोहोरो**	**कच्ची**	
सिचाइ कुलो	**मष्टा ५ सेरुपैल मेलविसौन देखि सेरुपैल सम्म**	**१**	**कमजोर**	**कच्ची**	
विद्यालयभवन	**जानकी आ.वि. किनाडा** **द्धारिकानाथ आ.वि. द्धारी**	२	**१२५जना अटाउने**	**सामान्य** **केही राम्रा**	
सुरक्षितआवास तथा स्थान		**४ खुला चौर**		**खुला चौरहरु**	
सामुदायिकचर्पी					
सञ्चारका साधन	**मोवाइल ,रेडियो , वाइफाइ,हुलाक , टेलिफोन**				
यातायतका साधन	**जीप ,मोटर साइकल, टेक्टर,**	**३**			
पूर्वसूचना प्रणाली	**चिठीपत्र रेडियो**				
मानव संसधन					
आधारभूतखोज तथा उद्धार तालिमप्राप्तजनशक्ति		५			
विपद् प्रतिकार्यसम्बन्धीतालिमप्राप्तजन शक्ति		८			
तालिमप्राप्तपौडीबाज		१००			
तालिमप्राप्त स्वयंसेवक		१५०			
ग्रामीण महिला स्वास्थ्यकार्यकर्ता		६			
तालिमप्राप्तकृषिप्राविधिक		७			
शिक्षक		१२			
कर्मचारी		६			
स्वयंसेवक		४			
सिकर्मी		८			
डकर्मी		१२			
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिकभवन					
पाटी पौवा		६			
खानेपानीवितरण धारा		१			
मठ मन्दिर		११			
सामाजिक संरचना					
महिला/आमा /अपाङ्गताभएकाव्यक्तिहरुको समूह		५			
आयआर्जनमा सक्रियमहिला समूह		५			
निर्णय तहमाभएकामहिला		५			
शैक्षिकअवस्था (म/पु)					
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय	खुद्रा पसलहरु	१०			
उद्योगकलकारखाना		२			
नोकरी		३			
बचत समूह		५			
विपद् व्यवस्थापन कोष					
ब्याङ्क तथावित्तीय संस्था		१			
प्राकृतिक स्रोत					
खेतीयोग्यभूमि		६०० हेक्टर			
अन्य)					
निजीतालतलैया					

सिँचाइको साधन र स्रोत		५			
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)		७६०० हे			
खेर गइरहेको जमिन		८००हे			
खेतीगरिने मुख्यबाली					
धान	जेठ असार				
मकै	असार देखि कर्तिक	८०० मे.टन		गोठेमल	लोकल
गहुँ	जेठ असोज	७०० मे.		गोठेमल	
तोरी	कार्तिक जेठ	१४३ मे.		गोठेमल	

तालिका ४१ : मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं ६

विवरण	**नाम र रहेको स्थान (कहाँ)**	**सङ्ख्या (कति)**	**क्षमता**	**अवस्था**	**कै**
भौतिक स्रोत					
पुल	**घुड्यान काठेपुल मनाछाल काठेपुल मज्यारी झोलुंगे पुल**	**३**		**कच्ची राम्रो**	
सडक	**भिड माथिदेखि चौराया सम्म पातिहाल्ना देखि वडा कार्यालय सम्म**	**२**	**कच्ची**	**मर्मत गर्नुपर्ने ।**	
सिचाइ कुलो	**अनादेखि दान्ना, रनकुर्याला देखि हलारा सम्म न्याउखोर देखि दोगाडेखोर देखि सिम सम्म**	**४**	**कमजोर**	**कच्ची**	
विद्यालयभवन	**रिलुचौर मा.वि. रिलु कालिका आ.वि. रिलु**	**२**	**१२०जना अटाउने**	**सामान्य केही राम्रा**	
सुरक्षितआवास तथा स्थान					
सामुदायिकचर्पी					
सञ्चारका साधन	**मोवाइल ,रेडियो , वाइफाइ,हुलाक , टेलिफोन टावर**				
यातायतका साधन	**जीप ,मोटर साइकल, टेक्टर,**				
पूर्वसूचना प्रणाली	**चिठीपत्र रेडियो**				
लाइफ ज्याकेट					
अन्य	**व्लयांकेट त्रिपाल डोरी**				
मानव संसधन					
आधारभूतखोज तथा उद्धार तालिमप्राप्तजनशक्ति		२५ जना			
विपद् प्रतिकार्यसम्बन्धीतालिमप्राप्तजनशक्ति		१०			
तालिमप्राप्तपौडीबाज					
तालिमप्राप्त स्वयंसेवक		८			
ग्रामीण महिला स्वास्थ्यकार्यकर्ता		३			
तालिमप्राप्तकृषिप्राविधिक		२			

शिक्षक		१०			
कर्मचारी		६			
स्वयंसेवक		४			
सिकर्मी		८			
डकर्मी		१०			
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिकभवन					
पाटी पौवा		६			
खानेपानीवितरण धारा		६			
मठ मन्दिर		२			
सामाजिक संरचना					
महिला/आमा /अपाङ्गताभएकाव्यक्तिहरुको समूह		५			
आयआर्जनमा सक्रियमहिला समूह		५			
निर्णय तहमाभएकामहिला		५			
शैक्षिकअवस्था (म/पु)	म.२० प्रतिशत पु ८० प्रतिशत				
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय	खुद्रा पसलहरु	८			
उद्योगकलकारखाना		२			
नोकरी		२			
बचत समूह		७			
विपद् व्यवस्थापन कोष					
ब्याङ्क तथावित्तीय संस्था		१			
प्राकृतिक स्रोत					
खेतीयोग्यभूमि		१२०० हेक्टर			
सिँचाइको साधन र स्रोत					
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)		८९०० हे			
खेर गइरहेको जमिन		९००हे			
खेतीगरिने मुख्यबाली					
धान	जेठ असार				
मकै	असार देखि कर्तिक	७०० मे.टन		गोठेमल	लोकल
गहुँ	जेठ असोज	६०० मे.		गोठेमल	
तोरी	कार्तिक जेठ	२३३ मे.		गोठेमल	

तालिका ४२: मष्टा गाउँपालिकाको स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच वडा नं .७

विवरण	**नाम र रहेको स्थान (कहाँ)**	**सङ्ख्या (कति)**	**क्षमता**	**अवस्था**	**कै**
भौतिक स्रोत					
पुल	**मजेडीघाट झो.पु.(रिबुखोला)** **अना काठे पुल** **रन्कोरेला तल्लो काठेपुल** **घट कोठेपुल** **दोगाडे काठेपुल**	**६ ओटा**		**राम्रो** **मर्मत गर्नुपर्ने** **मर्मत गर्नुपर्ने** **मर्मत गर्नुपर्ने** **मर्मत गर्नुपर्ने**	

	तलीबन खोला काठेपुल			**राम्रो**	
सडक	**गोउनी नाग्ना देखि लौटन ठकुन्नादरा सम्म** **मालिका पर्यटक केन्द्र सम्म**	**१**	**कच्ची**	**बलेरो जान्छ** **मर्मत गर्नुपर्ने ।**	
सिचाइ कुलो	**माथिल्ला रिलुगाड जलविद्युत** **कुस्यालाटा कुलोवाँध** **दाओगाले सिचाई कुला** **रिलुगाड हाइडो विद्युत**	**४**	**ठिकै**	**कच्ची मर्मत गर्नुपर्ने**	
विद्यालयभवन	**हिमालय मा.वि.ठकुन्ना** **मालिका आ.वि. मष्टा** **कैलाश आ.वि**	**३**	**१२००जना अटाउने**	**सामान्य** **केही राम्रा**	
सुरक्षितआवास तथा स्थान					
सामुदायिकचर्पी		२			
सञ्चारका साधन	**मोवाइल ,रेडियो , वाइफाइ,हुलाक , टेलिफोन टावर**				
यातायतका साधन	**जीप ,मोटर साइकल, टेक्टर, बलेरो**				
पूर्वसूचना प्रणाली	**चिठीपत्र रेडियो**				
लाइफ ज्याकेट					
अन्य	**व्लयांकेट त्रिपाल डोरी**				
मानव संसधन					
आधारभूतखोज तथा उद्धार तालिमप्राप्तजनशक्ति		२५ जना			
विपद् प्रतिकार्यसम्बन्धीतालिमप्राप्त जनशक्ति		८			
तालिमप्राप्तपौडीबाज		१०			
तालिमप्राप्त स्वयंसेवक		८			
ग्रामीण महिला स्वास्थ्यकार्यकर्ता		४			
तालिमप्राप्तकृषिप्राविधिक		२			
शिक्षक		४			
कर्मचारी		१९			
स्वयंसेवक		४			
सिकर्मी		८			
डकर्मी		१०			
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिकभवन					
पाटी पौवा		६			
खानेपानीवितरण धारा		६			
मठ मन्दिर		२			
सामाजिक संरचना					
महिला/आमा /अपाङ्गताभएकाव्यक्तिहरुको समूह		५			
आयआर्जनमा सक्रियमहिला समूह		५			
निर्णय तहमाभएकामहिला		५			
शैक्षिकअवस्था (म/पु)	म.२० प्रतिशत पु ८० प्रतिशत				
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय	खुद्रा पसलहरु	८			

उद्योगकलकारखाना		२			
नोकरी		२			
बचत समूह		७			
विपद् व्यवस्थापन कोष					
ब्याङ्क तथावित्तीय संस्था		१			
प्राकृतिक स्रोत					
खेतीयोग्यभूमि		१२०० हेक्टर			
सिँचाइको साधन र स्रोत		४			
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)		३९०० हे			
खेर गइरहेको जमिन		७००हे			
खेतीगरिने मुख्यबाली					
धान	जेठ असार				
मकै	असार देखि कर्तिक	७०० मे.टन		गोठेमल	लोकल
गहुँ	जेठ असोज	६०० मे.		गोठेमल	
तोरी	कार्तिक जेठ	२३३ मे.		गोठेमल	

खेतीयोग्यभूमि		४०० हेक्टर			
अन्य)		०			
निजीतालतलैया		१२			
		०			
कुवा		०			
नदीनाला	घुराहा घुरही	२ ओटा			
तालतथापोखरी	लौसा ,भंगहा , पृथ्वीपुर , लोहरपुर , दक्षिण टेढी	१			
सिँचाइको साधन र स्रोत	बोरिङ नहर मोटर अटेजन				
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)	६ ओटा सा.वन	१००० हेक्टर			
खेर गइरहेको जमिन		१०५ हेक्टर			
खेतीगरिने मुख्यबाली	**लगाउने समय**	**बालीथन्क्याउने समय**	**उत्पादन (मे. टन)**	**प्रयोगगरिने मल**	**बिउको उपलब्धता**
धान	जेठ असार	असोज कार्तिक	२३३० मे.टन	रसायनिक र जैविक	
मकै			१४० मे टन	रसायनिक र जैविक	
गहुँ	कार्तिक मंसिर	फागुन चैत	१२८० मे.टन	रसायनिक र जैविक	
तोरी	असोज कार्तिक	माघ फागुन	११३० मे.टन	रसायनिक र जैविक	
मसुरो	मंसिर	जेठ	११६९ मे.टन	रसायनिक र जैविक	

खण्ड ३: दिर्घकालिन सोच तथानीति

३.१. दिर्घकालिन सोंच :

विपत् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु जन्य जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यलाई संस्थागत गरी विपद् उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्नु यस योजनाको दीर्घकालिन सोच हो । यस योजनाका परिकल्पना, ध्येय, लक्ष्यतथा उद्देश्यहरु निम्नानुसार रहेका छन्।

परिकल्पना :

"समुन्नत तथा विपद उत्थानशिल मष्टा गाँउपालिका"

३.२.ध्येय :

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवाय ुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्य गर्न सक्ने मष्टा गाँउपालिकाको क्षमता अभिवृद्धि गरी स्थानीय तथा सरकारी निकायको योजनामा विपद् तथा जलवायु परिवर्तनको सवाललाई संस्थागतगर्दै विकासका नियमित योजनाहरुमा मूलप्रवाहीकरण गरी विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्ने यस योजनाको मूल ध्येय रहेको छ ।

३.३.लक्ष्य :

मष्टा गाँउपालिकामा रहेका विभिन्न समूह, मष्टा गाँउपालिका सञ्जाल तथा सरोकारवालाहरू बिच आपसी समन्वय, सहकार्य र संस्थागत सुशासन प्रवर्धन गर्दै जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन लगायतका सम्बन्धित विषयहरूमा समन्वयात्मक र सहयोगी वातावरण सृजना गरी मष्टा गाँउपालिका लाई विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल गाँउपालिकाको रूपमा विकास गर्ने यस योजनाको लक्ष्य रहेको छ ।

३.४.उद्देश्यहरू:

यस योजनाका निर्दिष्ट उद्देश्यहरु यस प्रकार रहेका छन्:

१. मष्टा गाँउपालिकामा रहेका प्रमुख प्रकोपहरु, संकटासन्न वडाहरु, जोखिमको अवस्था तथा क्षमताहरु पहिचानका साथै विश्लेषण गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन को सवाललाई विकासका कार्यमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

२.स्थानीय तहका नीति तथा विकास कार्यक्रममा सबै क्षेत्र र वर्ग (महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरीक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, दलित, आदिवासी, जनजाति, प्रकोप प्रभावित, जलवायु जन्य प्रभावितवा सङ्कटासन्न समुदाय तथा व्यक्तिहरू, जस्ता वर्ग एवं नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी परिभाषित गरेका वर्ग) को समानुपातिक सहभागिता सुनिश्चित गरी विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई संस्थागत गर्न मार्ग प्रशस्त गर्ने ।

३.नेपाल सरकारका विषयगत सरकारी कार्यलयहरु, स्थानीय सरकारहरुका पदाधिकारीहरुलाई विपद् तथा जलवायु परिवर्तनको सवालमा कार्य गर्न सचेतना अभिवृद्धि र एकवद्ध गर्ने । साथै समुदायमा विपद् तथा जलवायु परिवर्तनको सवालमा काम गर्न आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्तिको विकास गरी प्रभावकारी रूपमा परिचालन गर्ने ।

४.जलवायु परिवर्तन, विपद् व्यवस्थापन, जैविकविविधता संरक्षण, जलाधार व्यवस्थापन र वातावरणीय सवालहरूमा मष्टा गाँउपालिका स्तरमा प्रभावकारी रूपमा कार्य गर्न समानुपातिक समावेशी एवं समन्वयात्मक संरचनाको निर्माण गर्ने ।

३.५.नीति तथा रणनीतिहरु:

स्थानीय तहमा रहेका सरकारी, गैरसरकारी, निजी तथा सार्वजनिक निकाय तथा संघ संस्थाहरुसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिहरुको गठन गर्ने तथा उक्त समिति मार्फत

समितिका सदस्य तथा पदाधिकारी एवं समुदायका व्यक्तिहरुलाई विपद् तथा जलवायु सम्बन्धी गतिविधिहरुमा सहभागिता गराई क्षमता विकास गराउने यस योजनाको मूल नीति रहेको छ।

यस योजना कार्यान्वयनका रणनीतिहरु देहाय बमोजिम रहेका छन्।
स्थानीय तहमा विपद् जोखिम तथा जलवायु अनुकूलन का कार्यक्रमहरुलाई स्थानीय वार्षिक तथा आवधिक विकासका योजनाहरुमा मूलप्रवाहिकरण गर्दै लैजाने।
योजनाले पहिचान गरेका क्षेत्रमा थप अध्ययन, अनुसन्धान तथा जानकारी संकलन गर्दै अद्यावधिक गर्ने।
ज्ञान तथा विश्लेषणको आधारमा कार्यक्रमहरुको प्राथमिकीकरण र कार्यान्वयन गर्ने गराउने।
योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन आदि सबै प्रक्रियामा समुदायका अति जोखिममा रहेका समूह तथा वर्गको समानुपातिक सहभागितालाई सुनिश्चित गर्ने।
समुदायमा आधारित विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय ज्ञान, सिप, श्रोत र साधनको उपयोग गर्ने।
जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एवं विपद जोखिम व्यवस्थापनका लागि स्थानीय स्तरमा अनुकूलन आधुनिक तथा वैज्ञानिक ज्ञान, सिप, प्रबिधि पूर्व सूचना प्रणाली) हरुको प्रदर्शनी तथा प्रवर्द्धन गर्ने।
समग्र परिमाणको साझा उद्देश्यका लागि जलाधार क्षेत्र, छिमेकी गाउँपालिका तथा नगरपालिका, जिल्ला, प्रदेश तथा नदी बेसिन प्रणालीमा आधारित कार्यक्रमहरुमा समन्वय तथा सहकार्य गर्ने।

खण्ड - ४ : स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना

विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रमलाई मूलभूत रूपमा मानव संसाधन तथा संस्थागत विकास योजना, भौतिक पूर्वाधार विकास, प्राकृतिक स्रोत संरक्षण, जीविकोपार्जनमा सुधार, नीतिगत क्षेत्रमा गर्नुपर्ने कार्यहरू तथा विकास कार्यमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका विधिको मूलप्रवाहीकरण गर्ने जस्ता प्रमुख क्रियाकलापलाई आधार मानेर स्थानीय समस्या समाधान गर्ने क्रियाकलापलाई निम्न बमोजिको प्राथमिकीकरण गरिएको छ।

४.१ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा पूर्व तयारी,रोकथाम, अल्पीकरण र अनुकूलनका योजनाहरु

विपद्को सङ्कटासन्नता, क्षमता र जोखिम विश्लेषणबाट प्राप्त परिणाम बमोजिम अत्याधिक जोखिममा रहेका समुदायका वडामा जोखिम न्यूनीकरणका लागि सञ्चालन गर्नुपर्ने क्रियालापलाई विपद् पहिले गरिने क्रियाकलापको रूपमा प्राथमिकीकरण गरिएको छ। यस चरणमा गर्नु पर्ने कार्यलाई निम्न दुई खण्डमा विभाजन गरी प्राथमिकता निर्धारण गरिएको छ।

४.१.१ नीतिगत व्यवस्था तथा निर्णयः

मष्टा गाँउपालिकाले विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार जिम्मेवारी सहित कार्यदलहरू (जस्तै-समन्वय, सञ्चार तथा पूर्व चेतावनी; खोज तथा उद्धार; राहत व्यवस्थापन तथा पुनःस्थापन; क्षति तथा आवश्यकता विश्लेषण जस्ता कार्यदल) गठन गरिएको छ। त्यसैगरी प्रचलित नेपाल कानुन बमोजिम आवश्यकताको आधारमा नीतिगत निर्णय समेत गरी रणनीतिक कार्यहरू निर्धारण गरी उपयुक्त ढाँचामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

४.१.२ जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि :

मष्टा गाँउपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा विपद् प्रति रहेको अज्ञानता हटाएर जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सजगता अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यलाई निम्न बमोजिमको अगाडी बढाउने छ।

तालिका ४३ :जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि क्रियाकलाप

क्र स	प्रमुख समस्यातथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	अनुमानित बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समयअवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	विपद सम्बन्धी जनचेतनाको अभाव	मष्टा गाँउपालिका स्तरमा कम्तिमा ३ दिनको विपद व्यवस्थापन प्रशिक्षक प्रशिक्षण संचालन गर्ने,	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ गापा	२ लाख	गापा, तथा पालिकाका विषयगत शाखा	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरु रेडक्रस	१ वर्ष भित्र
२		प्रशिक्षक प्रशिक्षण प्राप्त व्यक्तिहरुको परिचालनमा पालिकाका ७ वडाका (एक वडाका कम्तिमा २(३ स्थानमा) विपद जोखिम न्यूनीकरण, जलवायू परिवर्तन असर तथा अनुकुलनका उपायहरु, जोखिम सम्बन्धी ज्ञान विद्यालय तथा समुदायलाई अभिमुखिकरण गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ गापा	९ लाख	पालिकाका विषयगत शाखा	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरु	१ वर्ष भित्र
३		विपद व्यवस्थापन सम्वन्धि विभिन्न सुचना, शिक्षा तथा संचारका सामाग्रीको विकास तथा वितरण गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख ५० हजार	पलिकाका विषयगत शाखा	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	१ वर्ष भित्र
४		विपद् व्यवस्थापन सम्वन्धि विद्यालय कक्षा संचालन गर्ने गराउने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	गापा, रेडक्रस तथा पालिकाका विषयगत शाखा	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु ,रेडक्रस	१ वर्ष भित्र
५		विपद व्यवस्थापन सम्वन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय ,दिवस सवै क्षेत्रमा मनाउन लाई प्रेरित गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ गापा	१ लाख ५० हजार	पलिकाका विषयगत शाखा	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	नियमित
६	वडा स्तरमा विपद व्यवस्थापन समिति क्षमताको कमी तथा योजना नहुनु ।	मष्टा गाँउपालिकालका सवै वडाहरुमा सामुदायीक विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भएता पनि किन के का लागि र कसरी भन्ने क्षमता विकासका लागि तालिम तथा कार्यशाला संचालन गर्ने ।	वडा कार्यलय	४ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	१ वर्ष भित्र
७		वडामा विपद जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण गराई वडा सभाबाट अनुमोदन गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	वडा कार्यालय	१ लाख ५० हजार	स्था.वि.तथा ज.उ मिती/	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	१ वर्ष भित्र
८		वडाहरुमा प्रकोप, जोखिम तथा संकटासन्नता तथा सुरक्षित स्थानको पहिचान गरी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने गराउने ।	वडा कार्यलय	२ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरु	१ वर्ष भित्र
९	नीति नियमहरुको प्रचार प्रसारमा कमी	विपद् पूर्व, विपद्को समय र विपद् पश्चात गर्नुपर्ने र यस क्षेत्रका सरोकारवालाहरुको बारेमा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	पालिका, जिल्ला ट्राफिक प्रहरी कार्यालय	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरु	१ वर्ष भित्र
१०	नीतिनियम प्रचार प्रसारमा कमी	भवननिर्माण आचार संहिता, सडक सुरक्षा जस्ता विषयमहरुमा सामुदायिक तथा विद्यालय शिक्षा कक्षाको व्यवस्था गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	२ लाख	शहरी विकास डिभिजन, जिल्ला ट्राफिक कार्यालय	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	२ वर्ष
११	भुकम्पीय समस्या	भुकम्पीय सुरक्षाका लागी सचेताना अभियान संचालन गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	शहरी विकास डिभिजन, जिल्ला ट्राफिक कार्यालय	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथागैह्र सरकारी निकायहरु	१ वर्ष

क्र स	प्रमुख समस्यातथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	अनुमानित बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समयअवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१२	नीति नियमहरुको प्रचार प्रसारमा कमी	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानिय तहको विपद् व्यवस्थापन सम्वन्धि रहेका नीति, कानून तथा योजनाबारे स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा वडा विपद् व्यवस्थापन समितिलाई जानकारी मूलक गोष्ठी संचालन गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	२ लाख	वडाविपद् व्यवस्थापन समिति	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	१ वर्ष
१३	बस्ती, भौतिक संरचना, स्वास्थ्य संस्था, विद्यालयहरु सुरक्षित स्थानम नहुनु ।	पालिका भित्रका सवै वडाहरु बस्तीहरु तथा नीजि तथा सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरु र विद्यालयहरुको जोखिम नक्सांकन गर्ने र विद्यालय सुरक्षा योजना निर्माण गर्ने	वडा स्तरी विपद व्यवस्थापन समिती शिक्षा शाखा	१ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ विद्यालय	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह् सरकारी निकायहरु	१ वर्ष
१४	समुदाय का व्यक्ति तथा बालवाकिलाहरु विपद्को प्रभावको वारेमा सचेत नहुनु	वडाहरु बस्तीहरु तथा नीजि तथा सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरु र विद्यालयहरुको जोखिम पहिचान, सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने र सोको सचेताना अभिवृद्धि गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	२ लाख	वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	२ वर्ष
१५		विपद्को अवस्थामा आवश्यक सुरक्षाका लागी झटपट झोला र कृतिम घटना अभ्यास गराउने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	२ लाख	वडा विपद् व्यवस्थापन समित	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह् सरकारी निकायहरु	नियमित
१६		विद्यालय सुरक्षाका लागि प्रत्येक दिन विहीन शत्रको समयमा विपद सम्बन्धीको सन्देश प्रभाव गर्ने ।	वडा विपद् ब्वस्थापन.समति,		स्थानिय विद्यालय	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	नियमित
१७		औपचारिक तथा अनौपचारिक स्थानिय समूहहरु तथा विद्यार्थीहरुका माध्यमबाट मौसमी सुचना र अपनाउनु पर्ने सजगताको सुचना सम्प्रेषण गर्ने गराउने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	२ लाख	वडा विपद् व्यवस्थापन समिति, विद्यालय	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	नियमित
१८	विपद समयमा आपतकालीन ज्ञानको अभाव	पालिका सवै वडामा भुकम्प, पहिरो बाढी,, हावाहुरी, आगलागी,चट्यांग, स्वास्थ्य समस्या, लगायतका विपदको समयमा गनपर्ने आपतकालीन पुर्व तयारीका बारेमा सचेतना अभियान सुरु गर्ने र कम्तीमा नियमित कृतिम घटना अभ्यास गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	वडा विपद् व्यवस्थापन समिति,	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	प्रत्येकवर्ष
१९	समन्वयको अभाव	जिल्ला स्तरीय विपद समबन्धी सरोकारवाला निकाय संग प्रभावकारी समन्वय संरचना विकास गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	२ लाख	जिल्लाविपद् व्यस्वाथापन समिती	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	आवश्यकताअनुसार
२०		विपद् सूचना प्रणाली लाई संस्थागत रुपमा स्थापित गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	२ लाख	जिल्ला विपद् व्यस्वाथापन समिती	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह् सरकारी निकायहरु	आवश्यकता अनुसार
२१		सुरक्षा निकाय संगको समन्वयलाई प्रभावकारी बनाउने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	२ लाख	जिल्ला विपद् व्यस्वाथापन समिती	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह् सरकारी निकायहरु	आवश्यकताअनुसार
२२		पालिका स्तरीय सरोकारवाला कार्यालयहरुमा विपद सम्पर्क व्यक्ति तोक्न पहल गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	२ लाख	जिल्ला विपद् व्यस्वाथापन समिती	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह् सरकारी निकायहरु	आवश्यकता अनुसार
२३	प्रकोप गत जोखिम सचेतनामा कमी	१) आपतकालिन स्वास्थ्य,भूकम्प, पहिरो, सर्पदंश, सडक दुर्घटना, आगलागी, झाडापखला, डेन्गु, प्रजनन स्वास्थ्य, सरुवा रोगकाबारेमा पालिकाका सवै वडामा सचेतीकरण गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	जिल्लाविपद् व्यस्थाथापन समिती,	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	२ वर्ष

क्र स	प्रमुख समस्यातथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	अनुमानित बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समयअवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
					नेपाल दुरसंञ्चार		
२४		सबै वडा कार्यालय तथा विद्यालयहरुमा आवश्यकताको आधारमा २ थान स्टेचर र २ प्राथामिक उपचार किटको व्यवस्था गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	२ लाख	वडा वि. व्यवस्थापन समिति	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	१ वर्ष
२५		जेब्राक्रसको व्यवस्था, विपद् जन्य सुचनाहरुको होडिङ्ग बोर्ड र सडक सुरुक्षा सचेतना अभियान गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	ट्राफिक कार्यालय	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	२ वर्ष
२६		मदिरा तथा लागू पदार्थ नियन्त्रणका लागी अभियान संचालन गर्ने ।	वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	२ लाख	जिल्लाप्रहरी कार्यालय	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	२ वर्ष
२७		विपदको समयमा महिला तथा बालवालिकाहरुलाई र अपाङ्गको संरक्षणलाई प्रथामिकता गर्ने । बालवालिका, किशोर किशोरी र अपाङ्ग मैत्री संरचना निर्माण तथा सामाग्रीको वितरण	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	महिला विकास शाखा	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	२ वर्ष
२८		विपद व्यवस्थापनमा सामाजिक समावेशीका आधारमा सबैको अर्थपुर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	सामाजिक विकास शाखा	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	२ वर्ष
२९		मौसममा हुन सक्ने परिवर्तन तथा हुन सक्ने विपद्का घटनाहरुका बारेमा अग्रीम जानकारी मार्फत सुरक्षा उपायहरुको अवलम्वनका लागि विद्युतिय सञ्चारको विकास र विस्तार गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	सामाजिक विकास शाखा	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	२ वर्ष
३०		घरबाट निस्कने तरल तथा ठोस फोहर व्यवस्थापनका बारेमा सैद्धान्तिक तथा व्यवहारीक ज्ञानको अभिवृद्धि गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	स्वास्थ्य शाखा	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह् सरकारी निकायहरु	२ वर्ष
३१		लैगिकतामा आधारित हिंसा रोकथाम तथा न्यनिकरणका लागि सचेतना अभिवृद्धि तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण र कार्यान्वयन सामुदायिक लैगिकतामा आधारित हिंसा रोकथाम, तथा संरक्षण सम्वन्धि सचेतना अभिवृद्धि मनोसामाजिक हेरचाहका गतिविधिहरु आर्थिक सवलीकरण, मनोसामाजिक परार्मश, प्रेषण र कानूनी सहायता समेतको बहु क्षेत्रगत रोकथाम तथा प्रतिकार्य संयन्त्रको विकास र कार्यान्वयन लैगिकतामा आधारित हिंसा तथा संरक्षण को लेखाजोखा मनोसामाजिक सहयोग तथा मनोविमर्श सेवाप्रदान गर्ने तथा जटिल किसिमको मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएकाहरूलाई थप उपचारको लागि प्रेशण गर्ने । स्थानीय स्तरमा महिला सहकारी, लैङ्गिक हिंसा निगरानी समुह, गाउँ बाल संरक्षण समिति आदि समुहको परिचालन गर्न सहयोग गर्ने । संरक्षणसँग सम्बन्धित सन्देश मुलक सामग्री, आदि सूचनातथा सञ्चार (पोष्टर, चेतनामुलका कार्यक्रम को माध्यमबाट प्रवाह गर्ने । जोखिममा रहेका समुह (असाहाय/ बिछोडिएका महिला, बालबालिका अशक्त, अपाङ्ग, बृद्ध आदि) को खोज तथा पुनर्मिलनको लागि सहयोग गर्ने । संरक्षण जाँच सूची सबै क्लष्टरलाई जानकारी गराउने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	१ लाख	महिला विकास शाखा	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह् सरकारी निकायहरु	२ वर्ष

क्र स	प्रमुख समस्यातथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	अनुमानित बजेट	स्रोतको व्यवस्था आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	समयअवधि
३२	सुरक्षित स्थानको वारेमा जानकारी नहुनु	सबै वडामा विद्को समयमा आवश्यक पर्ने आपत्कालिन व्यवस्थापनका लागि सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने, सुरक्षित स्थान प्रयोग सम्बन्धी योजना बनाउने	पालिका	१ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ तथा रेडक्रस जिल्लाविपद् व्यवस्थान, सुरक्षा निकाय	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	२ वर्ष भित्र
३३		पालिका भित्र विपद प्रतिकार्यका लागी माथी उल्लेखित रणनिती अनुरुप निम्नानुसार कार्यदल गठन गर्ने : समन्वय तथा सूचाना कार्यदल खोज तथा उद्धार कार्यदल प्राथामिक उपचार कार्यदल क्षति विश्लेषण कार्यदल राहत वितरण तथा व्यवस्थापन कार्यदल कृषि तथा खाद्य सुरक्षा कार्यदल संरक्षण कार्यदल(महिला बालवालिका तथा अपाङ्ग) स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यदल शिक्षाका कार्यदल गैर खाद्य तथा आपतकालीन आवास कार्यदल ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ पालिका	१० हजार	जिल्ला विपद व्यवस्थापन समति तथा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी		१ वर्ष भित्र ।
३४	मापदण्ड विपरीत भवन निर्माण तथा भवन निर्माण आचार संहिता पालना नहुनु ।	भवन निर्माण गर्दा मापदण्ड पुर्‍याउन पहल गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ पालिका	२ लाख	प्राविधिक शाखा, शहरी विकास तथा भवन डिभिजन कार्यलय		नियमित
३५		भवननिर्माण आचार सहिँता कडा रुपमा पालना गराउन लगाउने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ पालिका	२ लाख	शहरी विकास तथा भवन डिभिजन कार्यलय		नियमित
३६		सडक मापदण्ड र प्राकृतिक स्रोतको मापदण्ड अनुसार संरचना बने नबनेको नियमित अनुगमन गर्ने गराउने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ पालिका	२ लाख	शहरी विकास तथा भवन डिभिजन कार्यलय	निर्माण व्यवसायी संघ	नियमित
३७	आपतकालीन अवस्थामा आधारभूत आवश्यका बारेमा सचेतनाको कमी	विपद्का समयमा अति आवश्यक तथा आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि चाहिने सामाग्रीको (आवास, खाध्यान , लता कपडा ,स्वच्छता तथा सरफाई, खानेपानी, स्वास्थ्य र संरक्षण) बारेमा सम्भावित प्रतिकार्यमा संलग्नहुने जनशक्तिलाई अभिमुखिकरण गर्ने तथा सामाग्रीको भण्डार गर्ने गराउने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ पालिका	३ लाख	वडा स्तरीय विपद व्यवस्थापन समिती कार्यदलहरु,	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह सरकारी निकायहरु	२ वर्ष

४.१.३ जोखिम न्यूनीकरण :

मष्टा गाँउपालिका भित्र रहेका बहुप्रकोप गत जोखिम कम गर्न आगामी समयमा संचालन गर्नुपर्ने जोखिम न्यूनिकरणका गतिविधिहरु लाई प्राथमिकताको आधारमा निम्न बमोजिमको खाकामा उल्लेख गरिएको छ । यस योजनाले भूकम्प प्रतिरोधि संरचनाहरुको अवस्थाको लेखाजोखा, सवलीकरण, भूकम्प प्रतिरोधि निर्माण, पहिरो, बाढी तथा जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरु, खानेपानी तथा सरसफाई समस्या समाधान, आगलागी नियन्त्रण, जिविकोपार्जन सुधार जस्ता गतिविधिहिरुमा बढी जोड दिइएको छ । सडक दुर्घटना तथा खहरे बाढी र न्यीनकरण, विद्यलाय जोखिम न्यूनिकरण जस्ता क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ तसर्थ यस योजनाले ग्रामीण सडक,

कल्भर्ट, पुल, पहिरो, बाढी तथा अल्पिकरण, विद्यालयवा अन्य सार्वजनिक भवनको प्रवलीकरण; प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, खोला नाला तटबन्ध जस्ता क्रियाकलापहरू लाई जोड दिएको छ ।

तालिका ४४ :जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि क्रियाकलाप

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्यातथा जोखिम	व्यवस्थापनकाक्रियाकलाप	मुख्यजिम्मेवारी	जम्मा बजेट	स्रोतको व्यवस्था आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	समय अवधि
१	सरकारी भवन तथा विद्यालय भत्काउन सक्ने वडा हरुमा	कम्तिमा १५०० परिवारलाई व्यवस्थापन गर्न सक्ने ३ वटा भुकम्प प्रतिरोधात्मक सुरक्षित आवास केन्द्रको निर्माण ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती,	९० लाख	पालिका	प्रदेश र संघीय सरकार, विकास साझेदार सरकारी तथा गैह्सरकारी निकायहरु	५ वर्ष
		हरेक भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा भुकम्पीय दृष्टिकोण बाट सुरक्षित गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती,				
		भूकम्प प्रतिरोधी निर्माणका लागि दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने (डकर्मी तथा सिकर्मी तालिम ४ वटा)	स्था.वि.तथा ज.उ समिती,	२ लाख			
		सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरुको भूकम्प प्रतिरोधी क्षमताको लेखाजोखा तथा विश्लेषण गरी, आवश्यकता अनुसार सवलीकरण गर्ने ।	स्था.वि.तथा ज.उ समिती,	१ लाख			
२	तटबन्धन र ड्याम निर्माण वृक्षारोपण गर्ने	तट्बन्धन र ड्याम निर्माण वृक्षारोपण गर्ने	पालिका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समति		पालिका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समति		२ वर्ष
३		विद्यालय वरिपरी माटो पटानी नदीको छेउमा वृक्षारोपण उच्च धारा निर्माण गर्न	पालिका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समति		पालिका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति		१ वर्ष
४		विद्यालय सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने तटबन्ध निर्माण गर्ने अग्लो बाटो निर्माण	पालिका जिल्लाविपद् व्यवस्थापन समति		पालिका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समति		२ वर्ष
५		व्यवस्थित तटबन्धन हुनुपर्ने, बाढी आउनु भन्दा पहिले पूर्व सूचना प्रणालीमा जोड दिने जनचेतना जगाउने, उचित बसाईको व्यवस्था	पलिका जिल्लाविपद् व्यवस्थापन समति		पालिका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समति		
६		विद्यालयमा चारैतिर पक्की पर्खाल बनाउने माटो पटानी गर्ने	पलिका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समति		पालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समति	३ वर्ष

४.१.४ आपत्कालीन पूर्व तयारी :

मष्टा गाँउपालिका भित्र कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्न आवश्यक पर्ने पूर्व तयारीका क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा अनुसार कार्यान्वयन गरिने छ। यसमा आपत्कालीन कोषको स्थापना, खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त, आपत्कालीन आश्रयस्थलको पहिचान तथा व्यवस्था, प्राथमिक उपचार समग्री, पालिका विपद् व्यवस्थापन समिति र मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने विधि जस्ता क्रियाकलापहरुलाई प्राथमिकता दिइएको छ जसले प्रकोप गत पूर्व तयारीका लागि स्रोत, सामाग्री, साधान र व्यस्थापनमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ जसले भोलि विपद् परिहालेमा तत्काल प्रतिकार्यका गतिविधिहरु संचालनका लागि प्रभावकारी कार्य गर्दछ र विपद्को प्रभावलाई कम गर्न सहयोग मिल्ने छ।

तालिका ४५ :जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि क्रियाकलाप

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावितअवस्था	व्यवस्थापनकाक्रियाकलाप	अनुमानित बजेट	मुख्यजिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समयअवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	प्रभावितहरुका लागि तत्कालीनआधारभूतआवश्यकता परिपूर्तिको समस्या	गाँउपालिका र वडा स्तरमा आपत्कालिन कोषको स्थापना, परिचालन नीतिको तर्जुमा र आवश्यकता अनुसार कोषको परिचालन तथा व्यवस्थापन	५ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ वडा विप्द व्यवस्थापन समिति	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समति	संघीय तथाप्रदेश सरकार मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरु	१ वर्ष (वार्षिक नियमीत)
२	विपद प्रतिकार्यका लागी दक्ष जनशक्तिको अभाव	सुरक्षानिकायका प्रतिकार्य कर्ता बाहेक समुदाय स्तरमा पनि निम्नानुसार संख्यामा दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने : १)पालिकाका सवै वडाको प्रतिनिधित्व (प्रति वडा १२ जना) हुने गरी कम्तीमा १०८ जना सामुदायीक खोज तथा उद्धार कर्ता, १०८ जना प्रथामिक उपचार, क्षती तथा आवश्यकताको लेखाजोखा १०८ र अन्य आपत्कालीन सरसफाई तथा स्वच्छता १०८, खानेपानी व्यवस्थापन १०८ स्वास्थ्य र संरक्षण सम्वन्धि स्वंयम सेवक १०८ समूह तयार गर्ने।	५ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ पालिका	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समति तथा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, अन्य सरोकारवाला निकाय र पालिकाको सामाजिक विकास र स्वास्थ्य शाखा	संघीय तथा प्रदेश सरकार मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरु	२ वर्ष भित्र
३	विपद् प्रतिकार्य सामाग्री व्यस्थापन तथा राहत भण्डारण नुहन	गाँउालिका तह र सवै वडामा विपद् प्रतिकार्य सामाग्री राख्ने र राहत व्यवस्थापनका लागी पालिकाको उपयुक्त स्थान पहिचान गरी सामाग्री सहित गोदाम घरको व्यस्थापन गर्ने। रणनैतिक स्थानहरुमा आवश्यकताका आधारमा औषधिहरु तथा प्रजनन स्वास्थ्य सामाग्रीको भण्डारण	१ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/	सुरक्षा निकाय र नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	संघीय तथा प्रदेश सरकार मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरु	१ वर्ष भित्र
४	राहतको आवश्यकता	राहत व्यवस्थापनलाई प्रवाभकारी बनाउने। २) कम्तीमा ५० परिवारका लागी आवश्यक खाद्य तथा गैर खाद्य सामाग्री, अस्थायी आवास सामाग्री, स्वच्छता तथा सरसफाई सामाग्री, खानेपानी व्यवस्थापन सामाग्री, स्वास्थ्य र संरक्षणका सामाग्रीहरुको भण्डारण	५ लाख	स्था.वि.तथा जलवायू उत्थानशिल समिती	गाँउपालिकाविपद् व्यवस्थापन समितितथा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	संघीय तथाप्रदेश सरकार मानवियसहयोग क्षेत्रमाकार्यरत निकायहरु	१ वर्ष भित्र

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावितअवस्था	व्यवस्थापनकाक्रियाकलाप	अनुमानित बजेट	मुख्यजिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समयअवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
४)	आवासमा क्षेती	आपतकालिन आवास सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने	२ लाख	स्था.वि.तथा जलवायू उत्थानशिल समिती	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति तथा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	संघीय तथाप्रदेश सरकार मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरु	२ वर्ष
५)	समन्वयमा समस्या	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा अन्य सरोकारवाला निकाय संग समन्वयका संयन्त्र निर्माण गर्ने		स्था.वि.तथा जलवायू उत्थानशिल समिती	गाँउपालिकाविपद् व्यवस्थापन समिति	जिल्लाविपद् व्यवस्थापन समिति	नियमित
६)	क्षमता विश्लेषण समस्या	पालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत निजी क्षेत्र, उद्योग वाणिज्य संघ,उद्योगी व्यापारीको लागत संकलन गर्ने ।	२ लाख	स्था.वि.उ.स,	गाँउपालिकाविपद् व्यवस्थापन समिति	मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरु	१ वर्ष भित्र
७	आपत्कालीन आश्रयस्थलको समस्या	पालिकामा भएको सामुदायिक भवन, खुल्ला चौर, अग्लो स्थान, धर्मशाला, मठ मन्दिरहरुको क्षमता विश्लेषण गरी आपत्कालिन आश्रयस्थलको रुपमा विकास प्रचार प्रसार र व्यवस्थापन गर्ने	३ लाख	स्था.वि.उ.स, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकायहरु, सामाजिक अगुवाहरु	संघीय तथा प्रदेश सरकार मानविय सहयोग क्षेत्र मार्यरत निकायहरु	२ वर्ष भित्र

४.२ विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ४५ दिन सम्म)

मष्टा गाँउपालिका भित्र कुनै पनि समयमा विपद् परेमा प्रभावितहरुको उद्धार, स्वाथ्य सुरक्षा, जीवन रक्षा र सम्पत्ति संरक्षणका लागि आपत्कालीन समयमा गर्नुपर्ने क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गरिएको छ । यस योजनामा विशेष गरी पूर्वसूचना र चेतावनी प्रवाह गर्ने, हराएकाको खोजी, पीडितको उद्धार, सुरक्षा निकायमा खवर, आपत्कालीन बसोबास र राहत व्यवस्थापनका लागि गर्नुपर्ने कार्य प्रक्रियालाई जोड दिएको छ । निम्नकार्यहरु विपद् प्रतिकार्यको आधारभूत कार्यहरु भएकोले यसैको आधारमा मष्टा गाँउपालिकाले पूर्व तयारीका कार्यहरुलाई बढाउने छ । यस प्रक्रिया नेपाल सरकारको विपद् प्रतिकार्य कार्यढाँचा अनुसार संचालन गरिने छ ।

तालिका ४६ :जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि क्रियाकलाप

प्राथमिकताक्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	घाइते, मृत्यु, सर्म्पक विच्छेद, भौतिक तथा आर्थिक क्षती, तहस नहस, हतास, त्रासको अवस्था हुन्छ ।	आफु, समुदाय सुरक्षित भए नभएको एकिन गर्ने । समुदाय था स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिति र सुरक्षा निकायमा मा खवर गर्ने ।	व्यक्तितथा समुदाय, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति, स्थानिय सुरक्षा निकाय	पलिकामा विपद व्यवस्थापन समिति	जिल्ला विपद् व्यवसथापन समिति	० देखि १ घण्टा भित्र
२	घाइते, मृत्यु, सर्म्पक विच्छेद, भौतिक तथा आर्थिक क्षतीको अवस्था हुन्छ ।	प्रारम्भिकद्रुत लेखा जोखा गर्ने र सुचना प्रवाह गर्ने, खोज तथा उद्धार तथा प्राथामिक उपचार गर्ने	समुदाय तथा उद्धार कर्ता र प्राथामिक उपचारक	वडा विपद् व्यवस्थापन समिति, स्थानिय सुरक्षा निकाय, रेडक्रसका निकायहरु	जिल्ला विपद् व्यवसथापन समिति	० देखि २ घण्टा भित्र

प्राथमिकताक्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
३	घरवार विहिन तथा पारिवारिक सर्म्पक विच्छेद	अस्थाय आवसको व्यवस्थापन गर्ने, प्रभावितहरुलाई सुरक्षित स्थानमा सार्ने ।	स्था.वि तथा ज उ स, पालिका	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थान समिती, नेपाल रेडक्रस, सुरक्षा निकाय	जिल्ला विपद् व्यवसथापन समिति	०-७ घण्टा भित्र
४	मृत शरिरहरु शवको अवस्था ।	मृतकको पहिचान र परिवारलाई हस्तान्तरण	स्था.वि तथा ज उ स, प्रहरीर पालिकाका तालिम प्राप्त कर्मचारी परिचालन	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, स्वास्थ्य शाखा	जिल्ला विपद् व्यवसथापन समिति	०-२४ घण्टा भित्र (अवस्था र आवश्यकता अनुसार)
५	तत्कालिन आहरको समस्या	तयारी खानेकुराहरुको वितरण	स्था.वितथा जउस, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिती	जिल्ला विपद् व्यवसथापन समिति	०-२४ घण्टा भित्र ।
६	मनोवैज्ञानिक असर	मनोसामाजिक सहयोग गर्ने (सवै वडामा मानोसमाजिक विमर्शकर्ता उत्पादन गर्ने)	मनोविमर्श कर्ता परिचालन	महिला तथा बालवालिका शाखा		०-२४ घण्टा भित्र आवश्यकताअनुसार ।
७	भौतिक तथा आर्थिक क्षतीको अवस्था हुन्छ ।	क्षतिको थप विवरण संकलन गर्ने र राहत वितरण कार्यलाई व्यवस्थित गर्ने	स्थावि तथा जउस, , वडा विपद् व्यवस्थापन समिति,	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, विषयगत शाखा	मनविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	२४ देखि ३ दिन भित्र ।
८	क्षेतीको यथार्थ विवरण थाहा नहुन	क्षेतीको यथार्थ विवरण संकलन गर्ने प्रभावितहरुको दर्ता तथा लाभान्वित कार्डको वितरण ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिती	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, विषयगत शाखा	मनविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	४८ देखि ७ दिन भित्र ।
९	भौतिक संरचानहरुको क्षतीको अवस्था	भौतिक पुर्वाधारको लगत संकलन गर्ने भौतिक क्षेतिको वर्गीकरण मापदण्ड वनाउने ।	पालिका	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, विषयगत शाखा	मनविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	४८ देखि १५ दिन भित्र ।
१०	आधारभूत आवश्यकताको परिपूर्तिमा समस्या अभाव	प्रभावितको अवस्था हेरी अस्थायी आवासमा स्थान्तरणर राहत वितरण कार्य (अस्थायी आवास सामाग्री, शर्त सहित तथा शर्त रहित नगद वितरण, खानेपानीको व्यवस्थापन, सरसफाई स्वच्छताको व्यवस्था, स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्था, संरक्षणको सामाग्री तथा व्यवस्थापन)	पालिका	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, विषयगत शाखा	मनविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	४८ देखि १ महिना भित्र (विपद्को प्रभाव र आवश्यकताको आधरमा ३ महिनासम्म)

४.३ विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुर्ननिर्माणका क्रियाकलापहरू

(विपद समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म)

योजनाको यस भागमा विपद् भइसकेपछि त्यसबाट परेको प्रभाव र भएको क्षतिको विश्लेषण गरी जनजीवनलाई सामान्य बनाउन, पूर्ण विस्थापित परिवारको पुनःस्थापना गर्न, क्षति ग्रस्त भौतिक

संरचनाको मर्मरत-सम्भार तथा पुनर्निर्माण गर्न र भविष्यमा पर्न सक्ने त्यस्तै विपद्को सामना गर्न आवश्यक क्रियाकलापलाई समेटेर निम्न बमोजिमको ढाँचामा क्रियाकलाप उल्लेख गरिएको छ :

तालिका ४७ :जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि क्रियाकलाप

प्राथमिकता क्रम	सम्भावित समस्या	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	घरहरु निर्माणमा समस्या	विपद्को समयमा घर पुर्ण क्षेती भएको र आफै घर निमाण गर्न नसक्नेहरुको लागी घर पुनःनिर्माणमा सहयोग गर्ने ।	पालिका	जिल्ला विप्द व्यवस्थापन समिति, भवन निर्माण कार्यालय	मनविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	१ वर्ष भित्र
२	भौतिक पुर्वाधारमा क्षेती	विपद् प्रभावितहरुको सहभागीतामा कामका लागि नगद/श्रमदान मार्फत विपदले विगारेका ग्रामीण सडक, सिचाई कुलो, कल्भर्ट, विद्युत, पुल, आवासिय घर, विद्यालय सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरु आदि मर्मत गर्ने ।	पालिका, स्थानिय विपद व्यवस्थापन समिती	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सरोकारवाला सवै	मनविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	२ वर्ष भित्र
३)	प्रभावितको स्वास्थ्य समस्या दिनप्रतिदिन बढदैजानु ।	विपद् प्रभावितहरुको स्वास्थ्य परिक्षणका लागि घुम्ती स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्ने ।	स्थावि तथा जउ समिती/, स्वास्थ्य शाखा	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, पेशागत स्वास्थ्य संस्था	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	समय समयमा आवश्यकताअुनसार
४)	जिविको पार्जनमा समस्या		कृषि तथा व्यवासय शाखा	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सरोकारवाला सवै	मनविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	२ वर्ष आवश्यकताअुनसार
५)	संकटासन्न अवस्थामा वृद्धि	विपद् जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरुमा संचालन	स्था.वि. तथा जउ समिती सामाजिक सेवाशाखा	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सरोकार वाला सवै	मनविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	२ वर्ष आवश्यकता अुनसार

४.४ गाँउपालिका भित्र रहेका वडाअनुसार योजनाको विवरण

तालिका ४८ :वडानं १ को योजनाको विवरण

तालिका ४९ :वडा न २ को योजनाको विवरण

क्र स	प्रकोप	क्रियाकलाप	स्थान	अनुमानित वजेट
१	पहिरो	तटबन्ध गर्ने तारजाली भर्ने	डुंग्रीगाड-नानन मन्दिर सम्म	१२ लाख
			लोकी खोला	५ लाख
			मलारी चौका जिन्नाडा	२० लाख
			टिमुरे पानी	९ लाख
			ग्वाले चौर	६ लाख
			रनाडा	१० लाख
२	बाढी	आर.सि.सि. नाला आर.सि.सि वाल	डुंग्रीगाड- जिन्नाड	१० लाख
			लोकी खोला	५ लाख
			मलारी	४ लाख
			कोटदेवल	२५ लाख
			चिउरी	१५ लाख
			रनाडा	१३ लाख
३	हावाहुरी	जनचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने	प्रत्यक टोल टोलमा	१लाख
४	जनावर आतंक	बृक्षरोपण, तारवार लगाउने पानीपोखरी वनाउन	जंगल क्षेत्र वरपर	१ करोड ३०लाख
५	आगलागि	जनचेतनामुलक कार्यक्ध तालिम संचालन	जंगल क्षेत्र वरपरका वस्तीहरुमा	१ लाख
६	भुकम्प	सुरक्षित घर टहरा वनाउन पहल गर्ने प्रत्येक स्कुलमा कार्यक्रम गर्ने	सबै वडाभरि	५ लाख
७	कृषीवालिमा लाग्ने रोग किरा	औषधी स्प्रेको व्यवस्थागर्ने, कृषि प्राविधिक खटाउने	वडाभरि डुग्री , जिन्नाडा , सम्देउ , कोटदेवल, रनाडा	१० लाख
८	चट्याङ	जनचेतना जगाउने अर्थिङ तार जडान	वडाभरि	२ लाख
९	सडक दुर्घटना	ट्राफिक नियमको तालिम दिन	विद्यालयहरुमा	१लाख
१०	पशुमा लाग्ने रोग	औषधी वितरण प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१० लाख

तालिका ५० :वडा न ३ को योजनाको विवरण

क्र स	प्रकोप	क्रियाकलाप	स्थान	अनुमानित वजेट
१	बाढी	तटबन्ध गर्ने तारजाली भर्ने बृक्षारोपण गर्ने मेसिनरी वाल	मष्टा ३ मा १ ताल २ भैसीखान ३ दमाई वस्ती ४भिन्मड टोल	३ करोड
२	पहिरो	तटबन्ध गर्ने तारजाली भर्ने जोखिम बस्ती व्यवस्थथापन	धामीगाँउ दमाई टोल तालखोला ओडेतोला	५ करोड
	खडेरी	सिचाई कुलो निर्माण सिचाई टंकी निर्माण छरिएर रहेका पानीका स्रोत संकलन रिचार्ज पोखरी निर्माण	मष्टा ३	५ करोड
	महामारी	सचेतना कार्यक्रम स्वयमसेविका परिचालन	वडा भरि	५० हजा
	हिमपात	सचेतना कार्यक्रम बृक्षरोपण	वडाभरि	५० लाख
३	हावाहुरी	जनचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने	प्रत्यक टोल टोलमा	१०लाख
४	जनावर आतंक	बृक्षरोपण, तारवार लगाउने पानीपोखरी वनाउन	जंगल क्षेत्र वरपर	१ करोड ३०लाख
५	आगलागि	जनचेतनामुलक कार्यक्र तालिम संचालन आगजनी न्युनिकरण	जंगल क्षेत्र वरपरका वस्तीहरुमा	१ करोड
६	भुकम्प	सुरक्षित घर टहरा वनाउन पहल गर्ने प्रत्येक स्कुलमा कार्यक्रम गर्ने	सबै वडाभरि	५ लाख
७	कृषीवालिमा लाग्ने रोग किरा	औषधी स्प्रेको व्यवस्थागर्ने, कृषि प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१० लाख
८	चट्याङ	जनचेतना जगाउने अर्थिङ तार जडान	वडाभरि	२ लाख
९	सडक दुर्घटना	ट्राफिक नियमको तालिम दिन	विद्यालयहरुमा	१ लाख

१०	पशुमा लाग्ने रोग	औषधी वितरण प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१० लाख

तालिका ५१ :वडा न ४ को योजनाको विवरण

क्र स	प्रकोप	क्रियाकलाप	स्थान	अनुमानित वजेट
१	बाढी	तटबन्ध गर्ने तारजाली भर्ने बृक्षारोपण गर्ने मेसिनरी वाल	बालुपाटा भातेखोला आग्रा वडाभरि सडक दायावाया	६ करोड
२	पहिरो	तटबन्ध गर्ने तारजाली भर्ने जोखिम बस्ती व्यवस्थथापन	वडा नं ४ वाडुली कटा गुमेपानी चिउरी , लाछीगाड ठाना खेती	५ करोड
	खडेरी	सिचाई कुलो निर्माण सिचाई टंकी निर्माण छरिएर रहेका पानीका स्रोत संकलन रिचार्ज पोखरी निर्माण	मष्टा ४	५ करोड
	महामारी	सचेतना कार्यक्रम स्वयमसेविका परिचालन	वडा भरि	५० हजा
	हिमपात	सचेतना कार्यक्रम बृक्षरोपण	वडाभरि	५० लाख
३	हावाहुरी	जनचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने	प्रत्यक टोल टोलमा	१५लाख
४	जनावर आतंक	बृक्षरोपण, तारवार लगाउने पानीपोखरी वनाउन	जंगल क्षेत्र वरपर	१ करोड ५०लाख
५	आगलागि	जनचेतनामुलक कार्यक्ध तालिम संचालन आगजनी न्युनिकरण	जंगल क्षेत्र वरपरका वस्तीहरुमा	२ करोड
६	भुकम्प	सुरक्षित घर टहरा वनाउन पहल गर्ने प्रत्येक स्कुलमा कार्यक्रम गर्ने	सबै वडाभरि	४ लाख
७	कृषीवालिमा लाग्ने रोग किरा	औषधी स्प्रेको व्यवस्थागर्ने, कृषि प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१२ लाख

८	चट्याङ	जनचेतना जगाउने अर्थिङ तार जडान	वडाभरि	१ लाख
९	` सडक दुर्घटना	ट्राफिक नियमको तालिम दिन	विद्यालयहरुमा	५० हजार
१०	पशुमा लाग्ने रोग	औषधी वितरण प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१० लाख

तालिका ५२ :वडा न ५ को योजनाको विवरण

क्र स	प्रकोप	क्रियाकलाप	स्थान	अनुमानित वजेट
१	बाढी	तटबन्ध गर्ने तारजाली भर्ने बृक्षारोपण गर्ने मेसिनरी वाल	भिमढुंगा वस्ती , सेरारुपयल तलचौर	६ करोड
२	पहिरो	तटबन्ध गर्ने तारजाली भर्ने जोखिम बस्ती व्यवस्थथापन	ठुलापातल , गोलाकाडा ,बेताइना ,भाडीकोट ,माछापानी ,मलला द्धारी	५ करोड
	खडेरी	सिचाई कुलो निर्माण सिचाई टंकी निर्माण छरिएर रहेका पानीका स्रोत संकलन रिचार्ज पोखरी निर्माण	मष्टा ५	५ करोड
	महामारी	सचेतना कार्यक्रम स्वयमसेविका परिचालन	वडा भरि	५० हजा
	हिमपात	सचेतना कार्यक्रम बृक्षरोपण	वडाभरि	५० लाख
३	हावाहुरी	जनचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने	प्रत्यक टोल टोलमा	१५लाख
४	जनावर आतंक	बृक्षरोपण, तारवार लगाउने पानीपोखरी वनाउन	जंगल क्षेत्र वरपर	१ करोड ५०लाख
५	आगलागि	जनचेतनामुलक कार्यक्र तालिम संचालन आगजनी न्युनिकरण	जंगल क्षेत्र वरपरका वस्तीहरुमा	२ करोड
६	भुकम्प	सुरक्षित घर टहरा वनाउन पहल गर्ने	सबै वडाभरि	४ लाख

		प्रत्येक स्कुलमा कार्यक्रम गर्ने		
७	कृषीवालिमा लाग्ने रोग किरा	औषधी स्प्रेको व्यवस्थागर्ने, कृषि प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१२ लाख
८	चट्याङ	जनचेतना जगाउने अर्थिङ तार जडान	वडाभरि	१लाख
९	सडक दुर्घटना	ट्राफिक नियमको तालिम दिन	विद्यालयहरुमा	५० हजार
१०	पशुमा लाग्ने रोग	औषधी वितरण प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१० लाख

तालिका ५३ :वडा न ६ को योजनाको विवरण

क्र स	प्रकोप	क्रियाकलाप	स्थान	अनुमानित वजेट
१	बाढी	तटबन्ध गर्ने तारजाली भर्ने बृक्षारोपण गर्ने मेसिनरी वाल	वडा नं ६ वाढी ग्रस्त क्षेत्र पणाछाल रिणु	१ करोड
२	पहिरो	तटबन्ध गर्ने तारजाली भर्ने जोखिम बस्ती व्यवस्थथापन	चाल्लीवाडो बुगाडाडा कुसेना हलारा रोकायावाडा	३ करोड
	खडेरी	सिचाई कुलो निर्माण सिचाई टंकी निर्माण छरिएर रहेका पानीका स्रोत संकलन रिचार्ज पोखरी निर्माण	मष्टा ५	५ करोड
	महामारी	सचेतना कार्यक्रम स्वयमसेविका परिचालन	वडा भरि	६० हजार
	हिमपात	सचेतना कार्यक्रम बृक्षरोपण	वडाभरि	५० लाख
३	हावाहुरी	जनचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने	प्रत्यक टोल टोलमा	१लाख
४	जनावर आतंक	बृक्षरोपण, तारवार लगाउने पानीपोखरी वनाउन	जंगल क्षेत्र वरपर	१ करोड ५०लाख

५	आगलागि	जनचेतनामुलक कार्यक्ध तालिम संचालन आगजनी न्युनिकरण	जंगल क्षेत्र वरपरका वस्तीहरुमा	२ करोड
६	भुकम्प	सुरक्षित घर टहरा वनाउन पहल गर्ने प्रत्येक स्कुलमा कार्यक्रम गर्ने	सबै वडाभरि	५ लाख
७	कृषीवालिमा लाग्ने रोग किरा	औषधी स्प्रेको व्यवस्थागर्ने, कृषि प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१० लाख
८	चट्याङ	जनचेतना जगाउने अर्थिङ तार जडान	वडाभरि	२लाख
९	सडक दुर्घटना	ट्राफिक नियमको तालिम दिन	विद्यालयहरुमा	५० हजार
१०	पशुमा लाग्ने रोग	औषधी वितरण प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१० लाख
	सर्पडस	प्राथमिक उपचार तालिम	वडाकार्यालय	१ लाख

तालिका ५४ :वडा न ७ को योजनाको विवरण

क्र स	प्रकोप	क्रियाकलाप	स्थान	अनुमानित वजेट
१	पहिरो	तटबन्ध गर्ने तारजाली भर्ने बृक्षारोपण गर्ने	वडा नं ७ को वाढी ग्रस्त क्षेत्रहरुमा भियागडा तल्लो ठगुन्ना मज्याडा (गुयामान्या) छत्याचोर भईतवन देखि कुन्याला	५ करोड
२	महामारी	सचेतना कार्यक्रम स्वयमसेविका परिचालन	वडा भरि	६० हजार
३	हिमपात	सचेतना कार्यक्रम बृक्षरोपण	वडाभरि	५० लाख
४	हावाहुरी	जनचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने	प्रत्यक टोल टोलमा	१लाख
५	जनावर आतंक	बृक्षरोपण, तारवार लगाउने पानीपोखरी वनाउन	जंगल क्षेत्र वरपर	५०लाख
६	आगलागि	जनचेतनामुलक कार्यक्ध तालिम संचालन आगजनी न्युनिकरण	जंगल क्षेत्र वरपरका वस्तीहरुमा	९० हजार
७	भुकम्प	सुरक्षित घर टहरा वनाउन पहल गर्ने	सबै वडाभरि	५ लाख

		प्रत्येक स्कुलमा कार्यक्रम गर्ने		
८	कृषीवालिमा लाग्ने रोग किरा	औषधी स्प्रेको व्यवस्थागर्ने, कृषि प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१५ लाख
८	चट्याङ	जनचेतना जगाउने अर्थिङ तार जडान	वडाभरि	२लाख
९	सडक दुर्घटना	ट्राफिक नियमको तालिम दिन	विद्यालयहरुमा	६५ हजार
१०	पशुमा लाग्ने रोग	औषधी वितरण प्राविधिक खटाउने	वडाभरि	१२ लाख
११	सर्पडस	प्राथमिक उपचार तालिम	वडाकार्यालय	२ लाख

खण्ड -५ : स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको समायोजन, कार्यान्वयन तथा अनूगमन ।

५.१ योजना प्रक्रियामा स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील कार्ययोजनाको समायोजन

स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनालाई स्थानिय सरकारका विकास र विषयगत योजनाका साथै स्थानिय सेवा प्रदान गर्ने नीजि तथा गैर सरकारी संस्थाहरुको योजना प्रक्रियामा समायोजन गर्नका लागि वडा स्तरमा वडाका प्रतिनिधिहरु संग, गाँउपालिकामा रहेका बहु सरोकार वालाहरु सँग र गाँउपालिका सँग छलफल गरियो । हरेक वडामा गठन भएका वडास्तरिय बिपद् व्यवस्थापन समिति र गाउँपालिकास्तरमा बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति, सामाजिक संस्थाहरु, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहहरु स)ग विस्तृत छलफलद्वारा तयार यस योजनालाई गाँउसभामा अनुमोदन एवं पारित गरिनेछ ।
स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना कम प्राथमिकताहरुलाई वडास्तर बाटै स्थानिय विकास योजनामा समायोजन गरी गाँउसभामा निर्णय गरी कार्यान्वयन हुनेछन् । यसरी नै गाँउपालिका भित्र काम गर्ने विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुमा यस गाँउपालिकाका समुह र वडाबाट विषयगत कार्यालयहरुको योजनामा पहिचान भएका स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाका कार्यलाई समावेश गरि गाँउसभामा पेश गरि कार्यान्वयन गरिनेछ। यसरी नै यस गाँउपालिकामा तयार हुर्दे गएको आवधिक योजनामा यस स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनालाई उच्च प्राथमिकताका साथमा समायोजना गरिनेछ। केन्द्रिय स्तरमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र वन तथा वातावरण मन्त्रालय मार्फत राष्ट्रिय योजना आयोगबाट तयार गरिने रातो किताब मार्फत राष्ट्रिय विकास योजनामा समायोजन गरिनेछ।

५.२ स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको कार्यान्वयन

योजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्वमा गाँउपालिका रहनेछ । यस योजनाको सफल कार्यान्वयन र समन्वयात्मक भुमिकाका लागि गाँउपालिका स्तरमा स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति गठन गरी क्रियाशिल रहनेछ। स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको कार्यविधि तयार गरि गाँउसभाले कार्यन्वयनका नीतिगत निर्णय गरि कार्यान्वयन गरिनेछ । स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना अन्तरर्गतका कार्यहरुलाई समुदायमा स्थापित भई क्रियाशिल रहेका विद्यमान समुह, संस्था, क्लब तथा उपभोक्ता समितिहरु मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ। भौतिक पूर्वाधारका सम्वन्धि कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनमा आवश्यकता अनुरुप गाँउपालिका कार्यालयका प्राविधिकहरुबाट बिस्तृत लागत अनुमान गर्न सहयोग लिईनेछ । स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना कार्यान्वयनका लागि स्थानिय सहजकर्ताहरुको परिचालन गरिनेछ । यी

सहजकर्ताहरुले सामाजिक परिचालनका कार्यहरु र कार्यन्वयनका लागि आवश्यक सहजीकरणका कार्यहरु गर्नेछ । यस्ता सहजकर्ता परिचालन गर्ने संस्थाहरुको क्षमता विकास सहित आवश्यक नियमित र थप सहयोग जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि विशिष्ट अनुभव भएका राष्ट्रिय संस्थाहरुबाट हुनेछ । आवश्यकता अनुसार उर्जा तथा वातावरण शाखाबाट नियमित थप सहयोग तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध हुनेछ । यस योजनामा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सहयोग पनि आवश्यक पर्ने हुनाले सो कार्यक्रमहरुका लागि सरोकारवाला निकायको वार्षिक योजनामा समावेश गर्नकालागि गाँउपालिकाले पहल गर्नेछ । बिस्तृत कार्यान्वयन योजना अनुसार सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था निकायहरुसँगको समन्वय र सहकार्यमा स्रोत तथा सेवा जुटाई कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।

कार्यक्रम कार्यन्वयन हुनु पुर्व कार्यान्वयनका लागि आवश्यक विस्तृत बजेट तयारी उपभोक्ता समिति, समुह र क्लवहरुसँग सहमति एवं सम्झौता गरि कार्यन्वयन हुनेछ । उक्त कार्यन्वयन गर्ने समितिहरुले कार्यक्रम कार्यान्वयन पूर्व सम्बन्धित लाभाम्वित वर्ग समक्ष विस्तृत योजना तथा बजेट विवरण प्रस्तुत गरिने छ । कार्यक्रम संचालनको क्रममा आय व्ययको विवरण तथा सम्बन्धित अभिलेखहरु पारदर्शिरुपमा राखिनेछ । कार्यक्रम संचालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्य मुलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरुको सुझावलाई सम्बोधन गरिने छ । साथै गाँउपालिका, सम्बन्धित समूहले स्वअनुगमन मुल्यांकन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरुसंग संयुक्तरुपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन मुल्याङ्कन गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्बन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परीक्षण गरिनेछ ।

५.३ स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको प्रगति र मुल्याङ्कन

गाँउपालिका तहमा योजना कार्यान्वयनका प्रगति र परिणाम सम्बन्धि प्राप्त सूचना तथा प्रमाणहरुको संकलन र मुल्याङ्कन गर्न गाँउपालिकामा रहेका वहु सरोकारवाला अनुगमन तथा मुल्याङ्कन समितिलाई नै परिचालन गरीनेछ । यसरी नै अनुकुलन कार्यक्रमहरुको कार्यन्वयनमा भएको प्रगतिहरुको समिक्षा नियमित रुपमा गरिनेछ । यसकालागि वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी र समिक्षा गोष्ठी सबै सरोकारवालाहरुको सहभागितामा संचालन गरिनेछ । यसरी नै समितिबाट कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न स्थलगत अनुगमन समेत गरिनेछ । समिक्षा गोष्ठी एवं स्थलगत अनुगमनबाट स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना कार्यान्वयनमा प्राप्त भएका प्रतिफल मुल्याङ्कन गरि सिकाईहरुको आदान प्रदान हुनेछ । यसरी नै समय समयमा जिल्लास्तरमा रहेका संयन्त्रहरुबाट पनि संयुक्त अनुगमन भई प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण गाँउपालिकालाई प्राप्त हुनेछ । यसका अतिरिक्त अनुकुलन योजना कार्यान्वयन र अनुगमनबाट आएका नतिजा, प्रगति र उपलब्धी जिल्ला र गाँउपालिकामा हुने विभिन्न फोरमहरुमा प्रस्तुत गरि पृष्ठपोषण लिई यस स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना कार्यान्वयनको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

समुदाय तहमा सहभागितात्मक स्वअनुगमन पद्दतीलाई प्राथमिकता दिईनेछ । यसका लागि उपभोक्ता समूह तथा समितिहरुले कार्यक्रमको शुरुवातमा र सपन्न भए पश्चात सार्वजनिक लेखा परीक्षण गरिनेछ । यसरी नै स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयारीको क्रममा तयार गरिएका विभिन्न विधिहरुबाट विश्लेषण गरि तुलनात्मक रुपमा विश्लेषण गरिनेछ । यसरी सहभागितामूलक विपद् तथा जलवायु संम्वेदनशिल सम्मन्नता स्तरीकरण विधिबाट पुन वडास्तरमा घरधुरीहरुको लेखाजोखा गरि तुलानात्मक अध्ययन गरिनेछ । यसबाट समुदाय स्वंयले संकटासन्नताको अवस्था विश्लेषण गर्न सक्नेछन् । यस कार्य स्थानिय सहजकर्ताको सहयोग र सहजीकरणमा हुनेछ ।

तालिका ५५ :

अनुगमनका तह	किन ?	कसले ?	कहिले ?	कसरी ?
समुदाय र वडा (क्रियाकलाप तहमा)	स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाका कार्यहरुको प्रभावकारी रुपले कार्यान्वयन गर्न तथा पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न ।	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन समिति, समन्वय समिति ।	हरेक कार्यक्रम संचालन पूर्व, संचालनको क्रममा र सम्पन्न भएको १ महिना भित्र	सार्वजनिक सुनुवाई, स्वअनुगमन तथा मुल्याङ्कन, सार्वजनिक ठाँउमा सुचना टाँस गरेर सार्वजनिक लेखा परीक्षण,
गाँउपालिकाको (प्रक्रिया र प्रगति तहमा)	कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न, योजना र प्रगतीका लेखाजोखा गर्न, कार्यक्रमको प्रभावकारीता बृद्धि गर्दै समयमै कार्य सम्पन्न गर्न ।	गाँउपालिका स्तरीय अनुगमन तथा मुल्याङ्कन समिति, विपद् व्यवस्थापन समिति ।	अर्धवार्षिक	समिक्षा तथा योजना तर्जुमा बैठक तथा गोष्ठी ।
			नियमित	फोटो तथा घटनाहरुको अध्ययन, फिल्ड अनुगमन ।
			वार्षिक	वार्षिक प्रगती प्रतिवेदन ।
जिल्ला (नतिजा तथा उपलव्धीहरु तहमा)	स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाका उपलब्धीहरु र नतिजाहरु सुनिश्चित गर्न, राम्रा अभ्यासहरुको अनुशरण, थप बिस्तार तथा मूलप्रवाहीकरण गर्न ।	जिल्ला समन्वय समिति तथा सहयोगी संस्थाहरु, जिल्ला स्तरीय अनुगमन तथा मुल्याङ्कन समिति र सरोकारवालाहरु ।	अर्धवार्षिक	समिक्षा तथा सेयरिङ्ग गोष्ठी तथा बैठक, अनुगमन ।
			वार्षिक	प्रगति प्रतिवेदन, समिक्षा, सहभागिता मूलक सङ्कटासन्नता विश्लेषण, प्रकाशन ।

खण्ड -६ :वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुगमन योजना

६.१ पृष्ठभूमि

आर्थिक विकास र वातावरण संरक्षण बीचको अन्योन्याश्रित सम्वन्ध बाटै दिगो विकास हुने कुरालाई ध्यानमा राख्दै वातावरणीय ह्रासबाट मानव जाति, जीवजन्तु, वनस्पति, प्रकृति तथा भौतिक वस्तु माथि हुन सक्ने प्रतिकूल प्रभावलाई यथाशक्य कम गरी स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरण कायम गर्न र प्राकृतिक स्रोतको समुचित उपयोग र व्यवस्थापनबाट वातावरण संरक्षण गर्ने सम्वन्धमा कानूनि व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, "वातावरण" भन्नाले प्राकृतिक, सांस्कृतिक र सामाजिक प्रणालीहरु, आर्थिक तथा मानविय क्रियाकलापहरु र यिनका अवयवहरु

तथा ती अवयवहरुको बीचको अन्तरक्रिया तथा अन्तर सम्वन्ध सम्झनु पर्छ। नेपालमा बि.स. २०५२ सालमा जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको स्थापना तथा वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ जारी भएपछि वातावरणमा उल्लेखनीय प्रभाव पार्ने खालका विकास आयोजना कार्यान्वयन गर्नु अगाडी वातावरणीय प्रभाव मूल्याकंन गर्ने व्यवस्था भएको हो । सोही बमोजिम विकास निर्माण तथा सानासाना योजना जसले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष वातावरणमा नकारात्मक असर गर्दछ भने त्यसका लागि समयमा नै व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले यस विपद् तथा जलावायु उत्थानशील योजनमा यसको प्रावधान राखी कार्यान्वयनमा ल्याईएको हो ।

"प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण" भन्नाले कुनै प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा सो प्रस्तावले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने वा नपार्ने, त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा हटाउन वा कम गर्न सकिने वा नसकिने सम्वन्धमा यकीन गर्न तयार गरिने विश्लेषणात्मक अध्ययन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी प्रतिवेदन सम्झनु पर्छ।

"वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन" भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा सो प्रस्तावले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने वा नपार्ने, त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा हटाउन वा कम गर्न सकिने वा नसकिने सम्वन्धमा यकीन गर्न तयार गरिने विस्तृत अध्ययन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी प्रतिवेदन सम्झनु पर्छ।

६.२ उद्देश्य

विपद् तथा जलावायु उत्थानशील योजनमा समावेश गरिएका क्रियाकलापहरुलाई वातावरणमैत्री बनाउने उद्देश्यले प्रावधान राखिएको हो। साथै तपसिल बमोजिमका अन्य उद्देश्यहरु रहेका छन:

वातावरण तथा यसको महत्व बारे सचेतना अभिबृद्धि गर्ने।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलावायु परिवर्तन अनुकूलनबाट भौतिक, जैविक, समाजिक, आर्थिक र साँस्कतिक वातावरणमा पर्ने सकारात्मक र नकारात्मक प्रभावको पहिचान गरी त्यस्ता प्रभावहरुको निराकरण तथा न्यूनीकरण योजना तयार गर्ने।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्रियाकलाप कार्यान्वयन तथा कार्यान्वयनको क्रममा अनुगमन परीक्षण गर्ने।

वातावरणमैत्री विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना कार्यान्वयनमा मद्दत पुर्‍याउने ।

६.३ योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन

समुदाय स्तरीय स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयारी तथा कार्यन्वयन गर्दा वातावरणीय प्रभावमा पर्न सक्ने नकारात्मक असरहरुलाई आत्मसाथ गरि न्यूनीकरणका उपायहरुको योजना तर्जुमा तथा

कार्यन्वयन गरिनेछ। उल्लेखनीय प्रतिकुल प्रभाव पार्ने वा नपार्ने, त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा हटाउन वा कम गर्न सकिने वा नसकिने सम्वन्धमा यकीन गर्न क्रियाकलापहरु कार्यान्वयन गर्नु अगावै विस्तृत अध्ययन गरिनेछ। स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनमा समावेश भएका कुनै पनि क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्नु पूर्ब नै यसले पार्ने भौतिक, जैविक, समाजिक, आर्थिक र साँस्कतिक लगायतका समग्र वातावरणीय प्रभावको अध्ययन गर्ने र योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको अवस्थामा सकारात्मक वातावरणीय प्रभाव अभिबृद्धि गर्ने र नकारात्मक वातावरणीय न्यूनीकरण तथा निराकरण गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने, यसको अनुगमन र वातावरणीय परीक्षण समेतको सुनिश्चितता गर्ने गरिनेछ।

६.४ फिल्ड अवलोकन तथा वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुगमन योजना

स्थानिय बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनामा भएका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयन गर्नु अगावै फिल्ड अवलोकन तथा समुदायसगंको छलफलबाट आएका विषय बस्तुहरुलाई समेटि विस्तृत वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुगमन योजना तयार गरि कार्यान्वयन गरिनेछ। त्यसकाल लागि फिल्ड अवलोकन - वातावरणीय विश्लेषण अनुसूची फारमहरु प्रयोग गरिनेछ।

खण्ड ७ :अनुसूचीहरू

अनुसुची १ :विपद् तथा जलवायू उत्थानशील समितिका सदस्यहरुको नामावली

तालिका ५६ :

क स	नाम थर	पद	फोन नं
१	ज्ञान बहादुर बोहरा	गा पा अध्यक्ष विपद् व्यवस्थापन समति संयोजक	९८५१००६९४७
२	हर्क धामी	उपाध्यक्ष	९७४५५९६१२७
३	धर्मराज धामी	३ नं वडा अध्यक्ष आर्थिक विकास समिति संयोजक	९८६६२५४५००
४	सुधन बहादुर कठायत	५नं वडा अध्यक्ष कृषित तथा पशुपंक्षि विकास समिति संयोजक	९८४८६२८०१५
५	प्रकाश खड्का	२ नं वडा अध्यक्ष सामाजिकविपका संयोजक	९८६५४५५५६८
६	रामचन्द्र रोकाया	१ नं वडा अध्यक्ष युवा तथा खेलकुत समति संयोजक	९८४८५४७७२६
७	शिवराज बोहरा	६ नं वडा अध्यक्ष पुर्वाधार समिति संयोजक	९८४८४७५७४४
८	धन बहादुर जेठारा	७ नं वडा अध्यक्ष वज वातावरण तथा विपद् व्षवस्थापन समिति संयोजक	९८६८५४३४३९
९	उत्तमराज जोशी	४ नं वडा अध्यक्ष सस्थागत क्षमता विकास समिति संयोजक	९७४४३५१४८२
१०	रमेश कुमार खड्का	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	९७४८४७३४२
११	दिपक बहादुर बोहरा	ईन्जीनियर	९८४१७२५८३७
१२	पृथुराज जोशी	शिक्षा अधिकृत	९८५८४८५४७२
१३	लोकेन्द्र विष्ट	ईलाका प्रहरी ईन्चार्ज	९८६८७१८६७२
१४	केशवराज उपाध्याय	रेडक्रस उपशाखा संयोजक मष्टा गा पा	९८६५९७०६४२
१५	भक्त कठायत	सदस्य सचिव विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख	९८४७५५८८८८

गाँउपालिका विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति र सोको काम, कर्तव्य र अधिकारहरु

विपद् पूर्व	विपद्को समय	विपद् पश्चात्
पालिका विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने, वडा विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति र कार्यदलहरुलाई सहयोग पुऱ्याउने, समुदायमा आधारित विपद् तथा जलवायु उत्थानशील सम्बन्धी प्रशिक्षण लिने वा दिने व्यवस्था मिलाउने, विपद् व्यवस्थापनका लागि गाउँस्तरीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील कोषको स्थापना र सञ्चालनको व्यवस्था मिलाउने,	विपद् प्रभावित क्षेत्रमा उद्धार, राहत तथा प्रतिकार्यको सहयोग गर्ने, कार्यदललाई आवश्यक सहयोग गर्ने स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील	आपत्कालीन कार्ययोजना, पुनःस्थापना तथा पुनर्निर्माण योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने, विपद तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभावबाट विस्थापित समुदायलाई पुनःस्थापन गर्न स्थानीय

विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना कार्यान्वयनको लागि वार्षिक बजेट छुट्याउन पहल गर्ने, सबै सरोकारवालाको सहभागितामा विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना कार्यान्वयनमा गर्ने समुदाय स्तरको प्रकोप तथा जलवायु जन्य जोखिम नक्सा बनाउने, विकास निर्माणका योजनामा विपद् व्यवस्थापन,जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र जोखिम न्यूनीकरणका अवधारणालाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने, गराउने तथा त्यससँग सम्बद्ध कार्य गर्ने विपद तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्बन्धी जनचेतन तथा क्षमता अभिवृद्धिका कार्य गर्ने, गराउने ।	समिति सँग आवश्यक समन्वय गर्ने तथ्यांक संकलनमा सहयोग गर्ने	विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिलाई सघाउनु,

अनुसुची २ :योजना तर्जुमा समनवय समितिका सदस्यहरुको नामावली

तालिका ५७ :

क्र स	नाम थर	पद	फोन नं	कैफियत
१	धन बहादुर जेठारा	संयोजक	९८६८५४३४३९	
२	रामचन्द्र रोकाया	सदस्य	९८४८५४७७२६	
३	शिवराज बोहरा	सदस्य	९८४८४७५७४४	
४	गोमति खड्का	सदस्य	९७६८४९७२९५	
५	झनि देवी कामी	सदस्य	९७६४२०४९५३	
६	उत्तमराज जोशी	सदस्य	८७४४३५१४८२	
७	भक्त कठायत	सदस्य सचिव विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख	९८४७५५८८८८	

योजना तर्जुमा तथा समन्वय समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार

विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिमा पेश गर्ने ।
स्थानीय तहको आवधिक बार्षिक, तथा अन्य योजना तर्जुमा गर्दा विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाले निर्धारण गरेका क्रियाकलापहरु लाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने । विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलका लागि मूल समितिसँग नियमित, सम्पर्क, समन्वय, छलफल गर्ने ।

योजना तर्जुमा प्रक्रियमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला समन्वय समिति र विषयगत विभाग/शाखा, गाउँपालिका, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, विद्यालय विपद् व्यवस्थापन समिति, स्थानीय स्तरमा विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्बन्धी ज्ञान भएका व्यक्तिहरु सहित अन्य सरोकारवाला निकायसँग नियमित समन्वय गरी सुझाव लिने । गाउँपालिका तथा वडास्तरमा सञ्चालन गरिने सहभागितामूलक सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका लागि तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन गरी विश्लेषण गर्ने । योजना तर्जुमा प्रक्रियाको हरेक चरणमा आर्थिक रूपमा पछाडि परेका, विपद्को जोखिममा रहेका तथा अति प्रभावित समूह, विपन्न वर्गका महिला एवं बालबालिका तथा आर्थिक र सामाजिक रूपमा पिछडिएका सबै जातजातिका विपन्न वर्गहरू, ज्येष्ठ नागरिक, दलित, आदिवासी, जनजाति, अल्पसंख्यक, लोपुन्मुख अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, एकल महिला, नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी तोकेका वर्ग एवं समुदायको सहभागितालाई सुनिश्चित गर्ने ।योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा अन्य समितिहरुसँग समन्वय गर्ने ।

अनुसुची ३ : लैंगिक तथा सामाजिक कार्यदलका सदस्यहरुको नामावली.

तालिका ५८ :

क.स	नाम	ठेगाना	पद	फोन नं.	कैफियत
१	रेश्मा ओखेडा	मष्टा गाँ पा ५	संयोजक	९८६८७४२४०३	
२	भजीदेवी बोहोरा	मष्टा गाँ पा ६	सदस्य	९८६८८५६२००	
३	उजला बोहरा	मष्टा गाँ पा ७	सदस्य		
४	पुनि देवी खडका	मष्टा गाँ पा १	सदस्य	९८४८४१६८५३	
५	नप्रता देवी सिह	मष्टा गाँ पा २	सदस्य	९८६८४९९९८४	
६	विमला खडका	मष्टा गाँ पा ३	सदस्य	९८४४१५५७२३	
७	मना देवी कठायत	मष्टा गाँ पा ४	सदस्य	९७४६५२२९६६	

अनुसुची ४ :खोज तथाा उद्धार कार्यदलका सदस्यहरुको नामावली

तालिका ५९ :

क.स	नाम	ठेगाना	पद	फोन नं.	कैफियत
१	गोरख बोहरा	मष्टा गाँ पा ६	संयोजक	९८६४६२३०५१	
२	अनिल बोहरा	मष्टा गाँ पा ७	सदस्य	९७४५५९२४९२	
३	जेखिम कठायत	मष्टा गाँ पा ४	सदस्य	९७४८८८५९७२	
४	सन्तोष बोहरा	मष्टा गाँ पा ५	सदस्य	९८०५७६८६३४	
५	दिपेन्द बहादुर कठायत	मष्टा गाँ पा ३	सदस्य	९८६५६१८१६३	
६	नरेश ढ्राल	मष्टा गाँ पा २	सदस्य	९८४८९८४३६	
७	कमल रोकाया	मष्टा गाँ पा १	सदस्य	९७४६२५६९०४	

अनुसुची ५ :प्राथमिक उपचार कार्यदल सदस्यहरुको नामावली

तालिका ६० :

क.स	नाम	ठेगाना	पद	फोन नं.	कैफियत
१	रमेश कुमार कामी	मष्टा गाँ पा ४	संयोजक	९८४३५२१५८७	
२	शेर बहादुर बोहरा	मष्टा गाँ पा ७	सदस्य	९८६८८६२५८१	
३	भिम बहादुर बोहरा	मष्टा गाँ पा २	सदस्य	९८६०१०४०२०	
४	विक्रम ग्वाल	मष्टा गाँ पा ५	सदस्य	९८४०४५४३९९	
५	गिता कठायत	मष्टा गाँ पा ६	सदस्य	९८४८६४०१६८	
६	उमेश थापा	मष्टा गाँ पा १	सदस्य	९७४६२५६१४७	
७	किरण धामी	मष्टा गाँ पा ३	सदस्य	९८४८४७५८४२	

अनुसुची ६ :पुर्व चेतावनी प्रणालि कार्यदलका सदस्यहरुको नामावली

तालिका ६१ :

क.स	नम	ठेगाना	प्द	फोन नं.	कैफियत
१	खडक कठायत	मष्टा गाँ पा २	संयोजक	९८६९९०२६२८	
२	पुर्ण द्वाल	मष्टा गाँ पा १	सदस्य	९८६५११४५५६	
३	जगत खडका	मष्टा गाँ पा ३	सदस्य	९८६६४२४७५६	
४	टेक बहादुर थापा	मष्टा गाँ पा ४	सदस्य	९८६५५७७१५	
५	रवि ओखेडा	मष्टा गाँ पा ५	सदस्य	९८१४६५१६२६	
६	भिमराज बोहरा	मष्टा गाँ पा ६	सदस्य	९७४९८१११८७	
७	सन्तोष बोहरा	मष्टा गाँ पा ७	सदस्य	९८४८५६१६३८	

कार्यदलको स्वरुप र सदस्यहरुको नामावली

स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापनको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि निम्नअनुसार कार्यदल गठन गरिएको छ। यस कार्यदलको पदेन सदस्य बाहेक अन्य को कार्यकाल स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तर्जुमा निर्देशिका २०७४ ले तोके अनुसार २ वर्षको हुनेछ। स्थानीय अवश्यकतालाई दृष्टिगत गरी कार्यदलको सङ्ख्याहरु थपघट गर्न सकिनेछ।

अनुसूची ८ : मुख्य सरोकारवालाहरुको नामावली

तालिका ६२ :

क्र स	कार्यलय संघसस्था	विषय क्षेत्र	र्काय क्षेत्र	सम्पर्क व्यक्तिको नाम र पद	सम्पर्क विवरण	कैफियत
१	साहारा नेपाल		मष्टा गाँ पा ३ ४ ५ ६ र ७			
२	प्रगतिशिल युवा समाज	कृषि र पशु	मष्टा गाँ पा	मनोज खाति परियोजना संयोजक	९८६५६१८०५७	
३	सामूदायिक विकास केन्द	विपद जोखिम न्युनिकरण	मष्टा गाँ पा	हेमराज जोशी जिल्ला संयोजक	९८४८४३४५९२	
४	विश्व खाद्य कार्यकम	खाद्य तथा पोषण	मष्टा गा पा	राजेन्द्र रसाईली जिल्ला संयोजक	९८५१३७३९१४	
५	बहृउद्धेश्ययी विकास समाज	खाद्य तथा सूरक्ष	मष्टा गा पा	जया विष्ट फिल्ड प्राविधिक	९८६४३२६६७६	
६	साईपाल विकास समाज	शिक्षा	मष्टा गा पा	कल्पना मिश्र फिल्ड प्राविधिक	९८६९९०२६५३	
७	एकिकृत विकास मञ्च	सरसफाई	मष्टा गा पा	सुर्मा बोहरा फिल्ड प्राविधिक	९८४८६५०४४०	
८	युनिसेफ नेपाल		मष्टा गा पा			

अनुसूची ८ : विपद् प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा फाराम

प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखाको (IRA) मुख्य उद्धेश्य प्रभावित समुदायको जीवन रक्षा र तत्कालीन क्षति तथा आवश्यकताको पहिचान गरि प्रतिकार्यका लागि आवश्यक तथ्याङ्क संकलन एवं विश्लेषण गर्नु हो। यस फाराम अनुसार संकलित सूचनाले विपद्को प्रारम्भिक चरणमा उपयुक्त निर्णय लिने कार्यका लागि आधार तय गर्नुका साथै विस्तृत रुपमा अतिरिक्त लेखाजोखा गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई पहिल्याउने छ।

यस लेखाजोखा फारमको प्रयोग नेपाल प्रहरी, गाउँपालीका प्रतिनिधि तथा स्थानीय रेडक्रस प्रतिनिधिको संलग्नतामा गरिने छ। आवश्यकता तथा उपलब्धताको आधारमा सर्वेक्षणका लागि मोवाईल एप्लीकेसनको प्रयोग गर्न सकिने छ।

यस फाराममा उल्लेख गरिएका केही सूचनाहरु प्रभावित क्षेत्रको विपद् पूर्वका घटनासँग सम्वन्धित् छन्। आपत्कालिन अवस्थामा आवश्यक पर्ने महत्वपूर्ण जानकारी प्राप्त गर्न सकिनेछ। सहजै प्राप्त गर्न सकिने सूचनाहरुका लागि विपद् प्रभावित क्षेत्रका उच्च पदस्थानका पदाधिकारीहरु लाई प्रश्न सोध्ने क्रममा धैरै समय न लिनु नै उपयूक्त हुन्छ।

१. एउटा वडाको लागि एउटा फारम भरिने छ।

२. लेखाजोखा टोलीबाट विभिन्न सुचना दाताहरुसंगको अन्तरवार्ता तथा प्रभावित क्षेत्रको अवलोकन नगरी फाराम भरिने छ

३ यदि विवादास्पद सुचनाहरु प्राप्तभएको खण्डमा लेखाजोखा टोलीले उपयुक्त विचारका आधारमा फाराम भर्ने छ।

४. प्रभावित मानिसहरुको संख्याको अनुमान गर्नुहोस्। यी संख्याहरु उक्त क्षेत्रमा आवश्यकताको मात्रा पहिचान गर्न पहिलो सुचकहुनुका साथै निर्णय गर्न महत्वपुर्ण हुने छन् तर यी संख्या पूर्णरुपले वास्तविकन हुन सक्छन्।

५. तल दिइएका विकल्पहरु नभएमा अन्य भन्ने कलमको अगाडी उल्लेख गर्नुहोला।

प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (Initial Rapid Assessment, IRA)

नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय

प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा फाराम (Initial Rapid Assessment, IRA)

तालिका ६२ :

१. घटना स्थलको जानकारी

प्रदेशको नाम :	जिल्लाको नाम :	गाउँ/पालिकाको नाम :
वडा नम्बर :	सूचना संकलन मिति (गते/महिना/साल) :	

२. घटना स्थलको वस्तुस्थिति

विपद्को प्रकार	घटना घटेको मिति	घटना घटेको समय

मृतक	बेपत्ता	घाइते	विस्थापित (अनुमानित घरधुरी संख्या) :	प्रभावित (अनुमानित घरधुरी संख्या) :
महिला संख्या :	महिला संख्या :	महिला संख्या :		
पुरुष संख्या :	पुरुष संख्या :	पुरुष संख्या :		
वालवालिका संख्या :	वालवालिका संख्या :	वालवालिका संख्या :		
अन्य संख्या :	अन्य संख्या :	अन्य संख्या :		
जम्मा :	जम्मा :	जम्मा :		

विस्थापितहरु हाल बसिरहेको ठाँउ/संरचना	☐ विद्यालयः संख्या .... ☐ सार्वजनिक भवन संख्या .... ☐ सडक छेउ संख्या .... ☐ वनक्षेत्रः संख्या .... ☐ अन्य (उल्लेख गर्ने) संख्या	

अहिले प्रभावित स्थान सम्म आवत-जावतको अवस्था	☐ ठिक छ ☐ कठिन छ ☐ वन्द छ	सवारी साधन/यातायात सेवा	☐ अवरुद्ध भएको ☐ अवरुद्ध नभएको

संचारको अवस्था	☐ अवरुद्धभएको ☐ अवरुद्ध नभएको
विधुत	☐ अवरुद्ध भएको ☐ अवरुद्ध नभएको
संचितखाद्य सामग्री	☐ क्षतिभएको (घरधुरी संख्या ....) ☐ क्षतिनभएको (घरधुरी संख्या ....)
स्वास्थ्य सेवा	☐ सञ्चालनमाभएको (संख्या ....) ☐ सञ्चालनमानभएको (संख्या......) तत्काल उपचारका लागि स्थानान्तरण गर्नुपर्ने भएमा, संख्याः .....
संचालनमा भएमा स्वास्थ्य सेवामा अत्यावश्यक प्राथमिक उपचारको लागि आवश्यक औषधी	☐ उपलव्ध छ ☐ उपलव्ध छैन
बिद्यालय	☐ सञ्चालनमा भएको (संख्या) ☐ सञ्चालनमा नभएको (संख्या) प्रभावित विद्यार्थीहरुको संख्या ....
खानेपानीको आपूर्ती	☐ सुचारु (अवरुद्ध नभएको) (संख्याः ...) ☐ अवरुद्ध भएको (संख्याः ...) प्रभावित धरधुरी संख्याः ...)
भौतिक संरचना	
निजी घर	☐ पूर्ण क्षति (संख्या ....) ☐ आशिंक क्षति (संख्या ....)
सरकारी कार्यालय / भवन	☐ पूर्ण क्षति (संख्या ....) ☐ आशिंक क्षति (संख्या ....)
कृषिबालीको क्षति	☐ क्षति (अनुमानित क्षेत्रफल .... (विघा / रोपनी)
पशु क्षति	☐ (अनुमानित संख्या...........)
अन्यक्षति	☐ पूर्ण क्षति (संख्या ....) ☐ आशिंकक्षति (संख्या ....)

फोहोर मैला व्यवस्थापनको अवस्था कस्तो छ ?	☐ सामान्य छ ☐ महामारीको संभावना छ
शौचालयको व्यवस्था छ ?	☐ सामान्य ☐ थप व्यवस्था गर्नुपर्छ (घरधुरी संख्या ......)

विशेष आवश्यकता (Special Requrement) भएका प्रभावितहरुको अनुमानित संख्या	
गभर्वती तथा सुत्केरी महिलाहरुको लागि आवश्यक सामग्रीहरु (डिगनिटीकिट आवश्यक)	☐ आवश्यक भएको ☐ आवश्यक नभएको आवश्यक भए अनुमानित संख्या..............

५ वर्ष सम्मका बालबालिकाको लागि आवश्यक पौष्टिक आहारा तथा सामग्रीहरु	☐आवश्यक भएको ☐आवश्यक नभएको आवश्यकभएअनुमानित संख्या..................
५ वर्ष भन्दा माथिका बालबालिकाको लागिआवश्यक सामग्रीहरु - (जस्तै शैक्षिकतथा बालमैत्री स्थल (Child friendly space)	☐आवश्यक भएको ☐आवश्यक नभएको आवश्यक भए अनुमानित संख्या..................
ज्येष्ठ नागरिकहरु का लागि आवश्यक सहयोग	☐आवश्यक भएको ☐आवश्यक नभएको आवश्यक भए अनुमानित संख्या..................
अपांग भएकाहरु का लागि आवश्यक सहयोग	☐आवश्यक भएको ☐आवश्यक नभएको आवश्यक भए अनुमानित संख्या..................
असहाय/विरामीको संख्या	
मौसमको वर्तमान अवस्था कस्तो छ ?	☐सामान्य☐प्रतिकुल

३. हाल सम्म भएको राहत वितरणको अवस्था

राहत वितरण गर्नेतह/संघ-संस्था/निकायको नाम :	
राहत वितरण गरिएका सामग्रीहरुको नाम र परिमाण (पाल, त्रिपाल, चामल, कपडा, भाडाकुडा आदि)	
नगद/राहत वितरण गर्नेतह/संघ-संस्था/निकायको नाम :	
राहत (नगद/राहत सामग्री) पाउने परिवार संख्या :	
राहत (नगद/राहत सामग्री) नपाएका प्रभावित परिवार संख्या :	

४. तत्काल गर्नुपर्ने

स्थानान्तरण गर्न	☐आवश्यक पर्ने संख्या .... ☐आवश्यक नपर्ने	
आवश्यक पर्ने खाद्यान्न तथा गैर खाद्यान्न सामाग्री	☐टेन्ट संख्या...... ☐त्रिपाल संख्या..... ☐म्याट्रिक्स संख्या........ ☐कम्वल संख्या...... ☐कपडा संख्या......... ☐भाडाकुँडा संख्या...... ☐तयारी खाना (दालमोठ, चिउरा, भुजा, चाउचाउ, विस्कुट कतिजना)	☐खाद्यान्न (दाल, चामल, नून, तेल) परिमाण............कति जना ☐पिउने पानी............ ☐अन्य.............
प्रभावित क्षेत्रमा कुनै अवाञ्छित गतिविधि (लैङ्गिक हंसा, यौन हिंसा, चोरी, लुटपाट)	☐भएको ☐नभएको ☐भए प्रभावित व्यक्तिको अनुमानित संख्या	
राहतका लागि नगद सहयोग गर्न सकिने अवस्था छ छैन	☐छ ☐छैन	

५.घटनाको सूचना संकलन कार्यमा खटिएकाको विवरण

क.सं.	नाम, थर :	पद /संस्था :	सम्पर्क नम्बर :	टोलि नेताको नामः	सूचना संकलन गरेको समयावधि (मिति र समय)	हस्ताक्षर
१.						
२.						
३.						

फारम भर्दा ध्यानदिनुपर्ने कुराहरु

एउटा घटना/वडाको लागि एउटा लेखाजोखा फारमको प्रयोग गरिने छ।

विपद् भएको २४ घण्टा भित्र गाउँपालिका, नेपालप्रहरी तथा स्थानीय रेडक्रसका प्रतिनिधि रहेको (लेखाजोखा) टोलीले फारम भर्नुपर्ने छ।

टोलीले प्रभावित क्षेत्रको अवलोकन गरी सकेसम्म प्राथमिक सूचना संकलन गर्नुपर्ने छ। द्धितिय सूचनाका लागि घटनाका जानकारसं अन्तरवार्ता लिइ सूचना संकलन गर्नुपर्ने छ।

प्राप्त सूचनामा द्धिविधा भएमा टोलीले छलफल गरी अवस्थाका आधारमा अनुमानित विवरण फारममा भर्नुप छ।

माथि उल्लिखित विकल्प बाहेक अन्य कुरा भर्नुपर्ने भए टोलीले भर्न सक्ने छ।

अनुसुची ९: फिल्ड अवलोकन - वातावरणीय विश्लेषण रुजुसूची

क्रियाकलाप :
क्रियाकलाप : कार्यान्वयन स्थलः .... (वडा, पालिका, जिल्ला)
मिति : ....
तयार पर्ने व्यक्ति : ....(नाम, साझेदार संस्थाको नाम)

तालिका ६३ :

क. सं.	वातावरणीय तथा सामाजिक प्रभाव क्षेत्र	सम्भावित प्रभाव	समय अवधि (अल्प, मध्य वा दिर्घकालीन) (अल्पकालीन ५ वर्ष, मध्यम १५ वर्ष, दीर्घकालीन २० वर्ष)	परिमाण (सिमित वा विस्तारित)	प्रभावको संभाव्यता (न्यून, मध्ययम वा उच्च)	न्युनीकरण (सम्भव छ, आवश्यक छैन, गर्नु पर्ने)
१.	मनविय					
२.	जैविक विविधता					
३.	हावा र पानी					
४.	पानी/सिमसार					
५.	पारिस्थितिकीय प्रणाली/क्रियाशीलता					
६.	भौतिक पूर्वाधार					
७.	लैङ्गिक तथा सामाजिक पक्षहरु, आदीवासीको अधिकार					

८.	अन्य अप्रत्यक्ष/कारक प्रभाव (Indirect /Secondary Impacts)					

अनुसुची १०: वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुगमन योजना

तालिका ६४ :

क्र.सं.	सम्भावित वातावरणीय तथा सामाजिक प्रभाव क्षेत्र	न्यूनीकरणका लागि गरिने ठोस कार्यहरु	न्यूनीकरण कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार व्यक्ति, भूमिका र समय	प्रभावकारी न्यूनीकरण भएको प्रमाणित गर्ने माध्यम	न्यूनीकरण कार्यान्वयन अनुगमनका लागि जिम्मेवार व्यक्ति, भूमिका र समय	कैफियत

<u>सहयोगी साझेदार संस्थाहरु</u>

स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल समिति मष्टा गाँउपालिका,

आज्ञाले
रमेश कुमार खड्का
नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत